

**T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**SEVDÂYÎ DÎVÂNÎ'NİN ÇEVİRİ YAZI METNİ ve
GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE NESRE AKTARIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
PROF. DR. GÖNÜL AYAN**

**HAZIRLAYAN
ZÜBEYDE YAŞAR**

KONYA 2008

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
KISALTMALAR	v

GİRİŞ

SEVDÂYÎ'NİN HAYATI ve ESERLERİ

1. SEVDÂYÎ'NİN HAYATI	1
2. ESERLERİ	3
2.1. Dîvân	4
2.2. Levlâ vü Mecnûn	4
2.3. İhtilac-nâme	4

BİRİNCİ BÖLÜM

DÎVÂN'IN İNCELENMESİ

1. DÎVÂN'IN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	6
1.1. Nazım Şekilleri	6
1.1.1 Kasîdeler	6
1.1.2. Gazeller	7
1.1.3. Murabba	8
1.1.4. Tahmis	8
1.1.5. Muhammes	8
1.2. Vezin	8
1.3. Kafiye ve Redif	9
2. DÎVÂN'IN DİL ve ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ	11
2.1. Deyimler	13
2.2. Atasözleri ve Atasözü Hükümündeki İfadeler	15
2.3. Edebî Sanatlar	17
2.4. Sevdâyî'nin Edebî Kişiliği	22

İKİNCİ BÖLÜM
SEVDÂYÎ DÎVÂNÎ' NİN ÇEVİRİ YAZI METNİ ve
GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE NESRE AKTARIMI

1. NÜSHALARIN TANITILMASI	28
2. METNİ HAZIRLAMADA GÖZETİLEN ESASLAR	31
3. TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	32
4. SEVDÂYÎ DÎVÂNÎ'NİN ÇEVİRİ YAZI METNİ ve GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE NESRE AKTARIMI	33
SONUÇ	119
KAYNAKÇA	121

ÖN SÖZ

Eski Türk edebiyatı tarihi içinde binlerce şairin yetiştiği bilinen bir gerçektir. Bu şairlerin büyük bir kısmı yapılan araştırmalar neticesinde gün yüzüne çıkarılmışsa da pek çoğunun kütüphanelerin arşivlerinde araştırılmayı beklediği bilinmektedir. Tanıtılmayan ve her ne kadar döneminde ikinci, üçüncü sınıf şairler olarak değerlendirilseler de bu şairleri gün yüzüne çıkarıp, ilim âlemine ve okuyuculara tanıtmak gerekmektedir. Bu nedenle; çalışmamızın amacı Sevdâyî'nin ve Dîvânı'nın Türk edebiyatı içindeki yerini belirlemek ve Dîvân'ı günümüz Türkçesiyle nesre aktarmaktır.

“Sevdâyî Dîvânı'nın Çeviri Yazı Metni ve Günümüz Türkçesiyle Nesre Aktarımı” adlı çalışmamız Sevdâyî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgileri içeren Giriş ile başlamakta ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte Sevdâyî'nin hayatı ve eserleri ortaya koyulmaya çalışılırken; Türk edebiyatındaki “Sevdâyî” mahlaslı diğer şairlerden bahsedildi. Sevdâyî'nin hayatı, kaynaklardaki bilgiler ve eserlerinden hareketle incelendi. Dîvânı'nın yanı sıra şaire ait olduğu belirtilen Leylâ vü Mecnûn ve İhtilâc-nâme adlı mesnevileri üzerinde duruldu.

Birinci bölümde; Dîvân'ın şekil özellikleri ile dil ve üslûp özellikleri iki ayrı başlık altında incelendi. Şekil özelliklerinde şiirlerin vezin, kafiye ve redifleri üzerinde duruldu. Dil ve üslûp özellikleri; dil ve üslûp, deyimler, atasözleri ve atasözü hükmündeki ifadeler, edebî sanatlar ve şairin edebî kişiliği başlıklarıyla ele alındı.

İkinci bölümde ise, Sevdâyî Dîvânı'nın tespit edilen nüshalarının tanıtımı yapıp, çeviri yazı metnin hazırlanmasında gözetilen esaslar belirtildi. Ayrıca bu bölümde, transkripsiyon işaretleri ile Sevdâyî Dîvânı'nın çeviri yazı metni ve günümüz Türkçesiyle nesre aktarımına da yer verildi.

Sevdâyî Dîvânı'nın, İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu'nda kayıtlı bir nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bir mecmua içindedir. Dîvân'ın, yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde farklı nüshası tespit edilememiştir. Fakat şiir mecmualarında şairin şiirlerine rastlanmıştır. Biz çalışmamızda İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde yer alan nüshadan hareketle diğer mecmualardaki şiirleri ekleyerek Dîvân'ın metnini hazırladık. Dîvân; kasîdeler, gazeller, murabba, tahmis ve muhammes şeklinde düzenlendi. Dîvân nesre aktarılırken günlük hayatta kullanılan kelimelerle herkesin ilk okuyuşta anlayabileceği ifadelere yer verilerek beyitler kurallı cümleler hâline getirildi. Fakat bazı beyitler sadeleştirildiği takdirde şairin kastettiği anlamdan uzaklaşılabilceği düşüncesi ile beyitlerde geçen ifadelere sadık kalındı.

Sonuç kısmında; Sevdâyî Dîvânı'nın incelenmesi, çeviri yazı metni ve günümüz Türkçesiyle nesre aktarımı ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bu çalışma esnâsında, -özellikle metnin kurulma ve nesre aktarma aşamasında- benden yardımlarını esirgemeyen, engin bilgisinden istifâde ettiğim saygıdeğer hocam Prof. Dr. Hüseyin AYAN'a ve çalışmamın her safhasında hoşgörü, teşvik ve yardımlarını gördüğüm danışman hocam Prof. Dr. Gönül AYAN'a, benden maddî ve manevî desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen başta annem olmak üzere ailemin bütün fertlerine sonsuz şükranlarımı sunarım.

Zübeyde YAŞAR

KISALTMALAR

age. : Adı geçen eser

bk. : Bakınız

C. : Cilt

G : Gazel

H. : Hierî

hzl. : Hazırlayan

K : Kaside

Ktp. :Kütüphane

M : Murabba'

M 1 : Milli Kütüphane, T 811. 2108, 06 Mil. Yz. 2600/1,21b.

M 2 : Millî Kütüphâne, T 811. 2108, 06 Mi. Yz. FB 497, 14b-15a.

Ö. : Ölümü

S :Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi, 2315 C. 3, s. 495.

s. : Sayfa

Ü : İstanbul Üniversitesi Ktp.,T.Y 759/ 5

GİRİŞ

SEVDÂYÎ'NİN HAYATI ve ESERLERİ

1. SEVDÂYÎ'NİN HAYATI

Türk edebiyatında Sevdâyî mahlasını kullanan üç şair tespit edilmiştir. Kaynaklarda ikisinin XVI. yüzyılda diğerrinin XIX. yüzyılda yaşadığı ifade edilmektedir. Birincisi, Sicill-i Osmanî'de geçen Edirneli Ahmet Çelebi'dir. Edirne Muradiyesi'nde hanendelik yaptığı ve 1590 (H. 999)'da Galata'da öldüğü kaydedilmektedir.¹ İkinci Sevdâyî ise Sehî Bey'de Mevlânâ Sevdâyî adıyla geçmektedir. Sehî Bey, tezkiresinde Sevdâyî'ye kendisinin tanışıp görüştüğü şairlerden bahsettiği altıncı tabakada yer vermektedir. Tezkirede, şairin Kırkkilise (Kırklareli) kadısı iken vefat ettiği ve mezarının Kırkkilise'de olduğu yazılıdır. Eserde şairin; ilim ehlerinden olduğu, medreseleri dolaşp ilim tahsil ettiği, nâzik tabiatlı biri olup parlak, güzel gazelleri ve rindâne eşsiz beyitlerinin olduğundan bahsedilmekle birlikte şaire ait beyitlere de yer verilmiştir.² Sehî Bey tezkiresinde yer alan beyitler, küçük farklılıklarla elimizdeki Dîvân'da yer almaktadır.³

Sevdâyî Dîvânı'nda, kendisi de aynı zamanda Harimî mahlasıyla şiirler yazan, ilim ve edebiyat çevrelerini himayesiyle tanınan Şehzâde Korkut'a (1470-1513)⁴ yazılmış üç kasidenin bulunması şairin onun maiyetinde olabileceğinin göstergesidir. Sevdâyî hakkında Sehî Bey dışında bir tezkirede herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum şairin ikinci sınıf bir dîvân şairi olup az tanınmasından kaynaklanabileceği gibi Şehzâde Korkut'un ölümünden sonra merkezden uzak yerlerde (Kırkkilise) görevlendirilmesi sebebiyle olabilir.⁵

Sevdâyî hakkında bilgi veren kaynaklardan biri de, Ahmed Bâdî Efendi'nin Riyâz-ı Belde-i Edirne adlı eseridir⁶. Ahmed Bâdî Efendi'nin eserinde şair ile ilgili verdiği bilgiler

¹ Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî**, C. III, İstanbul 1996, s. 114.

²

Ah kim eylemedi çâre bu bî- çaresi ne
Nideyim neyleyeyim ne kılayım çaresi ne
Yine Sevdâyî'yî bir gün görüp ol yâr dedi
Be nedir suhte halün yine avâresine

Mustafa İsen, **Sehî Bey Tezkiresi**, Ankara 1998, s. 165-166.

³ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T.Y 759, 151a.

⁴ Feridun Emecen, "Şehzade Korkut", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.26, Ankara 2002, s.205-207.

⁵ Atilla Özkırımlı, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.4, İstanbul 1995, s.1030-1031.

⁶ Ahmed Bâdî Efendi, **Riyâz-i Belde-i Edirne**, Selimiye Kütüphanesi Nu. 2315, C.3, s. 495.

Sicill-i Osmanî'dekilerle hemen hemen aynıdır.⁷ Eserde Sevdâyî'ye ait olduğu bildirilen üç gazele yer verilmiştir. Bu gazellerden ikisi Dîvân'ın elimizdeki nüshasında mevcuttur.⁸

Sevdâyî hakkında bilgi veren diğer bir kaynak da Osman Nûri Peremeci'nin Edirne Tarihi adlı eseridir. Eserde şair hakkındaki bilgiler, Riyâz-ı Belde-i Edirne ve Sicill-i Osmanî'deki bilgilerin tekrarı niteliğindedir. Farklı olarak şairin Edirne'de doğduğu, yetiştiği ve daha önceki kaynaklarda öldüğü bildirilen Galata'ya ziyaret maksadıyla gittiğinden bahsedilmektedir.⁹ Bu eserde de Sevdâyî'ye ait bir gazelden beyitlere yer verilmiştir. Bu gazel elimizdeki nüshada mevcuttur.¹⁰

⁷ “Sevdâyî: Nâmı Ahmed Çelebi'dir. Edirnelidir. Edirne Muradiyesi'nde hânende idi. 999'da Galata'da fevt oldu. Bu eş'ârı güftarındandır:

Destânım hoş gelür dile medh ü senâ gibi
Yazup getürürem bâşım üzre duâ' gibi
Atma yabana tîrini doğru yime beni
Bağrına başma eğer egridir ağyâr-ı yâ gibi
Her subh u şam mihr ü meh ey sîmâ-yı hüsn
Turur kapuñda bende-i zerrîn kabâ gibi
Ben kuluñı rak'ib ile şehâ muqâbil it
Germ oluban kapayım anı kehrübâ gibi
İletmege peyâmımı sen şâh işigine
Peyk-i revende olmaya bād-ı şaba gibi
Küyüñ gedâsı olalı Sevdâyî hüsrevâ
Ulular aña 'izzet ider padişâ gibi

Mecnûn ol mı bu dil-i dîvâneye beñzer
Zincir ol mı turre-i cânâneye beñzer
Zâhid şacı sevdâsına Sevdâyî gibi düş
Tâ kim bilesin sen de bu sevdâ neye beñzer
Câm-ı mey-i la'lüñ gibi sâkî bulunur mı
Bir dâfî'-i gam sâğar-ı peymâneye beñzer
'Aşkuñ lebinî ol kadar içdük bizi kimse
Şol 'ârîfî gör kim hum-ı meyhâneye benzer
Nazm-ı dil-i Sevdâyîyi cân güşteye rabt beñzer
Kim her biri bir lü'lü-yi dürdâneye beñzer

Gözüñi ehl-i nazarlar görüp âhû didiler
Bir dem insana enîs olmadı âh o didiler
Şofiler vecde varup mest-i gözün şevki ile
Kodılar mescidi meyhâneye yâ hû didiler
Cüybârın ser-i küyüñda görenler gözümüñ
Geçmeye havf idüben kanludur ol şu didiler
Bezm-i gülşende lebün vaşfını muṭrîb oḳıdı
Aña kumru vü kebüter daḫı kükû didiler
Gördiler câm-ı gamuñ nûş iderem 'âşıklar
Vardığı âraya ol varmaya kayḡu didiler
İtdi derdin dil-i Sevdâyî ettibâ suâl
Leb-i dilberden aña şerbeti dârû didiler”

Ahmed Bâdî Efendi, **Riyâz-i Belde-i Edirne**, Selimiye Kütüphanesi Nu. 2315, C.3, s. 495.

⁸ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T.Y 759, 143a-143b.

⁹ “Sevdâyî: Adı Ahmet olup Edirne'de doğmuş ve yetişmiştir. On altıncı asrın sonlarında yetişen bu zat hem kuvvetli bir şair hem de bir musikişinâs idi. Sevdâyî Edirne Muradiyesi'nde hanendelik ediyordu. 999- 1591 tarihinde ziyaret için gittiği vakit İstanbul'da Galata'da öldü. Çok aşık bir zat idi. Şu gazel onundur:

Gözüñi ehl-i nazarlar görüp âhû didiler

Elimizdeki Dîvân'da mahlas olarak “Sevdâyî” ismi geçmektedir. Bu Sevdâyî'nin Kırkkilise kadısı Sevdâyî mi yoksa Edirne Muradiyesi'nde hanende olan Sevdâyî mi olduğu tespit edilememiştir. Şiirde kullanılan üslûp Dîvân'ın tek bir şaire ait olduğunu göstermektedir. Sevdâyî isimli şairin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde eseri 1514'te tamamladığını belirten bir kıt'a vardır. Edirne Murâdiyesi'nde hanende olan Sevdâyî'nin 1590 (H.999)'da öldüğü bilindiğine göre Dîvân Sehî Bey'de geçen Kırkkilise kadısı Sevdâyî'ye ait olmalıdır.

Sehî Bey'in (Ö. 1548) Kırkkilise kadısı olan Mevlânâ Sevdâyî'yi Heşt Hehişt'te altıncı tabakada yani tanışıp görüştüğü şairler arasında zikretmesi, Edirne'de hanendelik yapan –Ahmet Çelebi isimli- Sevdâyî'nin ise Sicill-i Osmanî'de 1590'da öldüğünün ifade edilmesi ve Dîvân'da Şehzade Korkut (1470-1513)'a yazılmış üç kasidenin bulunması Sevdâyî mahlasını kullanan iki şairin aynı yüzyılda yaşadıklarını göstermektedir.

Şiirlerinden, Sehî Bey'in de belirttiği gibi iyi bir eğitim aldığı anlaşılan şairin Dîvân'ında hayatı ve diğer eserleri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece bir beyitte Hayderî tarikatına intisap ettiğini ifade emektedir.

Boynuma halka halka şalup zülf ü hayderî
Oldum çerağ-ı rāyet-i 'aşk ile Hayderî¹¹

Sevdâyî mahlaslı üçüncü şair de XIX. yüzyılda yaşamış Hırtızlı Aşık Sevdâyî'dir. Hayatı hakkında bilgi yoktur. 1890 yıllarında vefat ettiği tahmin edilen şairin memleketi ile ilgili kesik bir türküsü Eylül 1966'da “Türk Kültürü” dergisinde yayınlanmıştır.¹²

2.1. ESERLERİ

Kaynaklar Sevdâyî'ye ait üç tane eserin varlığından bahsetmektedir. Araştırmalarımız neticesinde de şairin başka bir eserine rastlanılmamıştır.

Bir dem insana enîs olmadı âh o didiler
Şofiler vecde varup mest-i gözün şevki ile
Kodılar mescidi meyhâne ye yâ hû didiler
Bezm-i gülşende lebûn vaşını muṭrıb okıdı
Aña kumru vü kebûter daḥı kûkû didiler
İtdi derdin dil-i Sevdâyî eṭibbâ suâl
Leb-i dilberden aña şerbeti dârû didiler”

Osman Nuri Peremeci, **Edirne Tarihi**, İstanbul 1940, s. 221.

¹⁰ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T.Y 759, 143a-143b.

¹¹ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T.Y. 759 153b.

¹² Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler /İsimler / Eserler/ Terimler, C.7, İstanbul 1981, s. 545.

2.1 Dîvân

Araştırmamızda Sevdâyî Dîvânı'nın, İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu'nda kayıtlı bir nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bir mecmua içindedir. Dîvân'ın, yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde farklı nüshası tespit edilememiştir. Fakat şiir mecmualarında şairin şiirlerine rastlanmıştır. Ayrıca Edirne şairlerin tanıtıldığı Ahmet Bâdî Efendi'nin Riyâzi Belde-i Edirne adlı eserinde şaire ait gazeller tespit edilmiştir. Biz çalışmamızda İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde yer alan nüshadan hareketle diğer mecmualardaki şiirleri ekleyerek Dîvân'ın metnini hazırladık. Buna göre Dîvân'da 1 na't, 3 kasîde, 60 gazel, 1 murabba', Farsça 1 tahmis ve 1 muhammes yer almaktadır. Dîvân:

Ey âftâb-ı burc-ı semâvât-ı enbiyâ
Dürr-i yetîm-i der şâdef-i baḥr-ı eşfiyâ

(K1/1)

beytiyle başlamaktadır.

2.2. Leylâ vü Mecnûn

Sevdâyî'ye ait olduğu bildirilen bir eser de “Leylâ vü Mecnûn” mesnevisidir. Ağâh Sırrı Levend ilk defa eserden Gibb'in bahsettiğini ifade ederek, esere ait tek nüshanın Cambridge Üniversitesinde, fotokopisinin de Türk Dil Kurumu kitaplığında olduğunu ifade etmektedir. Şair; adıyla, eserini yazdığı tarihi şu dizelerle bildirmektedir:

Her ḥande ola bu kışşa bünyâd
Sevdâyî faḳîri ideler şad
Tokuz yüz yigirmide bu nâme
Ḥatm oldu irişdi ihtimâma¹³

Sevdâyî'nin mesnevisini 1514'te (H.920) tamamladığı anlaşılmaktadır. Edirne Murâdiyesi'nde hanende olan Sevdâyî'nin 1590'da (H. 999) öldüğü bilindiğine göre eser Kırkkilise kadısı Sevdâyî'ye aittir.

2.3 İhtilâc-nâme

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogunda Hazine kitaplığında 296 numarada “Mevlâna Sevdâyî” adına kayıtlı, on iki varaktan oluşan mesnevi tarzında manzum bir eser kayıtlıdır. Katologda eserin vücudun muhtelif uzuvlarının seğirmesini tefe'ül yoluyla izah ettiği bilgisinin yanı sıra ‘Alî Paşa isminde birine ithaf edildiği belirtilmiştir. Eserin ne zaman yazıldığı konusunda bir bilgi yoktur.

¹³ Ağâh Sırrı Levend, “Türk Edebiyatında Leylâ ve Mecnûn Yazan Şairler”, **TDAY Bellekten**, 1957, s. 109.

İhtilâc-nâme'nin hangi Sevdâyî'ye ait olduğu konusunda kesin bir bilgi yoktur. Ancak; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogunda eser “Mevlâna Sevdâyî” adına kayıtlıdır. Sehî Bey tezkiresinde Sevdâyî'yi tanıtırken katalogdaki gibi “Mevlâna” ismiyle beraber kullanmıştır. Bu durum eserin Sehi Bey’de geçen Sevdâyî'ye ait olabileceğini düşündürmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÎVÂNIN İNCELENMESİ

1. DÎVÂNIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1.1. Nazım Şekilleri

Sevdâyî Dîvânı'nda şiirlerin nazım şekillerine göre dağılımı şöyledir:

Nazım Şekilleri	Dîvân'daki Adedi	Dili
Kaside	4	Türkçe
Gazel	60	Türkçe
Murabba	1	Türkçe
Muhammes	1	Farsça
Tahmis	1	Farsça

1.1.1.Kasîdeler

Sevdâyî Dîvânı'nda kasîde nazım şeklinde yazılmış dört şiir bulunmaktadır. Bu kasîdelerin ilki na't diğer üçü methiyedir.

İlk kasîde 24 beyittir. Şair mahlasını son beyitte söylemiştir. İkinci kasîde 39 beyittir. Şair mahlasını 37. beytinde söylemiştir. Üçüncü kasîde 29 beyittir. Şair mahlasını 26. beyitte zikretmiştir. Son kasîde ise 36 beyittir şair ve mahlasını 33. beytinde söylemiştir.

Şair, na'tında Hz. Peygamberin özelliklerini ve mucizelerini anlatmış son beytinde şefâ'at istemiştir. Şehzâde Korkut'a yazdığı üç methiyede şairin, şehzadeden yardım talep etmesinin yanı sıra onun ilmi anlamda üstünlüğünü ve adaletini övdüğü söylenebilir.

1.1.2. Gazeller

Sevdâyî Dîvânı'nda 60 tane gazel bulunmaktadır. Bu sayıya bakarak Sevdâyî'nin bir gazel şairi olduğu söylenebilir. Şair Arap harflerinin 13 ile gazel yazmış, 16'sıyla yazmamıştır. Gazellerin harflere göre yer alışı ile ilgili şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

أ :2, ت :2, ث :2, د :2, ر :12, ز :4, ع :1, ك :5, ل :4, م :1, ن :6, و :1, ه :12, ی :8 gazel yazmış, ب, پ, ق, غ, ظ, ط, ض, ص, ش, س, ذ, خ, ح, ج, ث, ب harfleri ile gazel yazmamıştır.

Gazellerin hepsinde matla' beyit vardır. İkinci gazelin dışındaki bütün gazelerde şairin mahlası vardır. Şair 43. ve 55. gazellerin dışındaki bütün gazelerde mahlasını makta' beyitte söylemiştir. Ancak 43. ve 55. gazelerde mahlasını makta'dan bir önceki beyitte söylemiştir. 12. gazelde ise mahlasını hem üçüncü hem de beşinci beyitte olmak üzere iki kez kullanmıştır. Sevdâyî en çok 5 beyitlik gazeller yazmış, ardından sırayla 6, 7, 8 ve 9 beyitlik gazeller Dîvân'da yer almıştır.

Dîvân'daki gazellerin beyit sayılarını şu şekilde göstermek mümkündür:

Beyit Sayısı	4	5	6	7	9	Toplam
Gazel Sayısı	1	33	21	4	1	60
Toplam Beyit	4	165	126	28	9	332

Sevdâyî, gazeliyâta;

Dostlar eylemedi yâdlığ ol yâr baña

Âh idüp ağladığımçün güler ağyâr baña

(G1/1)

matla' lı gazeli ile başlar. Dîvân'da;

Ey pertev-i envâr-ı ruḥiñ nūr-ı Muḥammed

Ve'y perde-i Beytü'l-Ḥarem ol zülf-i Muḥammed

(G5/1)

matla' ı ile başlayan 5. gazel na'ttır. 15. ve 52. gazellerin de şairin methiye yazdığı Şehzâde Korkut'a yazıldığı makta' beyitlerden anlaşılmaktadır:

İresün pâyânına Sevdâyî firkat rāhınıñ
Rehberüñ çün himmet-i zıll-i Hudā şehzādedür
(G15/ 6)

Her kişi bir yoldan irür menzile Sevdâyî sen
Gel şefî' idin bu yolda himmet-i şehzādeyi
(G 52/5)

Dîvân'nda çoğunluğu aşk, ayrılık konulu gazeller tutmuştur. Sevgilinin güzellik unsurlarını işleyen gazellerinin yanı sıra tasavvufî kavramları konu edinen gazeller de vardır.

1.1.3. Murabba'

Sevdâyî Dîvân'ında bir tane murabba' vardır. Dört bentten oluşan murabba' na't olarak yazılmıştır. Şairin mahlası son bentin son mısra'ında geçmektedir.

1.1.4. Muhammes

Sevdâyî'nin bir tane Farsça muhammesi vardır. Muhammes 12 bentten oluşmaktadır. Şairin mahlası son bentin 4. mısra'ında geçmektedir.

1.1.5. Tahmis

Dîvânı'nda Sevdâyî'nin, Cüdâyî'nin Farsça gazeline yazdığı bir tane tahmisi bulunmaktadır. Sevdâyî'nin gazele eklediği mısra'lar da Farsçadır. Tahmis 19 bentten meydana gelmektedir. Sevdâyî'nin mahlası son bendin üçüncü mısra'ında, Cüdâyî'ninki ise son mısra'da geçmektedir.

1.2. Vezin

Sevdâyî şiiirlerinin tamamını aruz vezni ile yazmıştır. Şairin şiiirlerinde imâle, zihaf gibi kusurlar olsa da aruz veznini başarıyla kullandığı söylenebilir. Sevdâyî'nin kullandığı aruz kalıpları ve bu kalıpların hangi şiiirlerde kullanıldığı aşağıdadır:

Bahr-i Remel:

1. Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

K3, G2, G9, G15, G16, G20, G21, G24, G27, G29, G30, G32, G44, G45, G55, M1.

2. Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

K4, G1, G7, G13, G17, G25, G34, G35, G38, G42, G43, G47, G48, G51, G53, G56, G57, G58.

3. Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

G23.

Bahr-i Hecez:

1. Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

G22, G28, G36.

2. Mef'ülü Mefā'ılı Mefā'ılı Fe'ülün

G4, G5, G12, G37, G39, G41, G46, G49.

3. Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

G40.

Bahr-i Muzârî':

1. Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ılı Fā'ilün

K1, G8, G10, G11, G14, G18, G19, G26, G31, G33, G54, G59, G60.

2. Mef'ülü Fā'ilätün Mef'ülü Fa'ilätün

G3.

Bahr-i Müctes

1. Mefā'ılün Fe'ilätün Mefā'ılün Fe'ilün

K2, G6.

Sevdâyî Dîvân'ında 9 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Şair 18 manzumeyle en çok “Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilün” veznini kullanmıştır. Bu vezni sırasıyla 16 manzumeyle “Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün” vezni ve 13 manzumeyle “Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ılı Fā'ilün” vezni takip etmektedir.

Redif ve Kafiye

Sevdâyî Dîvân'ında genellikle zengin kafiye kullanmakla birlikte yarım, tam ve tunç kafiyeye de yer vermiştir. Kafiye tek başına kullanmışsa da daha çok redifle birlikte kullanma yoluna gitmiştir. Özellikle gazellerinde kullandığı redifler, gazelin anlam çerçevesini oluşturmasında etkili olmuştur. Sevdâyî'nin kullandığı kafiye ve redif çeşitlerini aşağıdaki şekilde örneklendirmek mümkündür:

Yarım Kafiye:

Bir nefes la'l-i nigār olsa dilā hem nefesün

Dem-i 'İsā gibi cān-baḥş ola dāim nefesün

(G25/1)

Tam Kafiye:

‘Aşkıña dil böylesine iltiser durur ecel
Çün meşel durur bu kim “el-ķabrü sanduku”l-‘amel”
(G 32/1)

Zengin Kafiye:

Muṭribā elḫanuñ itdi istimā’
Zühre-i zehra urur dün gün simā’
(G 23/1)

Tunç Kafiye:

Gözidir gönlümüzüñ şehrini yağmaya viren
Ruḫıdur ‘ömrümüzüñ māyesini māya viren
(G 38/1)

Cinashlı Kafiye:

İtmedi çāre çün ol yār bu bī-çāresine
Nideyin ne kılayın neyleyeyin çāresi ne
(G 43/ 1)

Dîvân’daki redif kullanımını şöyle gösterebiliriz:

Redif bir ektir:

Dilā ne ğam ki ğam u derd-i yād-ı yāruñdur
Fiğān-ı hem-dem feryād-ı ğam-güsāruñdur
(G 6/1)

Redif bir kelimedir:

Kākül-i müşğīn ki gelmiş ḫadd-i dilber üstine
Sünbül-i ter sāye şalmış verd-i aḫmer üstine
(G 45/ 1)

Redif bir kelime grubudur:

Devr-i güldür sāḫiyā ‘ayş-ı müdām itmek gerek
Gerdiş-i gerdün-ı dūna intikām itmek gerek
(G 27 /1)

Sevdâyî’nin kullandığı rediflerin büyük çoğunluğunu Türkçe kelimelerden seçmesi, onun şiirlerindeki düşüncenin Türkçeye ait olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Fakat Türkçe söyleyiş redifte kalmıştır. Kafiyelerin büyük çoğunluğu Arapça kelimelerle yapılmıştır.

2. DÎVÂN'IN DİL ve ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ

Sevdâyî Dîvân'ındaki şiirlere baktığımızda şairin sade bir dil kullandığını söyleyemeyiz. Arapça ve Farsça kelime kullanımındaki çokluk şiirlerde dikkati çekmektedir. Arapçayı daha çok hadis ve ayetlerden yaptığı iktibaslarla kullanmıştır.

Cām-ı mey şûn sâkiyâ itme şafâdan ictinâb

Hâkdan ûş “lâ taknetû min-raḥmeti” geldi cevâb

(K 3/1)

Arapça ve Farsça kelimelerle kafiye yaptığı görülür:

Muṭribâ elḥanuñ itdi istimâ'

Zühre-i zehra urur dün gün simâ'

(G23/1)

Bîmâr itdi cânımı ol çeşm-i pür-ḥumâr

Sevdâya virdi 'aqlımı bu zülf-i tâ[r] u mâr

(G 10/1)

Sevdâyî şiirlerinde ikili ve üçlü terkiplere başvurmuştur. Dîvân'da Farsça kurulmuş terkipler çoğunluğu oluşturmakla birlikte, Arapça terkiplere de yer verilmiştir:

Dârü's-selâm itdi selâmuñdan iltimas

Zâtü'l-'imâd kıldı cenâbuña ilticâ

(K 1/ 7)

Zaḥm-ı belâ dikenleri pür-ḥûn ider dili

Raḥm eylemez nedem görüp ol yâr-ı gül-'izâr

(G10 /2)

Düşirdi mihr-i dilüñ çerḥa pertev-i himmet

Bırakdı ebr-i kefüñ baḥra sâye-i iḥsân

(K2/29)

Dîvân'da dil bakımından dikkatimizi çeken diğer bir husus da şiirlerde arkaik Türkçe kelimelere çokça yer verilmesidir. Bunlardan bazıları:

Kanı: Hani, nerede

Ḳanı bir 'âşık-ı şeydâ ki perâkende olup

Cân-ı Sevdâyî gibi gördüğü cânâne düşer

(G 17/ 6)

İnen: Çok, pek, çok

Budur bezm-i ğamuñda āh idüp yandüğüm her dem
İnen germ olmaz ol meclīs ki anda söz [u] sâz olmaz
(G22/ 2)

Uşatmak: Kırmak, parçalamak

Uşatma seng-i cefâyile sırça göñlümi kim
Ayağıñı bata ıorıum bu reh-güzāruñdur
(G 6/ 4)

Gönilmek: Yönelmek, yüzünü döndürmek:

Hevā-yı şevk ile çün baır-ı ‘aşka keştī-i cān
Gönüldi durma sevdā-yı dil ki rüzgāruñdur
(G 6/5)

Denlü: Kadar

Ser-i kūyunda Sevdāyī itiyle hem-ser olmışsın
Bu deñlü mertebey miskīn saña ĥaddūñ bil āz olmaz
(G 22/5)

Tapu: Huzur, makam, kat

Ger ıabūl itse tapuñ Keyvān’ı derbān olmağa
Gözlemezdi ol daıı ‘ālemde andan özge bāb
(K3/ 23)

Dīvān’da ahengi sağlayan unsurlardan olan ikilemelere fazla rastlanmaz. Sadece birkaç beyitte ikileme kullanılmıştır:

Yārsüz mey şöıbetin zinhār zinhār eylemeñ
Zehr olur her ıatresi ol la’l-i şekker yārsuz
(G 21/ 2)

Boynuma ĥalka ĥalka şalup zülf ü ĥayderī
Oldum çerağ-ı rāyet-i ‘aşk ile Ĥayderī
(G 54/ 1)

Sevdāyī, Dīvān’ında benzetme edatı olan “gibi” yi hem “bigi” hem de “gibi” şekliyle kullanmıştır. Dīvān’da 53. ve 55.gazellerin redifleri “bigi” iken 58. ve 60. gazellerin redifleri “gibi”dir. Bu bize XVI. yüzyılda “gibi” edatının “bigi” şekliyle de kullanıldığını göstermektedir.

Sevdâyî şiiirlerinde ağırlıkla aşk, ayrılık, muhabbet konularına yer vererek ince hayaller ve edebi sanatlarla süslü lirik bir üslûp kullanmıştır. “Aşk, câm, sâki, mey, sagar” şiiirlerinde en çok geçen kelimeler arasındadır. Tasavvufî manada karşılıklarıyla birlikte düşünebileceğimiz bu kelimeler, sevgilinin güzellik unsurlarıyla beraber kullanılmıştır.

2.1. Deyimler

Sevdâyî Dîvân’ında pek çok deyme yer vermiştir. Şair duygu ve düşüncelerini en kısa ve etkili yoldan okuyucuya aktarmak amacıyla deyimleri kullanmıştır. Dîvân’da deyimler, bazen orijinal ifadeleriyle bazen de kelimelerin yerine farklı kelimeler getirilerek verilmektedir. Dîvân’daki deyimler aşağıdadır:

Akçesi ağ ol- (G 43/6)
Ağzını ara- (G 39/3)
Ahdinde dur- (G 8/ 2)
Aklını vir- (G10/ 1)
Alemi tut- (K 3/ 8)
Ayağ üzre dur- (K4 /1)
Ayaklara düş- (G 37 / 4)
Ayağının tozu ile gel- (G58/2)

Başı arşa ir- (G 10/3)
Başı çek- (K3/20)
Bağrı yak- (K3/7)
Bağrı del- (K4 / 10)
Bagruna taş bas- (G39/ 7)
Bagrına bas- (G 60/1)
Boynun ur- (G 23/ 3), (K4/25)
Boyun eg- (G 10/4)

Can al -(G23/4)
Can(a) kastetmek- (G28 /1)

Dem ur- (G4/5)

El çek- (G28/3)

Elden ko- (G14/2), (K4/4)

El uzat- (K3/8)

El vir- (G32/3)

Gam çek- (K2/4)

Güş it- “kulak vermek” (K3/5)

Gün gibi görün- “gün gibi aşikar olmak” (K2/31)

Haddün bil- (G22/5)

Harf at- (G 39/2)

H^vara geç- “hora geçmek” (K4/ 26)

Harca sür- (G7/2)

H^var bak- “hor bakmak” (G9/2)

Kan agla- (G34/1)

Kadrin bil- (G38/ 2), (G55/ 4)

Kıymet bil- (K1/20)

Kılı kırk yar- (G 39/4)

Kul ol- (G3/2)

Kar it- (G10/5)

Nazardan düş- “gözden düşmek” (G15/1)

Nazarı(m) kal- (G47/4)

Odlara yan- (K2/4)

Sevdaya düş- (G12/3)

Suya savur- (K2/7)

Sine(me) taş ur- (31/2)

Takati tak etmek (G47/ 1)

Yabana at- (G60/2)

Yakıp yandır- (G48/3)

Yile vir- (K2/13)
Yil al- (K4/4)
Yolları bağla- (K4/7)
Yolında hak ol- (G37/1)
Yüregine ko- (G 42/ 3)
Yüz sür- (G42/1), (G25/2), (K4/22), (G28 /4)
Yüz vir- (G8/2)
Yüz çevir- (G6/ 3)
Yüz suyunu dök- (G4/6)

2.2. Atasözleri ve Atasözü Hükmündeki İfadeler

Sevdâyî Dîvân'ında atasözlerine ve tam atasözü olmasa da atasözü niteliğindeki söyleyişlere yer vermiştir. Şair şiirin yapısına uygun düşecek ifadeleri az ve öz sözle anlatmak için atasözlerine başvurmuştur. Dîvân'da atasözlerinin kalıp ifadelerinin değişmediği beyitler olduğu gibi bir takım ufak değişikliklerin yapıldığı da görülür.”Devlet –talih- er başından eksik olmaz” diye ifade edeceğimiz atasözü:

Bir gün ola ayağın öpmeğe bulam dest-res
Çün meşeldür bu ki devlet er başından kem değül
(G30/2)

şeklinde geçmektedir.

“Sakınılan göze çöp batar” atasözü:

Ey gözim nûrî saña tañ mî raķīb olsa qarīb
Çün meseldür bu ki çüb dîde-i pinhâna düşer
(G17/4)

şekline dönüşmüştür.

“Mum dibine ışık vermez” atasözü ise:

Görünmez hâl-i haddünde meşeldür
Bu kim olur cırāk dibi karañu
(G 40/4)

şeklinde geçmektedir.”Bir çiçekle yaz olmaz” atasözü:

Baharın hüsniññ cānā geçürme hār cevriyle
Meşeldür bir şüküfeyle bilürsin çünki yāz olmaz
(G22/3)

şekliyle kullanılmıştır.

Dîvân'da atasözü kullanımı ile ilgili dikkatimizi çeken diğer bir husus da Sevdâyî'nin atasözü niteliği taşıyan Arapça ifadeleri kullanmasıdır. Türkçeye “Yeme içmeyi anmak, yeme içmenin yarısıdır.” şeklinde çevirebileceğimiz “zîkrü'l 'ayş nişfu'l 'ayş” “ifadesi gazelde şöyle geçmektedir:

Mest olur minberde vâ'iz men' idüp mey-gün lebün

Çünkü “zîkrü'l 'ayş nişfu'l 'ayş” durur fi'l meşel

(G 32/4)

Bu kullanıma benzer bir kullanım da “Mezar, yapılan işlerin sandığıdır” anlamına gelen “el-ğabrü sanduku'l-'amel” şeklinde şiirde yer almıştır:

'Aşkıña dil böylesine iltiser durur ecel

Çün meşel durur bu kim “el-ğabrü sanduku'l-'amel”

(G 32/1)

Dîvân'da atasözü hükmündeki ifadeler de bulunmaktadır. Bunlar: “Yüksek yerler belasız, gül dikensiz olmaz” anlamındaki ifade:

Yâr kūyundan ırâğ ol didiüm ağıyâra didi

Bunda bâl olmaz belâsuz gül bulınmaz ħârsuz

(G21/ 5)

“Sevgili kapısındaki aşık arsız olur” anlamındaki söyleyiş:

Terk-i dergâh itme ger öldürseler Sevdâyî çün

Yâr bâbında gerekdür 'âşık olan 'ârsuz

(G 21/6)

“Vay ona ki, gide yarı kala aşık” anlamındaki söyleyiş:

Didi rûşen kı yûreğüne beni severisen

Vay aña kim gide yârı kıala 'âşık döğüne

(G42/3)

şeklinde geçmektedir. Kullanılan atasözleri şairin dile hâkimiyetini, az sözle çok şey anlatma becerisini ortaya koymakla birlikte; yaşadığı dönem içinde halk söyleyişleri hakkında bize ipuçları vermesi bakımından önemlidir.

2.3 Edebî Sanatlar

Sevdâyî de diğer şairler gibi şiirde söyleyişi kuvvetli kılmak, sözü tek düzelikten kurtarmak ve etkisini arttırmak için edebî sanatlara başvurmuştur. Dîvân'da duygu ve düşüncelerini ortaya koyarken, edebî sanatlardan sıkça yararlandığını söyleyebiliriz. Şairin kullandığı sanatları şu şekilde örneklendirebiliriz:

Aliterasyon

Sevdâyî beyitlerde âhengi sağlamak için bazı ses tekrarlarına başvurmuştur. Aşağıdaki beyitte “s” sesini ahenk unsuru olarak kullanmıştır:

Zâhid saçı sevdâsına Sevdâyî gibi düş
Tâ kim bilesin sen de bu sevdâ neye beñzer
(G12/3)

Başka bir beyitte de “d” sesi ahengi sağlar:

İtdüm tabîbe derd-i dil-i hâsteden su’âl
Didi ki ‘aşk derdi durur bî-devâdur ol
(G31/3)

Cinâs

Aşağıdaki beyitte geçen, “çaresine” ve “çaresi ne” kelimeleri cinâsa örnektir:

İtmedi çâre çün ol yâr bu bî-çâresine
Nideyin ne kılayın neyleyeyin çâresi ne
(G 43/1)

Hüsn-i Ta’lil

Bir hadiseye veya bir duruma, ifadeye güzellik katacak tarzda, kendi sebebi dışında bir sebep göstermek¹⁴, diye tanımlayabileceğimiz hüsn-i ta’lil sanatını Sevdâyî şiirlerinde kullanmıştır. Aşağıdaki beyitte şair, Merih yıldızının dünyaya ışın göndermesini, sevgilinin düşmanının boynunu vurmak için altın kılıç çekmesi nedenine bağlamıştır:

Urmağa düşmeninün boynını Mirrîh-i felek
Çekdi cellâd-şıfat tîg-ı zer-efşân-şekil
(K4/25)

¹⁴ Yekta Saraç, **Klasik Edebiyat Bilgisi**, İstanbul 2004, s.231.

İhâm

Şair aşağıdaki beyitte “ne gam” kelimesini hem soru anlamında hem de ses kelimesinin çoğulunu kast ederek kullanmıştır.

Dilâ ne gam ki gam u derd-i yâd-ı yâruñdur

Fiğân-ı hem-dem feryâd-ı gam-güsârûñdur

(G6/1)

İktibas

Sevdâyî Dîvân’ında iktibasa yer vermiştir. Ayetlerden yaptığı iktibaslarda ayetin sadece bir kısmını kullanarak nakıs iktibas yapmıştır. Aşağıdaki beyitte iki farklı ayetten kelimelerle bir mısra oluşturmuştur:

Şer’iñ esâsı olmaya hergîz hâlel-pezîr

“Lev busseti’l cibâl” ev “in şakkatü’s-semâ”

(K1/8)

Şair, na’tında “Lev busseti’l cibâl” ifadesi ile “Yer, şiddetli bir sarsıntıyla sarsıldığı” mealindeki Vakıa (56) sûresi, 4. ayete ve “in şakkatü’s-semâ” ifadesi ile de “Gök, yarılp-parçalandığı” mealindeki İnşikak (84) sûresi, 1. ayete işaret etmiştir. Şair beyitte kıyamet vakti gelip gök yarılsa ve yer şiddetli bir sarsıntı ile sarsılsa bile Hz. Peygamberin şeriatinin esaslarına hâlel gelmeyeceğini ifade etmiştir.

Şair:

Câm-ı mey şün sâkiyâ itme şafâdan ictinâb

Hâğdan ûş “lâ taknetü min-raḥmeti” geldi cevâb

(K 3/1)

beytinde "Ey oğullarım! Gidin Yûsuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez." mealindeki Yusuf (12) sûresi, 87. ayetinde geçen “Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin” ifadesini söz konusu etmiştir.

Dîvân’da geçen diğer bir iktibas da hadis-i kutsîdir. Yine na’tta geçen iktibasta şair Allah’ın Hz. Peygamber’e verdiklerini ifade ederken Duha suresini ve “Ey habibim, Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım” mealindeki hadis-i kutsîyi işaret etmektedir:

Sultân-ı her dü kevn-i Muḥammed ki virdi Hâğ

Tâc u Burâğ u ḥıl’at-i ”levlāk” ü “ve’d-Duḥâ”

(K1/4)

İrsâl-i Mesel

Şiiri etkili kılan ve anlam zenginliği katan etkenlerden birisi de atasözleri ve deyimlerdir. Sevdâyî de Dîvânı'nda atasözlerine, deyimlere yer vererek, irsâl-i mesel sanatını sıkça kullanmıştır. Beyitlerde yer alan atasözleri ve deyimler “Dîvân'ın Dil ve Üslûp Özellikleri” başlığı altında verilmiştir

İstiâre

Şair aşağıdaki beyitte “peri” kelimesi ile “açık istiare” yapmıştır:

Zülfüñ hümâsı gölgesi başumdan ey perî

Dür olmasun ki sâye-i luğf-ı Hudâdır ol

(G31 /4)

İstifham

Sevdâyî okuyucunun dikkatini çekmek amaçlı, cevap beklemeden soru sormuştur:

Hañçer-i cevruñle cānā bu dil-i Sevdâyî'nüñ

Saña kim didi ki her dem yüreginde yâre kııl

(G29/5)

Kinaye

Aşağıdaki beyite “ yüz sürme” ifadesi, mecâzî olarak kullanılmaktadır ama gerçek anlamını da düşünülebilir:

Hâki iksîrle zer eylemege tâlibiseñ

Ayağı tozına yüz sürmege olsun hevesüñ

(G25/2)

Leff ü Neşr

Birinci mısradaki geçen “aç”, “alın”, “matla’-ı subh-ı safa” kavramlarına karşılık ikinci mısradaki, aynı sırayla “göster”, “yüz”, mihr-i muhabbet-feza” kavramları yer alır.

Aç alnuñı ki matla’-ı şubh-ı şafâdur ol

Göster yüziñ ki mihr-i muhabbet-fezâdur ol

Mübâlağa

Şair, aşağıdaki beyitte methiye sunduğu Şehzade Korkut için dokuz feleğin onun tahtına ancak bir derece ve yedi denizin onun cömertliğinin denizinin ancak bir damlası olabileceğini mübalağalı bir dille anlatıyor:

Serîr-i kadrine bir pâyedür toğuz gerdün

Bihâr-ı cûdına bir kıtredür yidi ‘ummân

(K2/21)

Nidâ

Şair aşağıdaki beyitte sabah rüzgârına seslenmektedir:

Öykünürmiş haṭṭ-ı yâre şükr-i billâh ey şabâ
Tiz eriş yüziñ anuñ pāzār içinde kâre kıl

(G29/4)

Tecâhül-i Ârif

Şair, aşağıdaki beyitte sevgilinin güzellik unsurlarını sıralarken, benzettiği öğeleri bilmezlikten gelmiştir:

Fülfül midür ol hâl ‘ades midür ol leb
Sünbül midür ol zülf-i siyeh gül midür ol hadd

(G5/3)

Tecrîd

Sevdâyî, zaman zaman mahlasını söylerken, kendine yabancı biri gibi hitap eder:

Her kişi bir yoldan irür menzile Sevdâyî sen
Gel şefî’ idin bu yolda himmet-i şehzâdeyi

(G52/5)

Telmih

Şair telmih sanatına şiirlerinde sıkça yer verir. Aşağıdaki beyitte Hz. Musa ile Firavun’un sihirbazları arasında geçen olaya telmihte bulunulmuştur:

Gözünüñ sihrini i‘câzla def’ itmek için
Gösterür zülfünü Mūsā gibi su‘bân-şekil

(K4/12)

Aşağıdaki beyitte de Hz. Adem ile Hz. Havva’nın cennetten çıkarılması hadisesine telmih vardır:

Dāneyi cennet içinde Ādem ü Ḥavvā yidiler
Beñzedüp sümbülüne kendümün sünbülesin

(G34/4)

Tenâsûb

Şair, aşağıdaki beyitte içki meclisinde anlamca ilgili olan olan “sâkî”, “safâ”, “sagar”, “sahba” kelimelerini kullanarak tenâsüb sanatını kullanmıştır:

Sakîyâ la‘lin lebüñ ḥaşıyyetidür gūyiyâ
Şol şafâyîle feraḥ kim sāgar-ı şahbâdadur

(G 15/5)

Başka bir beyitte de hastalıkla ilgili olan “hasta”, ”dert”, “deva”, ”tabib”, “şifa”, “em” kelimelerini bir arada kullanmıştır:

Bu haste cāna derd-i muḥabbet devā yiter
Hergīz ṭabībden ne şifā vü ne em gerek

(G 26/3)

Teşbîh

Teşbîh, Sevdâyî'nin şiirlerinde sıkça kullandığı bir sanattır. Aşağıdaki beyitte sevgilinin saçı sünbüle, gözleri ise nergise teşbih edilmiştir:

Şaçı zībādur anuñ sünbül-i pür-tāb gibi
Gözi şehlādur anuñ nergis-i sīr-āb gibi

(G 58/1)

Başka bir beyitte şair kendini inleyen bir dolaba teşbih etmiştir:

Āb-ı ḥasret döküben gözlerimüñ kûzeleri
İñledür çarḫ beni derd ile dulāb gibi

(G58/2)

Teşhis

Aşağıdaki beyitte şair sabah rüzgârını ayağı tozu ile seferden gelen biri olarak kişileştirmiştir.

Ḥāk olduğumu yolıña şor bād-ı seḥerden
Ko'la daḫı ayağı tozu ile geldi seferden

(G37/1)

Tevriye

Aşağıdaki beyitte “nazardan düşmek” ifadesi deyim olarak “gözden düşmek” anlamından çok, göz yaşının gözden yere düşmesi anlamını taşır:

Eşk-i çeşmim kūyuñ içinde yetīm üftādedür
Dest-gīr ol kim nazardan düşdi merdüm-zādedür

(G 15/1)

Tezâd

Sevdâyî Dîvânı'nda tezâdlı söyleyişe sıkça başvurur. Aşağıdaki beyitte “ma'mur” ile “harab” kelimeleri birbirinin zıddıdır:

Devletüñ eyvânını her kim 'imāret istemez
İki 'ālem içre ma'mūr olmasun olsun ḥarāb

(K3/29)

Aşağıdaki beyitte “dert” ile “derman” kelimeleri birbirinin zıddıdır:

Dil-i Sevdâyî bu sevdâ ile dîvâne olur
Himmetüñ olmazsa derdine dermân-şekil

(K4/33)

2.4 Sevdâyî’nin Edebî Kişiliği

Sevdâyî’nin edebî kişiliği hakkında bilgi veren tek kaynak Sehî Bey Tezkiresi’dir. Sehî Bey Sevdâyî’nin gazellerinin parlak ve güzel, beyitlerinin ise rindâne ve eşsiz¹⁵ olduğunu ifade etmektedir.

Sevdâyî, Dîvânı’nda kendi şiirleri ve şairliği hakkında, özellikle şiirlerinin makta beyitlerinde bazı düşünce ve değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Şair kendi şiirinin başarısından emindir. Dünyaya kendisi gibi bir şairin gelmesi için nice bin ay ve yılın geçmesi gerektiğine inanır:

Sevdâyî gibi bir dahî devrân getirmeğe
Heyhât nice âylar u yıllar gerek hezâr

(G11/5)

Şair kendi şiirin değerini ancak olgun insanların anlayabileceği görüşündedir:

Sevdâyî kemâl ehli kılar sözüne taşın
Acağ ola ger olursa şi’r-i hasende

(G 41/5)

Sevdâyî şiirlerinde, İran şairleriyle kendisini kıyaslar. Özellikle Kemâl-i İsfahânî, Zahîr-i Faryâbî ve Selmân-ı Sâvecî onun örnek aldığı, etksinde kaldığı isimlerdir.

İşte şi’rini Sevdâyî’nün Kemâl ü Zahîr
Şanurlaridî Süleymân medh okur Selmân

(K2 /37)

Sehî Bey, tezkiresinde Sevdâyî’nin ilim tahsil etmek için medreseleri dolaştığını¹⁶ ifade etmektedir. Kadı olduğu bildirilen şairin ilmi şiirlerine yansımıştır. Aşağıdaki beyitte geçen; “bedî”, ilm-i ma’anî”, “lafz”, “mantık”, “beyan” ifadeleri onun belagât ilmi hakkında bilgisinin olduğunu göstermektedir:

Bedî’[ü] ‘ilm-i ma’ânî’ nice medh ide dil
Çü metni olmaz a’nun lafz-ı mantıkıyla beyân

(K3/32)

¹⁵ Mustafa İsen, **Sehî Bey Tezkiresi**, Ankara 1998, s. 165-166.

¹⁶ Mustafa İsen, **age.**, s.165-166.

Aşağıdaki beyitte geçen “delil”, “kat’i”, “bürhân” ifadeleri şairin mantık ilminin terminolojisinden haberdâr olduğunu göstermesi bakımından örnek gösterilebilir:

Delîl-i kat’î ne lâzım kemâl-i fazlîñiçün
Değül çü behcet-i hırşîde hâcet-i bürhân

(K2/16)

Mûsiki ile ilgili terim ve benzetmelere yer veren şairin aşağıdaki beyitte her biri ayrı bir makam olan “uşşâk”, “şeh-nâz”, “ırak” ve “aheng-i İsfahân” kelimelerini kullanması, musiki bilgisinin olduğunu göstermektedir:

Gördi Sevdâyî ki ‘uşşâkına şeh nâz eyler
İtdi Āheng-i Sifâhânı ‘ırâķ üstinde

(G47/7)

Şairin aşağıdaki beyitinden hareketle ünlü felsefecilerden olan Platon’u ve Lokman hekimi bildiği yargısını çıkarabiliriz:

Hemîşe levh-i zâmîrîñde gün bigi rûşen
Kemâl-i ‘ilm-i Felâţûn [u] hîkmet-i Loķmân

(K33/3)

Sevdâyî şiirlerinde iki kahramanlı ünlü mesnevilere yer vermiştir. Şair şiirlerinde Hurşid ü Ferah-şâd, Leylâ ü Mecnûn, Ferhât ü Şirin kıssalarına sık sık hatırlatmada bulunmaktadır. Şairin bu mesnevileri okuyarak orada geçen kahramanların özelliklerini şiirlerine yansıttığı görülmektedir. Aşağıdaki beyite şair Hurşid-nâme’nin kahramanları olan Hurşid ve Ferahşâd’ın isimlerini zikretmektedir:

Dil-i Sevdâyîñüñ ol dilber-i Hırşîd-liķā
Nola ğamġîn dilin eylerse Ferah-şâd gibi

(G56/5)

Ferhat ile Şirin kıssası:

Dil-i Sevdâyî Ferhâd ol leb-i Şirîne oldu kim
Cihân Hüsrevleri kemdir anuñ kemter gedâsından

(G36/6)

beyitinde; Leylâ ile Mecnûn kıssası:

Zencîr-i zülfüñe dil-i Sevdâyî düşkün
Mecnûn [u] Leylî bigi yazup bir kitâb idem

(G33/5)

beytinde olduğu gibi şairin şiirlerinde geçmektedir.

Şairin şiirlerinde pek çok yer ismine rastlanır. Bu şairin coğrafya ilmi hakkında bilgi sahibi olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Aşağıdaki beyitten, şairin Şatt nehrini ve bu nehrin Bağdâd'ın etrafını dolandığını bildiği bilgisine ulaşabiliriz:

Gözümün kanlu yaşı Şatt bigi seyl-âb oluban
Tolanır kūyunın etrafını Bağdâd gibi

(G56/2)

Bunun yanında şiirlerde Hoten (G41/2), Aden (G41/3), Yemen (G41/4), Bâbil (G57/4), Ken'an (K4/2) gibi şehir adları da geçmektedir.

Şairin Hamzâ-nâme ve Şeh-nâme'yi de okuduğu yine beyitlerinden anlaşılmaktadır:

Tîg-ı gâmzeyle tutar hüsünü çeşmün nitekim
Rüb'-ı meskûnı şeh-i Rüstem-i destân-şekil

(K4/13)

Hamza-veş mihrine dil vireli Güstehemi
İçirür bize yılan zehrini cüllâb gibi

(G58/4)

Şair Dîvân'ında önceki peygamberlerin kıssalarına da çokça hatırlatmada bulunmuştur. Belkıs'ın tahtını Hz. Süleymân'ın getirtmesi hadisesi hatırlatıldığı:

Sen Süleymân-ı zamansın ne'aceb bendelerün
Taht-ı Belkîsî tuta Aşâf-ı devrân-şekil

(K4/17)

beyti, Hz. Musâ'nın yılan şeklini alan asası mucizesini hatırlatan:

Gözünün sihrini i'câzla def' etmek için
Gösterür zülfünü Mûsâ gibi su'bân-şekil

(K4/12)

ve Hz. İsâ'nın ölüleri diritme mucizesini hatırlatan:

Bir nefesde biñ dil-i emvâta virirken hayât
La'lüne kimdür ki diyen 'İsî-yi Meryem degül

(G30/4)

beytini buna örnek olarak verebiliriz.

Şiirlerinden hareketle Sevdâyî'nin XVI. yüzyıl edebiyatının özelliklerini şiirine başarıyla taşıyan, pek çok sahada bilgili, geniş hayal gücüne sahip bir şair olduğunu söyleyebiliriz.

Sevdâyî'nin Nâzireciliği

Nazîre, bir şairin şiirine aynı vezin ve kafiye de benzer bir şiir yazma olarak¹⁷ tanımlanabilir. Klasik edebiyatta nazire yazmak gelenek haline gelmiştir. Sevdâyî geleneğe uygun olarak Ahmet Paşa ve Necâtî Bey'in şiirlerini tanzir etmiştir. Sevdâyî'nin, Ahmet Paşa ve Necâtî Bey'in şiirlerine nazireler yazmış olması onların etkisinde kaldığını ve şairin san'at çevrelerinin uzağında olmadığını göstermektedir.

Şair en çok Ahmet Paşa'ya nazire yazmıştır. Bu hususla ilgili olarak Ahmet Paşa'nın (?- 1497) bir gazelini ve Sevdâyî'nin bu gazele yazdığı naziresini örnek gösterebiliriz:

Ahmet Paşa:

Karar-u- şabrum alan zülf-i bî-ķarârundur
Harâb iden benî şol çeşm-i pür- ĥumârûndur

Ĥadeng-i ģamzeñi peyveste ey kemân-ebrû
Cigerde şakladuğum bu ki yâdigârûndur

Cihân şikârına şeh-bâz-ı zülfîñi şalagör
Kebûter-i dil-ü-cân ĥod senûñ şikârûndur

Ĥarâret-i teb-i hicrânı def` iden dilden
Bu boynumuzdaki meftûl-i müşğ-bârûndur

‘Acebmi bâğ kenârında tursa lâle ĥacil
Ki lâle-zâr-ı cemâlûñde ĥâr-ü-zârûndur

(G37)¹⁸

Sevdâyî:

Dilâ ne ģam ki ģam u derd-i yâd-ı yârûndur
Fiğân hem-dem feryâd-ı ģam-ğüsârûndur

Cefâsı cāmını ey dil gönülsüz eyleme nûş
Ki ĥaķķı nân u nemek vār hem-civârûndur

¹⁷ Yekta Saraç, **Klasik Edebiyat Bilgisi**, İstanbul 2006, s. 272.

¹⁸ Ali Nihad Tarlan, **Ahmet Paşa Divânı**, İstanbul 2005, s. 183.

Belā deminde ne ğam şādī yüz çevirdiyse
Ġam ile gönlünü eglersin eski yāruñdur

Uşatma seng-i cefāyile sırça gönlümi kim
Ayağını bata kırhum bu reh-güzāruñdur

Hevā-yı şevk ile çün baħr-ı ‘aşka keştī-i cān
Gönüldi durma sevdā-yı dil ki rūzgāruñdur

Kemāl-i nazm ile Sevdāyī pehlevān-ı cihān
Olursa tañ mı değil Aħmed ki dest-i yāruñdur

(G6)

Sevdāyî’nin, Ahmet Paşa’nın şiirlerine söylediği diğer nazîreler ise şunlardır:

Ahmet Paşa¹⁹ :

Ey ħüsn ħarîminde yüzi Ka‘be-vü-ma‘bed
Vey ħalka-i Beyt-ül Ĥarem ol zülf-i müca‘ad

(G30)

Sevdāyî:

Ey pertev-i envār-ı ruĥıñ nūr-ı Muħammed
Ve’y perde-i Beytü’l-Ĥarem ol zülf-i Muħammed

(G5)

Sevdāyî, -Ahmet Paşa’ya nazire olarak yazdığı bu gazellerin dışında- Ahmet Paşa’nın “sepîde-dem ki” diye başlayan bir kasidesine de nazire yazmıştır:

Ahmet Paşa.²⁰

Sepîde-dem ki ħadem başdı bāġa bād-ı ħazân
Döşedi atlas-ı zer-beft ayağına bostān

(K40)

Sevdāyî:

Sepîde-dem ki bu ħāvūş-ı çarĥ-ı zer-efşān
Bīsāt-ı bām-ı felek üzre gösterür cevlan

(K2)

¹⁹ Ali Nihat Tarlan, **age.**, s. 177.

²⁰ Ali Nihat Tarlan, **age.**, s. 140.

Sevdâyî'nin dönemimin usta şairlerinden Ahmet Paşa'nın şiirlerine nazire yazması san'at çevrelerinden uzak olmadığını göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SEVDÂYÎ DÎVÂNÎ' NİN ÇEVİRİ YAZI METNİ ve GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE NESRE AKTARILMASI

1. NÜSHALARIN TANITILMASI

Sevdâyî Dîvânî'nin, İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu'nda kayıtlı bir nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bir mecmua içindedir. Dîvân'ın, yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde farklı nüshası tespit edilememiştir. Fakat şiir mecmualarında şair adına kayıtlı bir murabba, bir Farsça tahmis ve bir Farsça muhammes tespit edilmiştir. Ayrıca Edirne şairlerinin tanıtıldığı Ahmed Bâdi Efendi'nin Riyâz-ı Belde-i Edirne adlı yazma eserinde Sevdâyî'ye ait üç gazel tespit edilmiştir. Bu gazellerden ikisi İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde yer alan nüshada vardır. Ortak iki gazeldeki farklar gösterilmiş ve Dîvân'da olmayan gazel eklenerek metin hazırlanmıştır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan nüshaya Ü, Milli Kütüphanedeki mecmualara M1 ve M2, Ahmet Bâdi Efendi'nin Selimiye Kütüphanesindeki eserine S kısaltmaları verilmiştir.

1

(Ü), İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T.Y 759/ 5

Cilt: Kahverengi yumuşak meşin. Başta kitaplık mührü basılıdır.

Kağıt: Kalınca aharlı

Yaprak: 17

Ebad: 195 x 117

Yazı: Nesih, kırmızı

Satır :17

Başı: Ey âfitâb-ı burc-ı semâvât-ı enbiyâ

Dürr-i yetîm-i der şadef-i baħr-ı eşfîyâ

Sonu: Ol cân-ı şabîb derdüñi Sevdâyî gönlümün

Gördi devâsı yok diyü tîmâr itmedi

Muhteva: İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu'nda 53 gazel olduğu söylenmesine rağmen nüshada; 59 gazel, 1 na't, 3 kaside bulunmaktadır.

257 yapraktan ibaret dolan bu mecmuanın 137-157. yapraklarında Sevdâyî Dîvânı, 1-59. yapraklarında Mahir Dîvânı, 60- 85. yapraklarında Sarıca Kemal Dîvânı, 90- 110. yapraklarında Çamçak Mehmet Çelebi Dîvânı, 117-136. yapraklarında Kasım Dîvânı, 159-206. yapraklarında Şerif Sabri Dîvânı, 207- 256. yapraklarında Fâizî Dîvânı, bulunmaktadır.

2

(M 1), Milli Kütüphane, T 811. 2108, 06 Mil. Yz. 2600/1

Cilt: Ciltsiz

Kağıt: Üç ay, kantar filigranlı saykal

Yaprak: 23

Ebad: 210 x 150- 190 x 110 mm.

Yazı: Talik

Satır: Değişik satırlı

Muhteva: 23 yapraktan oluşan mecmuada, Sevdâyî'nin 22a'da Farsça bir muhammesi ve 15a-15b'de Cüdâyî'nin Farsça bir gazeline yazdığı tahmisi vardır.

Farsça ve Türkçe şiiirlerin bulunduğu mecmuada Sevdâyî'den başka; Molla Câmi, Hâtîfî, Hâfız Şîrâzî, Nizâmî, Huşâmî, Lutfullah Nişaburî, Ehlî, Cüdâyî, Ubeydî, Habîbî, Fuzûlî, Kabûlî'nin şiiirleri vardır.

3

(M 2), Millî Kütüphâne, T 811. 2108, 06 Mi. Yz. FB 497

Cilt: Şemseli, kahverengi meşin kaplı, yıpranmış

Kağıt: Üç ay filigranlı

Yaprak: 69

Ebad: 200x140 mm kitap boyutunda

Yazı: Talik

Satır: Değişik

Muhteva: 23 yapraktan oluşan mecmuada, Sevdâyî'nin 41b ve 42a 'de kayıtlı bir murabba'ı bulunmaktadır. Mecmuada Sevdâyî'den başka; Âşık Ömer, Ahmed, Azîzî, Dururî, Fuzûlî, Gevherî, Hüseyinî, Şem'î, Makûmî, Helvacıoğlu, Yazıcıoğlu, İşretî, Rüşdî, İshâk, Bâkî, Şemsî Hâvî, Şerif Çelebi, Sultan Murad, Behişî, Seyhî, Yahya ve Rasûhî'nin şiiirleri vardır.

(S), Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi, 2315 (C3.s. 495)

Sevdâyî'nin tanıtılan yazma nüshalarından başka Ahmed Bâdî Efendî'nin “Riyâz-ı Belde-i Edirne” adlı yazma eserinde (C. 3 s. 495) Sevdâyî'nin üç gazeli bulunmaktadır. Bu şiirlerden ikisi İstanbul Üniversitesinde bulunan nüshada (T.Y 795/5 143a- 143b) vardır. Ortak olan gazellerin farkları gösterilerek (G12, G13) Dîvân'da olmayan gazel eklenmiştir. (G60)

2. METNİ HAZIRLAMADA GÖZETİLEN ESASLAR

1. Metin kurulurken şiirler; kasîdeler, gazeller, murabba, tahmis ve muhammes şeklinde sıralanmıştır. Farsça yazılan muhammes ile tahmis aynen Dîvân'a konulmuştur.

2. Metne tarafımızdan eklenen kelime veya harfler [] işareti içinde gösterilmiştir.

3. Veznin bozuk olduğu mısra, dipnotta “Mısra vezne uymamakta” şeklinde ifade edilmiştir.

4. Nüshalardaki beyitlerin ya da mısraların yer değişikliğine, dipnotlarda işaret edilmiştir. Beyitlerin yer değişikliği ; “* S’de 3. beyit 2. beyit, 3. beyitte 2. beyit olarak yer almıştır.” şeklinde gösterilmiştir.

5. Dipnotlarda beyitler, beyit numaraları ile verilmiştir. Birinci mısra için (a), ikinci mısra için de (b) harfi kullanılmıştır.

Örnek: ^{2a}: mey: leb S.

6. Farsça tekrar edilen kelimelerin arasına giren ekler her iki kelimeye kısa çizgi (-) ile birleştirilmiştir.

Örnek: Hem-ân-dem, leb-a-leb

7. Farsça ön eklerden sonra kısa çizgi (-) konulmuştur.

Örnek: bî-çâre.

8. Farsça birleşik isim ve sıfatlarda kelimeler birbirinden kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır.

Örnek: hem-ser, suhte-lale

9. Arapça, Farsça kelimelerin sonlarına gelerek, türemiş isim ve türemiş sıfatları meydana getiren, “-âsâ, -gâh, -sitân, -zâr, -sâr, -kâr, -vâr, -nâk, -veş, -ter, -în, -dân” gibi ekler, ilâve oldukları kelimelere birleşik yazılmışlardır.

Örnek: ruh-veş

10. Farsça’daki “vâv-ı ma’dûle” ile yazılan kelimelerde bu harf, (^) işareti ile gösterilmiştir.

Örnek: H^vâr

11. Âyetlerden yapılan iktibaslar, metinde yeni harflerle yazılmış; dipnota ise sûre adı, sayısı, âyet numaraları ve mealleri verilmiştir. Kısmî iktibaslarda mealler verilirken, umumiyetle âyetin tamamı ele alınmıştır.

12. Özel isimler büyük harfle başlamış, sonlarına gelen ekler ise ayrılmamıştır.

Örnek: Sevdâyiye, Leylâya

13. Kelimelerin okunuş ve yazılışında devrin dil özellikleri göz önünde bulundurulmuştur.

14. “idi, imiş, iken” ek fiilleri ile “içün, ile” edatlarının yazılışında nüshalardaki kullanım esas alınmıştır.

15. Nüshalarda b’li yazılan –ub, -üb gerindium ekleri p’li yazılmıştır.

16. Âftâb, âsmân gibi kelimelerde medli okunuştan kaynaklanan ses türemeleri gösterilmemiştir.

3. TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

Sevdâyî Dîvân’ını hazırlarken genel olarak ilmî eserlerin transkripsiyonunda uygulanan kurallar takip edilmiştir. Bu transkripsiyon harfleri şu şekilde sıralanabilir:

ا (آ)	a, e, ı, i, u, ü	ش	ş
إ	a, ā	ص	ş
ء	’	ض	z
ب	b	ط	ţ
پ	p	ع	’
ت	t	غ	ğ
پ	s	ف	f
ج	c	ق	k
چ	ç	ك	k, g, ñ
ح	h	ل	l
خ	h	م	m
د	d	ن	n
ذ	z	و	v (o, ö, u, ü)
ر	r	ه	h (a, e)
ز	j	ی	y (ı, i, i)
س	s	لا	la

**4. SEVDÂYÎ DÎVÂNÎ'NİN ÇEVİRİ YAZI METNİ ve
GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE NESRE AKTARILMASI**

(NA'T)*

I

1 Ey âftâb-ı burc-ı semâvât-ı enbiyâ

Dürr-i yetîm-i der şadef-i baħr-ı eşfiyâ

(1. Ey, peygamberler göğünün burcunun güneşi,
ey seçkinler denizinin sedefindeki eşsiz inci!)

2 Ey zât ile mükerrem [ü] ahlâkla kerîm

Ve'y ism ile Muħammed ü vaşf ile Muştafa

(2. Ey, zâtı ile saygın ve ahlakı ile merhametli!
Ey ismi ile Muhammed [övülmüş] ve vasfı ile
Mustafa [seçilmiş]!)

3 Luṭfuñ bahârı gülşen-i cân gibi rûh-baḥş

Ḥulkuñ nesîmi bād-ı cinân gibi dil-güşâ

(3. Senin güzelliğinin baharı, canın gülbahçesi gibi
can verendir. Senin yaratılışının rüzgârı, cennet
rüzgârı gibi gönül açandır.)

4 Sulṭân-ı her dü kevn-i Muħammed ki virdi Ḥaḳ

Tâc u Burâḳ u ḥıl'at-i "levlâk" ü "ve'd-Duḥâ"

(4. Allah; her iki dünyanın sultânı olan Hz.
Muhammed'e; tacı, Burak'ı "ve'd-Duha"²¹ve
"levlak"²² elbisesini verdi.)

5 Dînüñ kılıcı pertavidür şems ile ḳamer

Şer'in livâsı perçemidür şubḥ ile mesâ

(5. Ay ve güneş senin dininin kılıcının ışığıdır. Sabah
ile akşam senin şariat sancağının perçemidir.)

6 Yaşdandı âsitânın ol ümmet ki sen şehûñ

İtmedi kevn bâliş-i ḥurşide ittikâ'

(6. O ümmet sen padişahın eşğine güvendi. Kâinat
güneş yastığına dayanmadı.)

* Ü

²¹ Ve'd-Duhâ suresi

²² Hadis-i Kutsî: "Ey habibim sen olmasaydın, alemleri yaratmazdım."

7 Dārü's-selām itdi selāmuñdan iltimās

Zātü'l-'imād kıldı cenābuña ilticā

(7.Esenlik yurdu [cennet] selamından ve ‘Ad kavminin
yüksek direkleri senin büyüklüğünden ricada bulundu.)

8 Şer’iñ esāsı olmaya hergiz hālel-pezīr

“Lev busseti’l cibāl”²³ ev “in şakḳatü’s-semā”²⁴

(8.”Dağlar parça parça dağılırsa” yahut “gökyüzü
yarılırsa” şeriatının esası asla bozulmaz.)

9 Ravḫañ behişt-i zāyiridür hūr ile melek

Kā’be ḳapuñ mücāvīridür Merve ve Şafā

(9. Huriler ile melekler senin bahçenin ziyaret
cennetidir. Ka’be kapıdır, Safa ile Merve tepeleri ise
komşundur.)

10 Her dem ḳapuñda micmere-gerdān durur şimāl

Dāim önünde mirvaha-cünbāndurur şabā

(10. Her zaman kapıda kuzey, dönen buhurdandır.
Sabah rüzgârı, dâima önünde yelpaze sallayandır.)

11 Hurşīd-i ṭal’atüñ vire ger ‘āleme fūrūḡ

Zerrāt-ı ḳāināt ola cām-ı cihān-nümā

(11.Senin yüzünün güneşi dünyaya ışık verdiğinde,
kainâtın zerreleri dünyayı gösteren kadeh olsun.)

12 Cismüñe sāye olmasa ṭaṅ mı ey rūḥ-ı pāk

Rūḥiñ olur mı sāyesi ey sāye-i Ḥudā

(12.Ey Allah’ın gölgesi, ey temiz ruh, senin gölgenin
olmamasına şaşılmaz. Çünkü ruhun gölgesi yoktur.)

13 Na’l-i süm-i semendüñe māh oldı çün şebīh

Rıf’atde başı göḡe irürse ne ṭaṅ şehā

(13. Ey padişah! Ay, senin atının tırnağının nalına
benzediği için yükseklikte başı göḡe ulaşırsa
şaşılmaz.)

²³ Sûre: Vâkıa (56), Ayet: 5, Anlam: Dağlar parça parça dağılırsa.

²⁴ Sûre : inşikak (84), Ayet:1, Anlam: Gök yüzü dağılırsa.

14 Luṭf u kemāl ü ḥulķıñı müẓhir durur temuz

Ḳahr-ı celāl-i ḥıṣmıña mazḥar durur şitā

(14. Yaz, senin yaratılışının, olgunluk ve iyiliğinin;
kış ise senin şiddetli kızgınlığının kahrediciliğinin
göstergesidir.)

15 Şakḳ itdi gökde māhı benān-ı nübüvvetüñ

Ehl-i zılāle mu‘cizeñ olmasa reh-nümā

(15. Gölge ehli olanlara mucizelerin yol gösterici
olmasa da; peygamberliğinin parmağı gökteki ayı
ikiye böldü.)

16 Enfās-ı luṭfı mürdelere mu‘ti-yi ḥayat

Āyāğı tozu dīdeleri a‘māya tūtiyā

(16. İyilik nefesin ölümlere hayat verendir. Ayağının
tozu gözleri görmeyenlere sürmedir.)

17 Ḥurşīd-i ṭal‘atünden olur seng-i ḥāre la‘l

İksīr-i himmetüñle olur ḥāk kīmiyā

(17. Yüzünün güneşinden sert taşlar yakut olur.
Yardımanın iksiriyle toprak ilaç olur.)

18 Zāt u şıfātı mecma‘-i faẓl u kemāl [u] ‘ilm

Deryā-yı cūd u kân kerem-i ma‘den-i seḥā

(18. Onun zatı ve sıfatı; ilim, fazilet ve olgunluğunun
cömertlik maden ocağının denizi, cömertlik madeninin
iyiliğinin toplamıdır.)

19 Ḥurşīd zerre deñlü bulaydı eger mecāl

Sen şāh maḳdeminde olur idi ḥāk-i pā

(19. Eğer güneş kendinde zerre kadar kuvvet bulsaydı;
senin önüne ayağının toprağı olurdu.)

20 Bū Cehl [u] Bū Leheb ne bilür kıymetüñ senüñ

Çün kibriyāñı derk idemez rūḥ-ı evliyā

(20. Evliyaların ruhu, senin büyüklüğünü anlayamaz
iken, Ebu Cehil ile Ebu Leheb senin kıymetini ne
bilsin?)

21 Rüşen budur ki ‘âlem-i mahşerde ‘âkıbet

Senden umar şefâ’atı mecmû’-ı enbiyâ

(21. Sonunda, mahşer gününde peygamberlerin
tümünün senden şefaât umacağı kesindir.)

22 Zer eyleridi mihrüñ ile kalb-i hâkini

Ger bilseyidi tâlib-i iksîr-i kîmiyâ

(22. Kimya iksirini öğrenmek isteyen, senin sevgini
bilseydi, toprağının kalbini altına çevirirdi.)

23 Men itme teşneden kaçarât-ı şefâ’atı

Çün baħr-ı luţfuña dil ü cân oldu âşinâ

(23. Bu susuz kimseden şefâ’atinin damlalarını
esirgeme! Çünkü iyiliğinin denizine can ve gönül
yabancı değildir.)

24 Yevmü’l cezâda luţf u kerem kıl şefâ’at it

Sevdâyî çün ki ‘âşî [ü] mücrim durur şehâ

(24. Ey Padişah! Ceza gününde bağışla ve iyilikte
bulun, şefâ’at et! Çünkü Sevdâyî asi ve günahkârdır.)

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

(METHİYELER)

II

1 Sepīde-dem ki bu řāvūş-ı çarķ-ı zer-efşān

Bīsāt-ı bām-ı felek üzre gösterür cevłān

(1. Sabah aydınlığı, felek çatısının halısı üzerinde
dolaşan, altın saçan feleğin tavusudur.)

2 Getürdi çünkü bu ‘anķāyı şubķ-ı şehbāzdur

Hem-ān-dem oldu görüp anı zāğ-ı şeb perrān

(2. Şahbazın sabahı bu ‘anka kuşunu getirdiği zaman
gece kargası onu görüp hemen uçup gitti.)

3 Çü şubķ olurdu bu nūh řārem üzre bir ķandīl

Münevver oldu añunla bu řāk-ı heft-eyvān

(3. Sabah, bu kubbe üzerine bir kandil olurdu,
onunla bu yedi sarayın kemeri aydınlandı.)

4 Şanasın odlara yandı tıttıdı ķāne-i şubķ

Ya gice ķırmenine düşdi āteş-i sūzān

(4. Sanki sabah evini ateşlere yanıp tutuştu veya
gece harmanına yakıcı ateş düştü.)

5 Ya dost ķařķ-ı ğubārın giderdi ķaddünden

Ya açdı burķa’-ı zūlfün ruķundan ol cānān

(5. Ya sevgili yanağını ayva tüylerinden
temizledi. Ya da, yanağından saçının örtüsünü
kaldırdı.)

6 Didüm bu nūrın durur dil didi ki āğāh ol

Ki ‘arz-ı ķūsn-i cemāl itdi bir meh-i tābān

(6. Gönle:”Bu senin aydınlığındır” dedim. Gönül:
“Dikkatli ol [o] bie ayın, yüzünün güzelliğinin ortaya
çıkmasıdır.” dedi.)

7 Cemāl-i şem’ine pervāne māh tāb-ı mūnīr

Yanağı mihrüne kim zerre āftāb-ı cihān

(7. Senin mumunun yüzüne, parlak ay ışığı
ay, pervanedir. Cihan güneşi, yanağının güneşi
karşısında zerredir.)

8 Bu şi'r-i nāzı ki ol gül'izār-ı gonca-leb

Oğurdı zād kılup nāleyile bülbul-i cān

(8. O gonca dudaklının gül yanağı, incelik şiirini
can bülbulünün iniltisini katarak okurdu.)

9 Zihī nihāl-i boyıñ serv-i cūybār-ı revān

Ṭarāvet-i gül-i rūyın bahār-ı 'ālem-i cān

(9. Ne güzel fidan! Boyunun fidanı yürüyen ırmağın
selvisidir. Yanağının gülünün tazeliği, can âleminin
baharıdır.)

10 Cigerde dāğ-ı firākuñ gönülde nār-ı ğamuñ

Birisi da'viye ma'nī birisi 'aşka nişān

(10. Gönülde kederinin ateşi, ciğerde ayrılığın
yarası var. Birisi davaya engel diğeri aşkın izidir.)

11 Gehī hadīs dehānuñla nutq-ı teng-i mecāl

Kılam hikāyet-i zülfüñle ki şikeste zebān

(11. Bazen kuvvet azlığının sözüyle saçının olayını
kırık dille anlatacağım.)

12 Çerāğ-ı hūsnüñiçün şem-i rüz pervāne

Kemend-i zülfüñiçün bād-ı şubh ser-gerdān

(12. Güzelliğinin kandili için gündüzün mumu
pervanedir. Saçının örgüleri için sabah rüzgarının
başı dönmüştür.)

13 Dökülür ayağa yaşlar çözerse zülfi girih

Yile virir nice cānlar içerse la'l-i dehān

(13. Saçının düğümünü çözdüğünde yaşları ayağın
dökülür. Dudağının yakutunu içerse nice canlar
harap olur.)

14 Şarāb-ı la'liçün çek dilā ğam-ı zülfün

Ki zulmet içre olur āb-ı çeşme-i hayvān

(14. Ey gönül, saçın sıkıntısını dudağının şarabı için
çek [çünkü] sonsuzluk suyu karanlıklar içindedir.)

15 Diriğ ğurbet elinden ki gülmedim bir dem

Fiğān firḳat ü ğamdan ki ağlarum her an

(15. Yazık! Gurbet ülkesinde bir an gülmedim.

Her an ayrılık ve kederden ağlar, feryad ederim.)

16 Mesāfe ṭūl ü dırāz zahīre zad-ı ḳālīl

Ayaḳda bend-i belā u başumda bār-ı girān

(16. Mesafe uzun, birikim azıcık azık. Ayağımda bela

bağı, başımda ağır yük [vardır].)

17 Havān odında tenüm ḥāk-sār ād idüp āḥir

Şuya şavurdı tozum dest-i gerdiş-i gerdān

(17. Sonunda, hevanın ateşinde tenim toprak

içinde kaldı. Dönen feleğin eli tozumu suya

savurdu.)

18 Ne ğamdan öldüğümü ḥaşr olunca şerḥ idemez

Mezārum üzre biten sebzeler olırsa zebān

(18. Mahşerde, mezarımın üzerinde biten otların dili

olsa nasıl bir gamdan öldüğümü anlatamaz.)

19 Uzatmasun daḥi gerdūna diñ cefā elini

Ki ṭutdı ‘ālem-i āfāk[ı] ‘adl-i şāh-ı cihān

(19. Feleğe söyleyin, eziyet elinin bundan sonra

uzatmasın. Çünkü ufukların âlemini adaleti padişahın

adaleti tuttu.)

20 Şeh-i cihān-ı kerem firḳad-i yegāne ki anuñ

‘Atāyı kemteridür genc ü māl mülk-i cihān

(20. Kerem cihanının şahı iki yıldızların tekidir.

Cihan mülkünün hazinesi onun en az ihsanlarıdır.)

21 Serīr-i ḳadrine bir pāyedür ṭoḳuz gerdūn

Bihār-ı cūdına bir ḳatredür yidi ‘ummān

(21. Dokuz felek, tahtının değerinde bir derecedir.

Yedi deniz, cömertliğinin denizlerinde bir damladır.)

22 Zebān-ı kilkidür āfāḳa ḳāsımü’l-erzāk

Beyāz-ı tīg[i]dur İslāma ḳātı’-ı burhān

(22. Kaleminin dili, ufuklara rızıkları taksim edendir.

Kılıcının akı, İslâm’a delilin en kesinidir.)

23 Per-i kebüter-i menşûrîdur hümâ-sāye

Nişânîdur düm-i tāvûs-ı cennet-i Rıdvân

(23. Dağılmış güvercinin tüyü hümâ ile gölgelenir.

Nişânı [turası] ise Rıdvan cennetinin tâvûs kuyruğu gibidir.)

24 Muḳaddemât-ı dü-kevni ki kıldı Hâḳ tertîb

Bu zât-ı ekberi tâ müntec oldu ol bürhân

(24. O delil, bu büyük zatı, neticeye bağlasın. Hak, iki cihândan öncekileri düzenledi.)

25 Nüfûs mekteb-i ‘ilmüñde tıfl-ı ebced-ḥ^vân

‘Ukûl mezheb-i râyîñda pirdür nâ-dân

(25. Nefsler, senin bilginin mektebinde ebced okuyan çocuktur. Akıllar, görüşünün yolunda cahil bir pirdir.)

26 Kemîne muṭrıb-i bezmüñ hezâr çün Nâhîd

Kemîne bende-i ḳadrüñ hezâr çün Keyvân

(26. [Senin] meclisinin değersiz çalgıcısı, Zühre gibi bülbüldür. [Senin] yüceliğinin değersiz kölesi, Zuhâl gibi binlercesidir.)

27 Ṭabî‘atıñda ne ḥikmet ḳodı Hudâ ki sözüñ

Verür merâret-i derde ḥalâvet-i dermân

(27. Allah’ın [senin] sözüne ne hikmet koydu da derdin acılığına, ilaç tatlılığı verir.)

28 Nesîm-i ḥulkuñ ile gülsitân-ı cân ḥürrem

Seḥâb-ı luṭfuñ ile lâle-zâr-ı dil ḥandân

(28. Ahlakının meltemi ile canın gül bahçesi mutludur. İyiliğinin bulutu ile gönül laleliği gülmektedir.)

29 Düşirdi mihr-i dilüñ çerḥa pertev-i himmet

Bırâḳdı ebr-i kefüñ baḥra sāye-i iḥsân

(29. Gönülünün sevgisi feleğe yardımın ışıklarını düşürdü. Avcunun bulutu denize ihsan gölgesi düşürdü.)

30 Fezāyiliñde anuñ hācīz oldu derk-i ‘uķūl

Medāyihinde añun ķasır oldu nāṭıķ-ı cān

(30. Akıllar onun faziletlerini anlamada aciz oldu.

Can dili, onun övgüsünde yetersiz kaldı.)

31 Görüñdi gün gibi āyīne-i zāmīrūñden

Başıret ehline bādi-yi nazarda şūret-i cān

(31. Basiret ehline ilk bakışta canın sureti, kalbin

aynasından güneş gibi görüñdü.)

32 Bedī‘[ü] ‘ilm-i ma‘ānīñi nice medḥ ide dil

Çü metni olmaz añun lafz-ı mantıķıyla beyān

(32. Canın sureti, ilk bakışta ilerisini görenlere, senin

gönlünün aynasından gün gibi görüñdü.)

33 Hemīşe levh-i zāmīriñde gün bigi rūşen

Kemāl-i ‘ilm-i Felāṭūn [u] ḥıķmet-i Loķmān

(33. Metnin, mantık kelimesiyle açıklanamayınca,

gönül senin manalar bilgindeki eşsizliğı nasıl medḥ

etsin?)

34 Hücūm-ı raḥşıñiçün ṭūl-i arz bir menzil

Neberd-i ḥaşmıñiçün ‘arz-ı āsmān meydān

(34. Atının atılması [sıçraması] için yerin uzunluğu bir

konaktır. Düşmanınla savşmak için gökyüzünün

genişliğı bir meydandır.)

35 Çaba ider anı ķahruñ yeli hücūm eyler

‘Adedde leşker-i a‘dā olursa dīķ-i revān

(35. Sayıda senin düşmanlarının askerleri koşan horoz

olursa, [senin] kahrının yeli onu yerinden sıçratır.)

36 Delīl-i ķat‘ī ne lāzım kemāl-i fażlıñiçün

Değül çü behcet-i ḥurşīde ḥācet-i bürhān

(36. [Senin] faziletlerinin mükemmelliğı için, kesin

delil lazım değildir. Çünkü güneşin parlaklığına delil

gerekmez.)

37 İşite şi'rini Sevdâyîñüñ Kemâl ü Zâhîr

şanurlaridi Süleymân medh okur Selmân

(37. Sevdâyî'nin şiirlerini Kemâl-[i İsfahâni]
ve Zâhîr[-iFaryâbî] işitsin. Süleymân ve Selmân [-i
Sâvecî] övgü şiirleri okur sanırlardı.)

38 Hemîşe ta gül-i necm ile sebze-zâr-ı semâ

Müzeyyen ola çü gül-zâr-ı cennet-i Rıẓvân

(38. Daima, yıldız gülü ile semâ sebzeliği, Rıdvan
cennetinin gülleri gibi süslü olsun.)

39 Bahar-ı 'ömrünüñ olsun çü gülsitân-ı İrem

İrişmesün gülüne gerd-i gerdîş-i gerdân

(39. Ömrünün baharı, gül bahçesi gibi olsun. Gülüne
dönen feleğin tozu ulaşmasın.)

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

III

1 Cām-ı mey şun sākīyā itme şafādan ictināb

Haḳdan üş “lā taḳnetū min-raḥmetī”²⁵ geldi cevāb

(1. Ey içki dağıtıcısı, mey kadehini sun, eğlenceden sakınma! İşte Allah’tan “ Rahmetimden ümidinizi kesmeyin “ cevabı geldi.

2 Çeşm-i sākī ile urmuşdur reh-i İslām kim

Kimse şahbādan şahīb olursa itme ictināb

(2.İslām yolu, sakinin gözü ile yolunu kesmiştir
[ama] kimse şaraptan kırmızı şarap olursa sakınmaz.)

3 Nüşa-i müşgīn-i sūnbül defter-i rengīn-i gül

Bu haṭ-ı mecmūa’-ı ḥüsnūñden itmiş intiḥāb

(3.Senin güzelliğinin toplamının yazısından sümbül misk kokulu nüshayı, gül renkli, defteri seçmiştir.)

4 Günc-i gülde gevher-i genc-i beḳā bulsam ne ṭaḥ

Çün vücūdum mülkünü seyl-i fenā kıldı ḥarāb

(4. Varlığımın mülkünü fanilik seli harap ettiği için, gül köşesinde ebedilik hazinesinin cevherini bulsam şaşılır mı?)

5 Muṭrıb-ı sākī elünden gūş idüp nūş itmegi

Devr-i gülde ḥūb olur cam-ı mey ü çeng ü rebāb

(5 Gül devrinde, içki dağıtan çalgıcının elinden saz ve kemençe dinleyip, şarap kadehini içmek, güzel olur.)

6 La’l-i meygūnuñ aṇup bezm-i gamuñda ağlasam

Çeşmūññ iki ḳapağı toptolu olur şarāb

(6. Şarap renkli dudağını anıp, gam meclisinde ağlasam; göz kapakların şarapla dopdolu olur.)

7 İşi meygūn-ı lebūñ yakdı ḳarara bağrumı

Āh itdükçe derūnumdan gelür būy-ı kebāb

(7. Dudağının şarap renginin işi kara bağrımı yakmaktır. Āh ettikçe içimden kebab kokusu gelir.)

²⁵ Sure: Yûsuf(12), Ayet: 87, Anlam: "Ey oğullarım! Gidin Yûsuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez."

8 Zıll-ı Hâk Sultân Korkud muhtedâ-yı ins [ü] cin

Kim tıttırdur ‘âlemi ‘adl-i şeh-i âlî-cenâb

(8. Perişan saçların daha fazla zulm elimi uzatmasın.

[Çünkü] âlemi yüksek ahlaklı padişahın adaleti

tutmaktadır.)

9 Zıll-ı Hâk Sultân Korkud muhtedâ-yı ins [ü] cin

K’ol durur şimdi Süleymân-satvet İskender- me’âb

(9. Allah’ın gölgesi olan sultan Korkud, insanların ve

cinlerin uyduğu kimsedir. Şimdi o Süleymân satvetli,

İskender sığınacağı kişidir.)

10 Gönlünün âyînesinde nûr-ı Hâk lâmi’ durur

Şöyle kim bir perde olmaz aña yetmiş biñ hicâb

(10. Gönlünün aynasında Allah’ın nuru parlayıp

durmaktadır. Ona yetmiş bin perde bir perde olmaz.)

11 İlm-i cûdîñ gūyiyâ bahreyn-i bî-pāyân durur

Kim anuñ heft-âsmân içinde olmuştur habâb

(11. Cömertliğinin ilmi sanki sonsuz iki deniz gibidir

Yedi katlı gökler onun içinde bir su kabarcığı

olmuştur.)

12 Ger hikâyet eyleye gülşende lıtfından nesîm

Ver rivâyet eyleye deryâda bu degden şehâb

(12. Sabahın tatlı rüzgarı, gül bahçesinde iyiliklerinden

bahsetmektedir. Cömertlik, denizde bu hileden rivayet

etsin.)

13 Gülşen içinde hevâdan hâk ola rûy-i semen

Bağır içinde ola hayâdan la’l lü’lü-yı hoş-âb ²⁶

(13. Gül bahçesinde yaseminin yüzü hevedan dolayı

toprak olsun, denizde içinde hoş sulu inci hayadan lal

olsun.)

14 Bağır-ı fikrûñ mâye-i yemmdür k’anuñ pâyânı yok

Kenz-i ‘ilmûñ hâşılı kândur ki ana yokdur hisâb

(14. [Senin] düşüncenin denizi, sonu olmayan

denizin mayasıdır onun sınırı yok. İlminin hazinesi

²⁶ Mısra vezne uymamaktadır.

Hesaplanmayan bir ocağın ürünüdür.)

15 Kilk tutmuşdur 'Utārid kātībūn olmak diler

Kim kıla dīvān-ı Sulṭān içre inṣā-yı kitāb

(15.Utarid, sultan divanın içinde bir kitap düzenlemek için kalem tutup senin kâtibin olmak ister.)

16 Zühre bezmünde muğannī oluban tutardı çeng

Ger zebān-ı hāl ile kılsañ ḥiṭāb-ı müsteṭāb

(16. Eğer hal dili ile güzel söz söylersen; Zühre, meclisinde şarkı söyleyip saz çalardı.)

17 Nüh felek dāim gelüp ṭapuñ iderdi ḳapuda

Pīr dāyeñ ḥaṣmetünden kılmasa anlar ḥicāb

(17. Dokuz felek yaşlı dadının haşmetinden utanmasalardı; onlar, dâima [senin] kapına gelip huzuruna çıkardı.)

18 Bir gulām-ı sīm-ten [ü] zer külāhdur gūyiyā

Şu koyar zerr āftāb ile elüne āftāb

(18.Güneş, sanki altın külahlı, gümüş tenli bir köledir de, güneşle altın renkli eline su döker.)

19 Şuya eylerseñ nevāziş olmaya Nāhid dili

Yağmaya eşcārı artuḳ nāre eylerseñ 'azāb

(19. Suyu sıvazlarsan, Nahidi dili olmasın. Ateşe de azap edersen ağaçları yakamaz.)

20 Rūz-ı 'adlünde senün başı çekdüğü için zülf-i dost

Dem-be-dem ol serkeşün ḥālinde vardır ızdırāb

(20.Senin adalet gününde başı çektiği için, dostun zülfünde, o kendi başına buyruğun halinde, zaman zaman dalgalanma vardır.)

21 Şıyt-ı 'adlünle yatar nergis çemende her gice

Zer-külāh ü cāme-i zer-bāft ile mest ü ḥarāb

(21. Senin adalet sesinle, çimenlikte her gece, sırma dikilmiş elbiseli ve altın külahlı bir nergis yatar.)

- 22 Serv-i āzādı eğer kulluğa kılsayduñ qabūl
Bir ayağ üzre tūrup qarşuña tūtardı rikāb
(22. Başıboş serviyi kulluğa kabul etseydin, karşında
bir ayak üzerinde durup karşında üzengi tutar.)
- 23 Ger qabūl itse tapuñ Keyvān'ı derbān olmağa
Gözlemezdi ol dağı 'ālemde andan özge bāb
(23. Eğer Zuhal yıldızını huzurunda kapıcı olmaya
kabul etseydin, o dünyada bundan başka bir kapı
istemezdi.)
- 24 Sen Süleymān üzre qurmağa bu nūh çadırı
Heft-ahter şeş cihetden tūtdı zerīn-tınāb
(24. Sen Hz. Süleyman, [gibi] dokuz kat gök üzerine
çadır kurmak isteseydin; yedi yıldız altı yönden sana
altın ip tutardı.)
- 25 Kūyuñı mesken qılup düşsün hevāyı qaddüñe
Serv gibi her kim ister ise ola'ālī-cenāb
(25. Her kim servi gibi yüce yaradılışlı olmak isterse,
[senin] boyunun hevesine düşüp, mahallenı mesken
edinsin.)
- 26 Bu dil-i Sevdāyinüñ dāim elünden dād kim
Bir pula mālīk değıl biñ 'ıyşe eyler irtikāb
(26. Bu Sevdāyî'nin gönlünün elinden kurtulmaya
aman! Bir pul kadar parası yok, binlerce yemek ister.)
- 27 Nitekim bezm-i çemende dilleri hāndān ide
Sebze vü āb-ı revān rūy-ı maḥbūb [ü] şarāb
(27. Nasıl mı? Çimenlikte gönülleri güldürsün;
yeşillikler, akan su, sevgilinin yüzü ve şarap olsun.)
- 28 Dostānuñ cem'olup yandıqda şem'-i encümen
Hūn-ı ḥaşmuñ mey olup olsun dil-i a'dā kebāb
(28. Dostların toplanıp, meclis mumu yanınca,
düşmanlarının kanları şarap, gönülleri kebab olsun.)

29 Devletüñ eyvânını her kim 'imâret istemez

İki 'âlem içre ma'mûr olmasun olsun arâb

(29. Her kim devletin köşkünü onarmak istemezse,

iki dünyada mamur olmasın, harap olsun.)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

IV

1 Geçdi gül mülk-i çemen tahtına sulţān-şekil

Lāleler tırdı ayağ üstine dīvān-şekil

(1. Gül, çimenlik mülkünün tahtına sultan gibi geçince, laleler ayakta [elpençe] divan şeklinde durdu.)

2 Şah-ı gül mülk-i çemende ne ‘aceb olsa ‘Azīz

Gösterür ‘adl yüzün Yūsuf-ı Ken‘ān-şekil

(2. Güllerin şahı çimenlikte itibarlı olsa buna şaşılmaz. [Çünkü o,] Kenan şehrinin Yusuf’u gibi adaletli yüzünü gösterir.)

3 Gül-dān mārla bağı bezedi bād-ı bahar

Ġonca-hūr oldı çemen ravza-ı Rızvān-şekil

(3. Bahar rüzgârı, bağı yılanlı vazo ile süsledi. Gonca huri oldu, çimenlikte Rıdvan’ın bahçesi gibi oldu.)

4 Cām nergis kıomaz elden çü bilür aḡir-i kār

Berk-i ‘ömrün yel alur lāle-i ‘ummān-şekil

(4. Nergis kadehi elinden bırakmaz çünkü işin sonunda, ömrünün yaprağını deniz lalesi gibi yel alacağın bilir.)

5 Oturup taht-ı zümürüdde gül-i la‘lin-tāc

Medḡ oḡur bülbül aña murğ-ı hoş elḡāñ-şekil

(5. Yakut taçlı gül, zümrüt tahtına oturup ona güzel sesli bülbül övgü okur.)

6 Ey leḡāfet çemeninde gül-i ḡandān-şekil

Şalınursañ yaraşur serv-i ḡırāmān-şekil

(6. Ey hoşluk çemenliğinde gülen gül gibi olan [sevgili], salınan servi gibi salınırsan [sana] yakışır.)

7 Ka‘be-i kūyıñı ‘azm eyleyicek āḡ raḡīb

Bāḡlar yollarımı ḡār-ı muḡaylan-şekil

(7. Rakibin ahı, [senin] mahallenin Ka‘besine ulaşmak isterken, deve dikenini gibi yollarımı tutar.)

8 Gülse tañ mı yüzüme yār naẓar itdükçe

Oldı çün ruḥlarumuñ rengi za‘ferān-şekil

(8. Sevgilinin yüzüme baktıkça gülse saşılır mı?

Çünkü, yanağımın rengi za‘feran [sapsarı] gibidir.)

9 Getürdüm diyü kenāre derer vaşl dirīg

İtmişem gözlerimüñ yaşını ‘ummān-şekil

(9. [Sevgiliyi] kucağıma getirdim diye vuslat derer.

Ne yazık! Gözlerimin yaşı umman gibi olmuştur.)

10 Çīn idüp zülf-i kemendini gözi ehvāsı

Şayd ider şīr-i dili āl ile insān-şekil

(10. Gözü hevesleri, kemend zülfünü buruşturup, hile

ile insan gibi gönül aslanını avlar.)

11 Gördi bağrum delinüp ney gibi efgān iderim

Şecer-i sīneme od urdı neyistān-şekil

(11. [Sevgili] bağrımın delinip ney gibi delinip ney

gibi inlediğimi gördü. Sinemim ağacına [tahtasına]

kamışlık gibi ateşe verdi.)

12 Gözünüñ sihrini i‘cāzla def itmek içün

Gösterür zülfünü Mūsā gibi su‘bān-şekil

(12. Gözünün sihrini aciz bırakmakle def etmek için,

saçını Hz. Musâ gibi yılan şeklinde gösterir.)

13 Tīg-ı ğamzeyle tutar ḥüsnüñi çeşmüñ nitekim

Rūb‘-ı meskūnı şeh-i Rüstem-i destān-şekil

(13. Tıpkı, Rüstem-i destan şahı gibi insanlarla kaplı

dünyanın dörtte biri gibi senin gözün, güzelliğini yan

bakışının kılıcıyla tutar.)

14 Korkud ol server-i ‘ādil kim anuñ seyfini Hāk

Aşdı ‘arş ayağına şems-i dıraḥşān-şekil

(14. Serveri adil olan Korkut, onun kılıcını Allah

arşın ayağına parlayan güneş gibi astı.)

15 İns ü cin emrine rām olmağıçün virdi Hudā

Hātem-i 'izz ü şeref mihr-i Süleymān-şekil

(15. Allah, İnsanlar ve cinleri emrine itaat etmesi için düzdü. Şeref ve saygınlığın mührünü Hz. Süleyman'ın sevgisi şeklinde [ona] verdi.)

16 Oldı şūgra ile kübrā gibi 'ālem tertīb

Tā ki maṭlubını mūntec ola bürhān-şekil

(16. Cihan, büyük küçük gibi düzenlendi. Onun istediğini delil gibi topladı.)

17 Sen Süleymān-ı zamansın ne'aceb bendelerūñ

Taht-ı Belkīsı tuta Aşāf-ı devrān-şekil

(17.Sen zamanın Süleyman'ısın. Kölelerin devrin Asaf'ı [veziri] gibi Belkıs'ın tahtını tutarsa şaşılır mı?)

18 'Arşa-i memleketūñ yeryüzüne şāmil olup

Pay-ı tahtuñ ola İran daḥı Tūrān-şekil

(18. Memleketinin alanı yeryüzünü kaplar. İran ile Tûrân başkentin olsun.)

19 Serverā terbiyyet-i luṭfuñla faşl-i şitā

Bitürür sünbül [ü] gül-i māh hazirān-şekil

(19.Ey server, senin hoş terbiyen ile kış mevsimi haziran ayı gibi sümbül ile gül yetiştir.)

20 Şeş cihetden çeküp itnāb-ı zerrīn heft-nücūm

Çekdi çarḥ-üstine nüh çadırı eyvān-şekil

(20.Yedi yıldız, altı yönden altın ipler çekip, felek üzerine, köşk şeklinde dokuz örtü çekti.)

21 Kim sa'ādetlū işigüñden ırāğ olursa

Naḥs-ı Ekberdür anuñ ṭālī'-i Keyvān-şekil

(21. Kim [senin] mutlu eşiğinden uzak olursa, Zuhale yıldızının talihi gibi çok uğursuz olur.)

22 Kim iziñ tozına yüz sürmeğe reml atdıysa

Sa'd-ı Ekberdür anuñ yıldızı İlhyān-şekil

(22.Kim senin izinin tozuna yüz sürmek için kum falı oynadıysa, onun yıldızı uzun sakallı gibi çok uğurludur.)

- 23 Sāķi bezmüñ eger cür'a dōke yeryüzüne
Ölüyü diri kıla çeşme-i hayvān-şekil
(23.Ey saki, eğer meclisin yeryüzüne şarap
tortusu dökerse, ebedilik suyu gibi ölüyü diriltir.)
- 24 Muṭrıbıñ sāzını Zühre işidüp iderdi semā'
İtdi āheng çü Dāvūd-ı hoş elhān-şekil
(24. Çalgıcının sazını Zühre yıldızı duyup sema ederdi.
Güzel sesli Hz Davud gibi aheng etti.)
- 25 Urmağa düşmeninüñ boynını Mirrīh-i felek
Çekdi cellād-şıfat tīg-ı zer-efşān-şekil
(25. Feleğin Merih yıldızı, düşmanın boynunu
vurmak için cellat gibi altın gibi parlayan kılıcını
çektı.)
- 26 H^vāra geçmeğe kamer sofrā-i ihsānuñda
İki şakķ eyledi engüşt-i Nebī nān-şekil
(26. İhsanının sofrasında hora geçmek için
Peygamberin parmağı, ayı ekmek gibi ikiye böldü.)
- 27 Kafes-i ğamzeñe ben nuṭķ ile tūtī şıfātum
Mışr-ı ma'nīde sözümdür şekeristān-şekil
(27. Ben, yanbakışının kafesine konuşan papağanım;
Ma'na ülkesinde sözüm şeker kamışı tarlası gibidir.)
- 28 Neyleyim t̄ālī'im olmadı müsā'id düşdüm
H^vār-ı halk arasına kaçıla 'uryān-şekil
(28. Ne yapayım, talihim müsaid olmadı; fukaralık
halkın arasına çıplak gibi hor düştüm.)
- 29 Müntec-i maṭlab-ı a'lā ola mı t̄ālīimiz
Şekl-i rābi' gibidür hāli perīşān-şekil
(29. Tailihimiz üstün bir dilek olarak neticelenir mi?
Hal [durum], dört rakamı gibi perişan şekildedir.)
- 30 'Arz ider āleme eksiklüğünü cevherimüñ
Vezn idüp burc-ı sitārem beni mīzān-şekil
(30. Yıldızımın burcu beni terazi gibi tartarak,
cevherimin eksikliğini aleme arz etti.)

- 31 Destgîr ol şadr-ı luṭf idüp üftâdeñe kim
Düşmüşem pây-ı liyâm altına nâdân-şekil
(31. Lutfedip aşığının elinden tut. Aç gözlülerin
ayağı altına nâdân gibi düşmüşüm.)
- 32 Çün ṭapuñ ‘adl-i şecâ’atde durur şâh-ı Üveys
Himmet it bende olam şi’ir ile Selmân-şekil
(32. Üveys, yiğitliğin adaletinde huzurunda durur.
Yardım et benim de şiirlerim Selmân[-ı Sâveci]’ninki
gibi olsun.)
- 33 Dil-i Sevdâyî bu sevdâ ile dîvâne olur
Himmetüñ olmazsa derdine dermân-şekil
(33. [Eğer] derdine derman olmazsan, Sevdâyî’nin
gönlü bu sevda ile deli olur.)
- 34 Nitekim bâm-ı felek farkına pervâz kılup
Mihr cevân ide ṭāvūs-ı hırâmân-şekil
(34. Nitekim, feleğin çatısının üstüne uçup salınan
tâvus gibi güneş, cevelan etsin.)
- 35 Serverâ şaḥn-ı serâyın tolu ḥavrâlar olup
Bâğ u büstânüñ ola ravza-ı Rızvân-şekil
(35. Ey sever, sarayının avlusu ahu gözlü güzellerle
doludur. Bağ ve bostan senin Rıdvan’ın cennetin gibi
olsun.)
- 36 İsmetüñ güllerinüñ gülşeninüñ ter [ü] tâze olup
Şâh-ı ser-sebzi ola gül-bün-i reyḥân-şekil
(37. [Senin] güllerinin saflığı gül bahçeni taptaze
edip, yeşil başlı dalı reyhan fidanı gibi olsun.)
- Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün**

(GAZELLER)

1

1 Dostlar eylemedi yādlığ ol yār baña

Āh idüp ağladığımçün güler ağıyār baña

(1. Dostlar, o sevgili bana yabancılık eylemedi.

Ah edip ağladığım için rakipler bana güldüler.)

2 Ağlaya benim için taş gelüp t̄āğla taş

Ne cefā itdüğini söylesem ol yār baña

(2. O sevgilinin bana ne eziyet ettiğin söylesem;

dağ ile taş, taşıp benim içim ağlar.)

3 Baña itim dimez ağıyāre kulumdur dirimiş

Tār olup sīne gerince yiter ol 'ār baña

(3.Bana köpeğim demez, rakiplere kölemdir dermiş.

O göğüs gerince bana dar gelir, bu utanç bana yeter.)

4 Geçdi ol dost bizi öldürelî hayli zaman

Ey ṭabīb eyleme şimdengerü tīmār baña

(4. O dost bizi öldürelî çok zaman geçti. Ey doktor,

bundan sonra beni iyileştirme!)

5 Eşer itmedi naşīḥat dil-i Sevdāyīye çün

Nāşīḥā yok yire pend eyleme gel vār baña

(5. Ey nasihat edici, gel boş yere bana nasihat etme

çünkü Sevdâyî'nin gönlüne nasihat etki etmedi.)

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

1 Germ idüp ‘aşk âteşin didüm dile giryân aña

Acıyıp yaşlar döker bu dīde-i giryân aña

(1. Aşk ateşini kızdırıp ağlayarak ona dile dedim.

Bu ağlayan gözler ona acıyıp yaş döker.)

2 Ol büt-i Çīnūñ görelden Rūm içinde naķşbend

Oldı hayrān büt-perestān-ı Firengistān aña

(2. Ressam, Anadolu’da o Çin güzelini gördüğünden

beri; Firengistan’ın puta tapanları, ona hayran oldu.)

3 Rūm rıza deminde görmüş zūlfūnūñ zībālīgın

Reşk idüp cevālān ider tāvūs-ı Hindistān aña

(3. Hindistan tâvûsu, Anadolu’da memnunluk

zamanında, saçının güzelliğini görünce, kıskançlıkla

dolaşır.)

4 Hāl-i miskīni cebīniñ hūn-ı kurbān olduğın

İşidüp āhū-yı Çīn olmuş dili kurbān aña

(4. Onun alnının misk renkli beni, kurban kanı

olduğunu işitip, ona Çin âhûsu kurban olmuş.)

Fā’ilātūn Fā’ilātūn Fā’ilātūn Fā’ilūn

1 Olsa revān çemende ol yār-ı serv-ķāmet

Haclinden ide Tūbā “ķad-ķāmetü’l kıyāmet”

(1. O servi boylu sevgili çimenlikte yürüse, Tūbâ ağacı utancından kıyamet koptu diye ayağa kalkar.)

2 Kūl olmazıdı yārın ķaddine serv-i āzād

Fi’l- cümle olmasaydı zātında istiķāmet

(2. Başı boş servi, sevgilin boyuna kul olmazdı. Nihayetinde onun aslında doğruluk olmasaydı.)

3 Taşvīr-i cāndan itmiş cismün meger ki Hālķ

Kim zūlf ü ķadd ü kaşuñ oldu aña ‘alāmet

(3. Meğer Allah, cismini can tasvir etmiş. Saçın, boyun ve kaşın ona alamet olmuş.)

4 Satķ-ı ķamerde zūlfün haţķ çekdi müşg-i terden

Tā nokķa-i dehānuñ oldu aña nihāyet

(4. Senin zūlfün ayın yüzünde taze miskten çizgi çekti. Bu çizginin sonu, ağzının noktası, onun sonu olsun diye.)

5 Sermest-i imām çeşmün mihrāba geçdigiyçün

Pīr-i muğān getürdi nūş-ı şarāba ķāmet

(5. Gözünün sarhoş imamı mihraba geçtiği için şeyh, şarap içmeye kamet getirdi.)

6 Sevdāyī gibi vālih āvāre görmedi hīç

Mūlk-i cihānı gezdi peyk-i şabā tamāmet

(6. Haber getirip götüren rüzgâr, bütün dünyayı gezdi [fakat] Sevdâyî gibi başı boş, keder ve üzüntüden aklı gitmiş kimseyi görmedi.)

Mef’ulü Fā’ilātün Mef’ulü Fa’ilātün

- 1 Ey matla'-ı hüsniñde yüziñ mihr-i sa'âdet
Ve'y leyle-i zülfüñde yüziñ şem'-i hidâyet

(1. Ey [sevgili] yüzün, güzelliğinin doğuşunda
mutluluk güneşi; saçının karanlığında ise hidayet
mumudur.)

- 2 Şeyh oldu meger zülf-i siyeh-püşı nigāruñ
Dil mürşîdine keşf kıılır nūr-ı kerāmet

(2. Meğer sevgilinin siyah saç örtüsü şeyh olup;
gönül mürşidine, keramet nurunu keşf ettirir.)

- 3 Çün kıaddi kıyām itse rakīb ile olur haşr
Derdā vü dirigā ki budır hevl-i kıyāmet

(3. Ne yazık ve eyvah! Kıyâmet korkusu, sevgilinin
kıyâmet gününde rakip ile haşr olmasıdır.)

- 4 Giderme ser-i zülfüñi cānā dehenüñden
Kim haţţ olur nokta-i mevhūm nihāyet

(4. Ey sevgili, saçının ucunu ağzından çekme!
Nihayet, belli belirsiz nokta hat olur.)

- 5 Gözüñe haţuñ âyet-i fetvā mı durur ki
Mihrāba geçüp eyledi sermest-i imāmet

(5. Gözüne ayva tüylerin fetva âyeti midir de,
mihrāba geçip sarhoş imamlık etti?)

- 6 Yüz şuyını Sevdâyî nice dökmesün ey dost
Şır şişe-i nāmūsın anuñ seng-i melāmet

(6. Ey dost, Sevdâyî yüzünün suyunu çok
dökmesin. Onun nâmus şişesini melâmet taşı ile kır.)

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

1 Ey pertev-i envār-ı ruḥıñ nūr-ı Muḥammed

Ve'y perde-i Beytü'l-Ḥarem ol zülf-i Muḥammed

(1. Ey yanağının nurlu parlaklığı, Hz. Muhammed'in nuru olan, ey Beytü'l Haram'ın perdesi, Hz. Muhammed'in saçı olan.)

2 Kim kılsa nazar saña görür cān-ı muşavver

Ey turreleri cīm kaşı nūn elif kıdd

(2. Kim sana baksa tasavvur olunmuş canı görür. Ey saçı cim, kaşı nun, boyu elif.)

3 Fülful midür ol ḥāl 'ades midür ol leb

Sünbül midür ol zülf-i siyeh gül midür ol ḥadd

(3. O ben karabiber midir, o dudak mercimek mi? O siyah saç sünbül müdür, o yanak gül müdür?)

4 Meyl itdi meger ḥāl-i siyeh dāneye zülfüñ

Kim eyledüñ Ādem bigi cennetden anı redd

(4. Saçın, siyah beninin tanesine meyl ettiği için onu, Hz. Adem gibi cennetten kovdun.)

5 Çün başdı yüziñ muşḥafına kāfir-i ḥattıñ

Qalursa nola nār-ı 'izāruñda muḥallid

(5. Ayva tüylerinin siyahlığı yüzünün kitabını kapladığı için, yanağının kırmızılığında ebedi kalsa ne olur?)

6 Ölmüşlere cān virdigini la'l gören dir

İndi mi semādan yire 'İsā-yı mücerred

(6. Senin ölmüşlere can veren dudağını görenler, "Gökten yere Hz. İsâ mi indi?" derler.)

7 Sevdâyîye duā' kıl dirmiş zāhid-i nādān

İster kim ide nāmını 'ālemde anuñ bed

(7. Cāhil zāhid, Sevdâyî'ye dua et dermiş. Onun adını alemde kötüye çıkarmak ister.)

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

1 Dilā ne ğam ki ğam u derd-i yād-ı yāruñdur

Fiġān hem-dem feryād-ı ğam-güsāruñdur

(1.Ey gönöl, sevgiliyi hatırlamanın derdi ve gamı gam değildir.Fıgan senin gamını paylaşanların feryadının dostudur.)

2 Cefāsı cāmını ey dil gönülsüz eyleme nüş

Ki haqqı nān u nemek-vār hem-civāruñdur

(2. Ey gönöl, komşun olan ekmek ve tuz hakkı için cefa kadehini gönülsüz içme!)

3 Belā deminde ne ğam şādī yüz çevirdiyse

Ġam ile gönülünü eglersin eski yāruñdur

(3. Kötülük zamanında sevinçlilik sana yüz çevirdiyse üzülme! Eski sevgilin olan gam ile gönülünü eğlendir.)

4 Uşatma seng-i cefāyle sırça gönülümü kim

Ayağını bata kırhum bu reh-güzāruñdur

(4. Cefa taşı ile sırça gönülümü kırma! Burası gelip geçtiğin yer olduğundan ayağına [cam] batmasından korkarım.)

5 Hevā-yı şevk ile çün baħr-ı ‘aşka keşt-i cān

Gönüldi durma sevdā-yı dil ki rüzgāruñdur

(5. Can gemisi aşk denizine şevk ile yöneldi. Gönül sevdası durma [bu senin] zamanındır.)

6 Kemāl-i nazm ile Sevdāyī pehlevān-ı cihān

Olursa tañ mı değil Aħmed ki dest-i yāruñdur

(6. Sevdāyî nazımının olgunluğu ile cihan pehlivanı olsan buna şaşmaz çünkü Ahmet senin yardımcındır.)

Mefā‘ılün Fe‘ilātün Mefā‘ılün Fe‘ilün

1 Sâkıyâ saġâr-ı şaġbañâ lebûñ nûş eyler

Firâhından sıġmaz sâġar-ı mül cûş eyler

(1. Ey sâkî, dudaġın şarabının kadehini içey.

Sevincinden şarap kadehe sıġmaz çoşar.)

2 Naġdini vaġtîñi ki ġarca sürüp dest-i emel

Âh kim ‘ömrümüzüñ kîsesini boş eyler

(2. İsteġin eli zamanın değeriñi harcatıp, âh,

ömrümüzün kesesini boşaltır.)

3 Bende-i pîr-i muġānum ki içüp cām-ı şabûh

Dü cihānuñ ġamını cümle ferāmûş eyler

(3. Meyhanecinin kölesi sabah içkisini içip,

iki dünyanın kederinin hepsini unuttur.)

4 Çeşmine çeşmek ider mihr [ü] mehi pîr-i felek

Çün yüziñ nûrîñi göziñ ġıyre kılıp pûş eyler

(4. Yaşlı felek, ay ve güneşi gözüne göz bebeġi

eder. Çünkü yüzünün nurunu gözün donuklaştıırıp

örter.)

5 Ey şabîb-i dil ü cân la’l-i lebûñ şerbetini

ġoş olur bu delü Sevdâyî geğer nûş eyler

(5. Ey gönül ve can doktoru, dudaġının yakut

şerbetini, bu deli Sevdâyî içey, sarhoş olur.)

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

1 Çeşmüñ kemend-i zülfüñi çin eyleyüp durur

Reh-zendür ol ħarāmī kemīn eyleyüp durur

(1. Gözün, saçının bağını toplayıp durur. O, pusuda bekleyip yol kesen bir haramidir.)

2 Yüz virme zülf-i kāfir gel kes başını kim

İslām içinde ġāret-i dīn eyleyüp durur

(2. Gel siyah saçına yüz verme, onun başını kes! O İslam'da dini yağlamayıp durmaktadır.)

3 Turmazsa buse 'ahdine la'lüñ olur ħanīs

Kim ħattuñ āyetüne yemīn eyleyüp durur

(3. Ayva tüylerinin deliline yemin edip duran yakut dudağın, öpme sözünde durmazsa ahdini bozan olur.)

4 Ĥaṭṭuñı ħaddiñ üzre gören dir ki mūrçe

Berg-i gül üzre gör nice in eyleyüp durur

(4. Yanağın üzerindeki ayva tüyleri görenler gül, yaprağı üzerine, küçük karıncalar yuva yapmaktadır der.)

5 Dil murğı kim tolaşdı ħaranluğıñ āğına

Dām-ı belāya düşdi enīn eyleyüp durur

(5. Karanlığın ağına dolaşan gönül kuşu bela tuzağına düştü. İnelyip durmaktadır.)

6 Siħr ile bend-i zülfine Sevdāyīyi esīr

Şol māh-rūy u zühre-cebīn eyleyüp durur

(6. O ay yüzlü ve Zühre alınlı, sihri ile saçının bağına Sevdâyî'yi esir etti. dir.)

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

1 Ey nice zincir-i zülfünde senüñ cānlar yatur

Āşık-ı bī-çāre-veş mest [ü] hayrānlar yatur

(1. Ey [sevgili] senin saçını örgüsünde çok
canlar yatar. Çaresiz aşık gibi birçok sarhoş
ve hayranlar yatar.)

2 H^Vār baḫma ḥāke olma ey gönül dīv-i fuḫl

Çünkü her bir mūrun altında Süleymānlar yatur

(2. Ey gönül toprağa hor bakıp da gereksiz devlik
yapma. Çünkü her bir karıncanın altında
Süleymanlar yatar.)

3 İşığında küşte-i ‘āşıkdan olmuş puştalar

Şan der-i Eyyūb Enşārī’de ḫurbānlar yatur

(3. Eşiğinde, aşkıdan ölenler tepeler oluşturmuştur.
Sanki, Eyyûb-ı Ensârî’nin kapsında kurbanlar yatar.)

4 Yār ışığında ‘aceb mi yatsalar aḡyārılar

Yollarında Ka’be’nüñ ḥār-ı muḡaylānlar yatur

(4. Sevgilinin kapısında yabancılar yatsa buna
şaşılmaz. Ka’benin yollarında deve dikenleri
dikenleri yatar.)

5 Cām-ı la’lūñ mest iderse tañ degül Sevdāyîyi

Çün kim ol meyden nice sermest ü hayrānlar yatur

(5. Sevdâyî’yi yakut dudağının kadehi sarhoş
ederse buna şaşılır mı? Çünkü o şaraptan bir
çokları sarhoş ve hayran olup yatar.)

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1 Bīmār itdi cānımı ol çeşm-i pūr-ḥumār

Sevdāya virdi ‘aqlımı bu zülf-i tā[r] u mār

(1. O kan dolu gözlerin canımı hastalandırdı.

Bu dolaşık saçların aqlımı sevdaya verdi.)

2 Zaḥm-ı belā dikenleri pūr-ḥūn ider dili

Raḥm eylemez nedem görüp ol yār-ı gül-‘izār

(2. Bela yarasının dikenleri gönlümü kanla doldurdu.

Ne yapayım, gül yanaklı sevgili beni görse de bana acımaz.)

3 Beñzetdiler şu deñlü yüziñ āftābına

İrürse başı ‘arşa meh-i ḥāverüñ ne vār

(3. Doğunun ayını, yüzünün güneşine benzettiler diye başı göğe ulaşırsa ne olur?.)

4 Öykündiyçün hıṭayla zülfüñe bu durur

Boyun egip benefşenüñ itdüği i‘tizār

(4. Menekşenin boyun eğip özür dilemesi, yanlışlıkla senin saçına benzemek istediği içindir.)

5 Zülfüñ gamundan ölmese Sevdâyî tañ değıl

‘Aşk ādemine kār idemez çünkü zehr-i mār

(5. Saçının kederinden Sevdâyî ölmezse buna şaşılmaz. Çünkü aşk adamına yılan zehri tesir etmez.)

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1 Şŭkr-i Ĥudā ki ol ŧeh-i ŧayyād-ı'ıŧve-kār

Sīnemde tīr-i vaŧla seni kıldı yādigār

(1.Allah'a ŧŭkŭrler olsun, o iŧvekar avcının ŧahı, seni,
göğsümde kavuŧma okuna yadigar kıldı.)

2 Ey dil hoş itdi ğamzesi zaĥm urdı bir daĥı

Ol iki mestüñ arasına key yörendi dār

(2. Ey gönöl, onun yan bakıŧı bir daha yaralayarak
gŭzel yaptı. O iki sarhoŧun arasına dar ağacını
kodu.)

3 Cāy itdi serv-ķāmeti cān içre yeridŭr

Ķanlu yaŧum ayağına olursa cŭybār

(3.[Onun] servi boyu canımın içine yer etti,
kanlı yaŧım ayağına ırmak olursa uygundur.)

4 Ey dīde ağla ŧālibiseñ gerd-i rāhını

K'irmez murāda olmasa merdŭm sitāre-dār

(4. Ey göz onun yolunun tozunu istersen ağla,
insanın bahtı yaver gitmezse muradına eremez.)

5 Sevdāyī gibi bir daĥı devrān getirmeĝe

Heyhāt nice aylar u yıllar gerek hezār

(5. Heyhat! Sevdāyī gibi bir daha dŭnyaya gelmesi
için binlerce ay ve yılın geçmesi gerekir.)

Mef'ŭlŭ Fā'ilātŭ Mefā'ilŭ Fā'ilŭn

1 Mecnûn ol mı bu dil-i dīvāneye beñzer

Zencir ol mı turre-i cānāneye beñzer

(1. Mecnun bu deli gönle benzeyen midir? Zincir sevgilinin kakülüne benzeyen midir?)

2 Cām-ı mey-i la'lüñ gibi sākī bulunur mı

Bir dāfi'-i ğam sāġar-ı peymāneye beñzer^{*}

(2. Gamı uzaklaştıran şarap kadehine benzeyen, dudağının şarap kadehi gibi içki dağıtan bulunur mu?)

3 Zāhid saçı sevdāsına Sevdāyī gibi düş

Tā kim bilesin sen de bu sevdā neye beñzer

(3. Zahid, sen de sevgilinin saçının sevdasına Sevdâyî gibi düşersen, bu sevda neye benzer bilirsin.)

4 'Aşkuñ meyini ol kadar içdük bizi kimse

Bilmez ħum-ı mey mi ne ħumĥāneye beñzer

(4. Aşk şarabını o kadar içtik ki bizim kimse meyhane mi şarap küpüne mi benzediğimizi bilmez.)

5 Nazm-ı dil-i Sevdāyīyi cān güşteye rabṭ beñzer

Kim her biri bir lü'lü-yi dürdāneye beñzer

(5. Her biri bir inci tanesine benzeyen Sevdâyî'nin gönlünün nazmını ölü cana bağla.)

Mef'ülü Mefā'ılü Mefā'ılü Fe'ülün

Ü, S

^{a*} S'de 3. beyit 2. beyit, 3. beyitte 2. beyit olarak yer almıştır.

^{2a.} mey: leb S.

^{4a.} ol kadar: şol kadar S.

^{4b.} Bilmez ħum-ı mey mi ne ħumĥāneye beñzer: Şol 'ārfi gör kim ħum-ı meyĥāneye benzer S.

1 Gözüñi ehl-i nazarlar görüp âhû didiler

Bir dem insana enîs olmadı âh o didiler

(1. Nazar ehli olanlar gözünü görüp ceylan dediler.

Ah! O hiç bir zaman insana yakın olmadı dediler)

2 Cüybārın ser-i kūyuñda görenler gözümüñ

Geçmeye ħavf idüben kanludur ol şu didiler *

(2. Mahallenin başında gözümün ırmağını görenler,

orda geçmeye korkarak “ O su, kanlıdır” dediler.)

3 Şofiler vecde varup mest-i gözün şevkı ile

Ƙodılar mescidi meyĥāneye yā Hū didiler

(3. Sufiler gözünün sarhoşluğu şevki ile vecde

gelip, mescidi bırakarak meyhaneye yâ Hū dediler.)

4 Bezm-i gülşende lebüñ vaşfını muṭrıb oḳıdı

Aña ƣumru vü kebüter daĥı kû kû didiler

(4. Çalgıcı, gül bahçesi meclisinde dudağının

vasıflarını söyledi. Kumru ve güvercin ona”ku ku”

[söyle söyle]sesini çıkardılar.)

5 Gördiler cām-ı ğamuñ nüş iderem ‘āşıkılar

Vardıĥı āraya ol varmaya ƣayĥu didiler

(5. Aşıklar gam kadehini içtiğimi gördüler. Aşıkların

vardığı araya onun varmasına kaygı dediler.)

6 İtdi derdin dil-i Sevdāyî eṭibbāya suāl

Leb-i dilberden aña şerbet-i dārū didiler

(6. Sevdâyî’nin gönlü doktorlara derdinin şifasını

sordu. [Sevgilinin] dudağı ona deva şerbetidir

dediler.)

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

Ü,S

* S’de 3. beyit 2. beyit, 3. beyitte 2. beyit olarak yer almıştır.

^{2b}: idüben: kapılıp S.

^{6b}: dilberden: dilberdir S.

1 La'lüñ ki bezm-i hüsnüñi hurrem tutup durur

Cām-ı cihān-nümādur anı Cem tutup durur

(1. Dudağın güzelliğinin meclisini mutlu etmektedir.[O,] cihan gösteren bir kadehtir, onu Cem tutmaktadır.)

2 Cān cübbesini cevrlē çāk itmeyince ğam

Elden kıomaz etegini muhkem tutup durur

(2.Gam , can elbisesini eziyetle yırtmadıkça, etegini sıkı sıkıya tutar, elinden bırakmaz.)

3 Nergis gözüñden itmeğē şey'i lillāh ziyā

Yollarda şem'dānla dirhem tutup durur

(3. Nergis, gözünden Allah için ışıık istemek amacıyla yollarda şamdanla dirhem tutmaktadır.)

4 İrmeğē 'ıyd-ı vaşlıña hicrūñle cān u dil

Yıllar durur ki rūze-i Meryem tutup durur

(4. Can ve gönül, seninle kavuşma bayramına ermek için, Hz. Meryem gibi yıllardır oruç tutmaktadır.)

5 'Anber saçuñ hevāsıla Sevdāyī ursa dem

Dīvānedür divānı gören dem tutup durur

(5. Sevdâyî ne zaman senin anber kokulu saçının isteğinden bahsetse, divanını gören deli olur, onu kan tutmuştur.)

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

1 Eşk-i çeşmim kūyuñ içinde yetīm üftādedür

Dest-gîr ol kim nazardan düşdi merdüm-zādedür

(1. Gözyaşım senin mahallende düşkün bir yetimdir.

O gözden düşen kişi zadedir, onun elinden tut.)

2 ‘Aşkına nūş itmege cām-ı leb-ā-leb sen şehūñ

Bezm-i gülşende gülūñ tutduğı la‘lin bādedür

(2. Sen padişahın aşkına, ağzına kadar dolu kadehi

içmek için, gülün, gül bahçesi meclisinde tuttuğu

dudağın şarabıdır.)

3 Vā‘izi meyḥānede şordum görüp ber-dendedür

Daḥı mey itmek diler düşündeki seccādedür

(3. Vaizi meyhanede sordum, bir küp üzerindedir.

Daha da şarap yapmak diler, omzundaki ise

seccadedir.)

4 Gel vucūduñ baḥrına ğavvāş ol şarrāf ol

Gevher-i maḫşūdu ger istersen ol deryādadur

(4. Gel vücudunun denizne dalgıç ol, sarraf ol. Eğer

gâyenin cevherini istersen ol denizdedir.)

5 Saḫīyā la‘lin lebūñ ḥāşiyetidür gūyiyā

Şol şafāyīle feraḥ kim sāğar-ı şaḥbādadur

(5. Ey saki, şu şarap kadehinin eğlence ile

ferahlık vermesi sanki [sevgilinin] yakut dudağının

tesiriyledir.)

6 İresün pāyānına Sevdāyī firḫat rāhınuñ

Rehberūñ çün himmet-i zıll-i Ḥudā şehzādedür

(6. Sevdâyî! Ayrılık yolunun sonuna ulaşırsın.

Çünkü [senin] rehberin Allah’ın gölgesi [olan]

şehzadenin yardımıdır.)

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 Cān u dil pervānedür şem'-i cemalūñ nūrdur

Māh-ı tībāndur yüziñ zūlfīñ şeb-i deycūrdur

(1. Senin güzellik mumun nurdur. Can ve gönül de onun pervanesidir. Yüzün parlayan ay, saçın karanlık gecedir.)

2 Zūlf [ü] ruhsāruñda cānā çeşm-i sermestūñ senūñ

Gicede gülşende yatur merdüm-i maḥmūrdur

(2. Ey sevgili, saçında ve yanağında senin sarhoş gözün, geceleyin, gülbahçesinde uykulu gözlerle yatar.)

3 Ḥaste ḥālūm itmese 'aynuñ 'ināyet tañ deḡil

Kūyı ol merdümleñ şehr-i vefādan dūrdur.

(3. Senin gözlerin hasta halime yardım etmese buna şaşılmaz. [Çünkü] o gözlerinin mahallesi vefa şehrinden uzaktadır.)

4 Öldürürse gözleri seni ey dil ḡam deḡil

Ḡamze-i cellādıñ maḡtūli çün maḡfūrdur

(4. Ey gönül, [sevgilinin] gözleri seni öldürürse üzülme. Çünkü [onun] yan bakışı celladının öldürdüğü kişi bağışlanmıştır.)

5 Öykünürse çeşmūñe gülşende nergis tañ deḡil

Çün ḡarīb a'mā olur ol itdüḡi ma'zūrdur

(5. Nergis, gül bahçesinde senin gözlerine özenirse buna şaşılmaz. Çünkü garip kişi kör olur ve onun yaptıkları hata olarak görülmez.)

6 Ḥāk olaldan zerre-veş miḡriñle Sevdāyī senūñ

Āsmān-ı 'aşḡ içinde gün bigi meşhūrdur

(6. Sevdâyî, senin sevginle zerre gibi toprak olduğundan beri, aşk göğünde güneş gibi meşhurdur.)

Fā'ilātūn Fā'ilātūn Fā'ilātūn Fā'ilūn

1 Delü gönölüm yine ol zülf-i semensāya düşer

Ya'ni dīvāne olup bend ile zindāne düşer

(1.Deli gönölüm yine o sevgilinin yasemine benzeyen saçlarına düşer. Yani delirip bağlanarak zindana atılır.)

2 Ağladı dil görüben dīdede dürr düşlerini

Ḥācedür şan kim ānuñ gevheri 'ummāna düşer

(2 Gönül, ağzındaki inci dişlerini görünce ağladı. Sanki cevheri denize düşen bir tüccardır.)

3 Gözlerüñ gönölüm evinde şanasun merdumdür

Mest ü şeydā gelüben küşe-i dīvāne düşer

(3. Gözlerin sanki gönül evimin gözbebeğidir. Sarhoş ve çılgın geldiğinde meclisin köşesine düşer.)

4 Ey gözüm nūrı saña tañ mı rakīb olsa qarīb

Çün meseldür bu ki çüb dīde-i pinhāna düşer

(4. Ey gözümün nuru! Rakipler sana yakın olsa buna şaşılmaz. Çünkü bu:"Sakınan göze çöp batar" ata sözü ile anlatılmıştır.

5 Şanasın dilde ḥayāl-i ruḥıñ ey māh-cebīn

Mihrdür revzeneden ḥāne-i sultāna düşer

(5.Ey ay alınlı sevgili, yanağının hayali gönülde sanarsın. Sultan evine pencereden düşen güneştir)

6 Qanı bir 'āşık-ı şeydā ki perākende olup

Cān-ı Sevdāyī gibi gördiği cānāne düşer

(6.Nerde,perişan bir aşık olursa, Sevdâyî'nin canı gibi gördüğü güzele takılır.)

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

1 Cānum cefā-yı yār ile derd ü belā çeker

Gönlüm ğam-ı niġār ile renc ü 'inā çeker

(1. Canım sevgilin cefası ile dert ve bela çeker.

Gönlüm, sevgilinin gamı ile ağrı ve zahmet çeker.)

2 Bī-gāneler sürer yine yāruñ şafāsını

Cevr ü cefāyı kıanda ise āşinā çeker

(2. Sevgilinin sefasını yine yabancılar sürer Nerede sıkıntı ve eziyeti varsa [onu da] tanıdıklar çeker.)

3 Keḥḥāl mihr-i mil ile alup gerd-i rāhuñı

Pīr-i felek gözine meger tūtīyā çeker

(3. Senin yolunun toprağını göz doktoru muhabbetle alıp, feleğin gözüne sürme olarak çeker).

4 Ḥaṭṭ-ı ğubār u 'arızıdır ārzū-yı dil

Kūy-ı niġāra anı meger ḥāk [ü] mā çeker

(4. Gönlün isteği sevgilin yanağı ve tozlu ayva tüyleridir. Sevgilinin mahallesinde meğer onu toprakla su çeker.)

5 Sevdāyī ḥasret-i ser-i kūyuñla vırse cān

Ḥākin bu āsitāna yine ol hevā çeker.

(5 Sevdâyî, mahallenin başı hasreti ile can verirse, toprağı yine o eşiğı arzular.)

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

1 Ey ʔarīḳ-ı ʔaşḳa çün üstād pīrimüz

Mihrüñle rüşen oldu ʔamīr-i münīrimüz

(1. Ey aşk yolunda yaşlı ustamız, senin
sevginle aydınlık olan kalbimiz parladı.)

2 Ol serde bir nazarda hevādār olmağa

ʔĀlī nazarların ki bulunmaz nazīrimüz

(2. O başta bir bakışta istekli olmak için, bizim üstün
bakışlarımıza benzer bakışlar bulunmaz.)

3 ʔAṭṭar ʔatma ġāliye kim ʔıtr-ı bû yiter

Kûy-ı niġār topraġı misk-i ʔabīrimüz

(5. Ey attar! Güzel kokulu bitkiler satma, [bize] güzel
koku miski olarak sevgilinin mahallesi topraġı kokusu
yeter.)

4 Cāy itdi cānda çeşme-i hūrşīd-i ʔarızın

Tā rüşen oldu ġün gibi mā-fiʔ-ʔamīrimüz

(4. Canda yanaġının güneşinin çeşmesi yer etti.
Böylece gönüldeki ġün gibi aydınlandı.)

5 Cevrūñ cihān serāyına od ursa ġam degil

Kim yoḡdur ʔālem içre bizüm bir ḡasirimüz

(5. Cevrin dünya sarayını yaksa üzünülmez. [Çünkü]
dünyada bizim bir hasırımız [bile] yoktur.)

6 Sevdāyī ol belābil-i baġ-ı cihān bizüz

Kim āşiyān-ı ʔarşa irüpdür şafīrimüz

(6. Sevdâyî, biz dünya baġının bülbülleriyiz.
Bizim sesimiz arşın kuş yuvasına kadar ulaşır.)

Mefʔülü Fāʔilātü Mefāʔlū Fāʔilün

1 Cānumı kıldı esīr ol zūlf dil-şād eylemez

Bend-i ğamdan gönlümi bir laḥza āzād eylemez

(1. O saç canımı esir aldı, gönlümü mutlu etmez.

Gam bağıyla bağlı gönlümü bir an hür bırakmaz.)

2 Mülk-i dilde olalı mi'mār bennā-yı ğamuñ

Dāimā bünyādı virān eyler ābād eylemez

(2.Gönül mülkünde gamının ustası, mimar olduğundan beri, her zaman kurulu olan yıkar, tamir etmez.)

3 Keşf idüp Hurşīd-i rüyundan niḳāb-ı zūlfini

Bu dil-i ğamġinimi bir gün Feraḥşād eylemez

(3. Saçının perdesini, yüzünün güneşinden açıp, bu kederli gönlümü bir gün neşelendirmez.)

4 Ağlasam gül yüziñe karşı benümçün acıyup

Gülsitān içinde bülbul-var mı feryād eylemez

(4. Gül yüzünün karşısına geçip ağlasam, gül bahçesinde acıyıp feryat etmeyen bülbul var mı?)

5 Gözlerinde düzdi Sevdāyī ḥayalūñ ḥānesin

‘Āḳil olan kimse şu üstinde bünyād eylemez

(5. Sevdāyī [senin] hayalinin evini gözleri üzerine yaptırdı. Akıllı olan kimse su üstüne bina yaptırmaz.)

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1 Cennet'ül- Me'vâ gerekmez 'âşıka didârsuz

Mülket-i dünya kafesdür bülbüle gülzârsuz

([Nasıl] Dünya mülkü gül bahçesi olmadan bülbüle
kafes [ise]; âşığa [da] sevgilinin yüzünün olmadığı
Me'va cenneti gerekmez.)

2 Yârsüz mey şöhetin zinhâr zinhâr eylemeñ

Zehr olur her kıatresi ol la'l-i şekker yârsuz

(2. Sakın, sakın içki sohbetini sevgilisiz yapmayın! O
şeker lalin [şarabın]her damlası sevgili olmadan zehr
olur.)

3 Tıtdı gönlümde hayâl-i zülf-i ruhsârûñ vañan

Kande ise genc ü vîrân olmazımıñ mârsuz

(3. Yanağındaki saçının hayali gönlümü vatan edindi.
Hazine ve harabelerin olduğu yerler yılsız olmazmış.)

4 Öykünürmüş zerre ol yârûñ dehân-ı tengine

Hâlini andan bilir mı andan ol mikdârsuz

(4. Zerre o sevgilinin daracık ağzına özenirmiş.
Kendi halini o, kendini bilmez ondan bilirmiş.)

5 Yâr kūyundan ırâğ ol didigüm ağıyâra didi

Bunda bâl olmaz belâsuz gül bulunmaz hârsuz

(5. Yabancılar: “ Sevgilin mahallesinden uzaklaş
dedim.” “Yüksek yerler belasız, gül dikensiz olmaz”
dedi.)

6 Terk-i dergâh itme ger öldürseler Sevdâyî çün

Yâr bābında gerekdür 'âşıq olan 'ârsuz

(6 Sevdâyî, seni öldürseler de sevgilinin kapısını terk
etme. Çünkü sevgilinin kapısındaki aşığın utanmaz
olması gerektir.)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Çemende kâmetün manendi serv-i ser-firâz olmaz

‘Arūs-ı goncada la’lün mişâli ğunc u nâz olmaz

(1. Çimenlikte [senin] boyuna benzer başı yüksek bir servi olmaz. Gonca gelininde, dudağın gibi naz ve cilve olmaz.)

2 Budır bezm-i ğamuñda âh idüp yandüğüm her dem

İñen germ olmaz ol meclîs ki anda söz [u] sâz olmaz

(2. Gam meclisinde âh edip her zaman yanmamın sebebi bir mecliste saz ve sözün olmazsa meclisin ısınmamasıdır.)

3 Baharın ħüsniññ cānā geçürme ħâr cevriyle

Meşeldür bir şüküfeyle bilürsin çünki yâz olmaz

(3. Ey sevgili, güzelliğinin baharını diken sıkıntısı ile geçirme. Bilirsin bu:” Bir çiçekle yaz olmaz” atasözüyle anlatılmıştır.)

4 Dil-i dildârı nerm itdi seherde zâr-ı pür-süzum

Kim aydur ‘âşıkññ âh-ı dili âhen-güdâz olmaz

(4. Seherde yakıcı inleyişlerim sevgilinin gönlünü yumuşattı. Kim aşığın gönül ahının demir eriten olmadığını söyler.)

5 Ser-i kūyunda Sevdâyî itiyle hem-ser olmuşsun

Bu deñlü mertebey miskîn saña ħaddün bil az olmaz

(5. [Sevgilinin]mahallesi başında Sevdâyî köpeğiyle arkadaş olmuşsun. Ey miskin haddini bil, bu rütbe sana az değildir.)

Mefâ’lün Mefâ’lün Mefâ’lün Mefâ’lün

1 Muṭribā elḥanuñ itdi istimā'

Zühre-i zehrā urur dün gün simā'

(1. Ey çalgıcı, çiçekli Zühre yıldızı senin şarkını duyunca gece gündüz döndü, sema etti.)

2 'Ālem içre 'aşka bünyād olmasa

Kendüzimden eyleridüm ihtirā'

2. Dünyada aşkın esası olmasaydı ben onu kendi içimden icat ederdim.)

3 Boynın urma 'āşıkıñ kim istemez

Tīg-ı ğamzeñden ser ü cān inķitā'

(3. [Ey sevgili], aşığının boynunu vurma çünkü [o] yan bakışının kılıcının baş ve gözünden kesilmesini istemez.)

4 Cān alup cānā gel inkār itme kim

Ḥālet-i nez'imde olmasun niza'

(4. Ey sevgili, gel can aldığını inkâr etme, can çekişmem esnasında kavga olmasın.)

5 Kūy-ı dilberde kedd olanların

Tāli'i bulur şerefde irtifā'

(5. Sevgilinin mahallesinde çalışanların kısmeti şeref kazanıp yükselmektir.)

6 Eyledi Sevdâyî kūyuñdan sefer

Elvedā' ey şāh-ı ḥübān elvedā'

(5.Ey sevgili Sevdâyî senin mahalleden ayrıldı. Elvedâ ey güzellerin şâhı elvedâ!)

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1 Dilberā ben bendeñe beñzer yine kīn eyledüñ

Ġamzeñi ser-tīz idüp ebrūlaruñ çīn eyledüñ

(1. Ey sevgili, beninin kuluna yine düşmanlık ettin.

Yan bakışının oklarını sivriltilip, kaşlarını çattın.)

2 Gör ne yüz virdüñ yine ey saht-rū [ol] ite kim

Ol tekellüfsüz nigārı böyle hodbīn eyledüñ

(2. Ey asık suratlı, o ite gör ne yüz verdin, o

tekellüfsüz nigarı kendini beğenen [kişi] eyledin.)

3 Sünbül-i zülfinden ol yaruñ benefşe ey şabā

Ne haber virdiñ kim ol miskīni ġamġīn eyledüñ

(3.Ey sabah rüzgarı, o yârin menekşe kokulu zülfünün

sümbülünden ne haber verdin de, o aşığı

kederlendirdin.)

4 Dil berā [i]lden vefā resmüñ götürdüñ āh kim

‘Āşıka cevır itmeġe ‘ālemde āyīn eyledüñ

(4. Ey gönül! Memleketten vefâ usûlünü götürdün!

Aşıka cihanda cevır etmeyi usûl haline getirdin.)

5 Hatt-ı haddüñ kıddüñ üzre serverā aydur gören

Ey edebsüz mürçe serv üstine ĩn eyledüñ

(5.Ey server, yanağındaki ayva tüylerini boyunda

görenler: ”Ey terbiyesiz karınca servi

ağacını üzerine yuva yaptın” der.)

6 Hüsñüñ mecmu‘asın ta‘līm idüp Sevdāyīye

Naẓmını eş‘ārunuñ mevzūn [u] rengīn eyledüñ

([Ey sevgili,] güzelliğinin kitabını Sevdâyî’ye

öğrettin. [Onun] şiirlerini düzenli ve renkli

kıldın.)

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1 Bir nefes la'l-i nigār olsa dilā hem nefesūñ

Dem-i 'İsā gibi cān-baḥş ola dāim nefesūñ

(1. Ey gönül! [Senin] nefesin sevgilinin nefesi bir araya gelirse; nefesin, Hz. İsâ'ninki gibi her zaman can bağışlar.)

2 Hāki iksīrle zer eylemege ṭālibiseñ

Ayağı tozına yüz sürmeğe olsun hevesūñ

(2. Toprağı iksirle altın yapmayı istiyorsan, [sevgilinin] ayağı tozuna yüzünü sürmeye istekli ol.)

3 Beni men' itme nefesden ki raḳībā ölürem

Söz ḳabūl eyle nefes ṭut ki ṭutulsun nefesūñ

(Ey rakip, beni nefes almaktan men etme ölürüm, söz kabul et, nefesini tut da, nefesin tutulsun.)

4 Zülfünūñ ağına ḥaddūñ nice āl eyledi kim

Dil-i 'anḳāyı şikār eyledi ḥāl-i megesūñ

(4. Saçının ağına [senin] yanağın nasıl bir hile etti de, ankanın gönlünü sinek benin avladı.)

5 Dil-i peykānuñ ile nāṭıḳ-ı cān sīnemde

Şanasın ṭütidür içinde demürden ḳafesūñ

(5. Senin okunun dili ile canın söyleyişi sinemde, demir kafes içindeki papağan gibidir.)

6 Dār-ı İslāma girüp göz göre İmān getürür

Hey ne kāfir durur ol ṭurre-i āteş-peresūñ

(6.[Senin] o ateşperest kaküllerin ne kafirdir de, göz göre göre İslâm ülkelerine girip iman eder.)

7 Tāc-ı devlet ser-i Sevdāyīye 'ālemde yeter

Pāyı būsına eger olsa dilā dest-resūñ

(7. [Sevgilinin] ayak öpüşüne gönül fırsat bulursa bu, dünyada Sevdâyî'nin başına devlet tacı olarak yeter.)

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

1 Muṭrıb terennüm it bize ‘ayş [u] nağam gerek

Dünyâ denî durur anıñ içün ne ğam gerek

(1. Ey mutrıp şarkı söyle, bize güzel ses ve yiyip içme gerek! Dünya alçaktır onun için tasa etmemek gerek.)

2 Bezm-i şafâda çünki tutar sâķī āb-ı Hıızr

‘Ayş-ı Sikender eylemegi cām-ı Cem gerek

(2. Saki safa meclisinde ölümsüzlük suyunu tutar. İskender gibi yiyip içmek için Cem’in kadehi gerekir.)

3 Bu ḥaste cāna derd-i muḥabbet devā yiter

Hergiz ṭabībden ne şifā vü ne em gerek

(3. Bu hasta cana muhabbet derdi deva olarak yeter. asla doktordan şifa ve ilaç gerekmez.)

4 Kāşuñla ğamzenüñ hevesine düşenlerüñ

Çün tır-rast ḳaddī kemān bigi ḥam gerek

(5. [Ey sevgili] kaşınla, yan bakışını hevesine kapılanların boyu doğru giden ok gibi, yay gibi de eğri olmalı.)

5 Genc-i vücūd toptolu ğavgā imiş hemññ

Ehl-i ferāġat ādeme günc-i ‘adem gerek

(5. Vücut hazinesi daimâ kavga gibi doluymuş. Ferâġat ehline yokluk köşesi gerek.)

6 Ḥüsniñ gülüne olmaġa ey ḥūr medḥ-ḥān

Sevdâyî gibi bülbul-i bāġ-ı İrem gerek

(6. Ey huri, güzelliğinin gülüne övgü okuyan olmak için, Sevdâyî gibi İrem bağının bülbulü [olmak] gerek.)

Mef’ülü Fā’ilâtü Mefā’ilü Fā’ilün

1 Devr-i güldür sākiyā ‘ayş-ı müdām itmek gerek

Gerdiş-i gerdün-ı dūna intikām itmek gerek

(1. Ey saki, gül zamanıdır, sürekli yiyip içmek gerekir. Alçak feleğin dönüşünden intikam almak gerekir.)

2 Bu selām ile ıraḥdan lâübalī ‘āşıkıñ

Külbe-i aḥzānını dārü’s-selām itmek gerek

(2. Bu selam ile uzaktan lâübalî aşığın hüznü evini, cennete çevirmek gerekir.)

3 Çün halāl oldu şerī’atda ḥarām adı meye

Nāmını meyḥānenüñ beytü’l-ḥarām itmek gerek

(3. Şerī’atde şaraba haram demek helal olduğu için meyhanenin ismini “haram ev” [Kâ’be] olarak değiştirmek gerekir.)

4 Çünkü oldu ‘ömrümüz seyr-i felek gibi serī’

Devrini cām-ı meyüñ sāķī devām itmek gerek

(4. Ömrümüz, feleğin yürüyüşü gibi hızlı olduğu için ey saki, şarap kadehinin dolaşmasını devam etmek gerekir.)

5 Saçlarıñ Sevdāyîyi zincire çekdi çāre ne

‘Aşka ne lāzım gelürse iltizām itmek gerek

([Ey sevgili] saçların Sevdâyî’yi zincirle bağladığı için çaresiz, aşk için ne gerekirse [onu] görev bilmek gerekir.)

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1 Gelür cān kāsına cānān çeküp tīg-ı cefā gördük

Ayıtdık hayr-ı maḳdem yārā hoş geldüñ safā gördük

(1. Sevgilinin can almak amacıyla eziyet kılıcını çekip geldiğini gördük. Sevgiliye: “Kavuşmanın hayırdır, hoş geldin, safā gördük” dedik.)

2 Olalı merdüm-i çeşmüm boyuñ servi hevādārı

Biz anuñ kanlu yaşundan iñen çok mācerā gördük

(2. Göz bebeğim [senin] servi boyunun isteklisi olduğundan beri, biz onun kanlı yaşından çok macera

3 Anuñcün çekdük el ey hāce bu bāzār-ı dünyādan

Begāyet cev-fürüş olmışdur ol gendüm-nümā gördük

(3. Ey hoca! O, buğday gösterip arpa satan olduğu için [biz] dünya pazarından el çektik.)

4 ‘Aceb midür seng-i kūyuñ görüp izine yüz sürsem

Nice yıldır bu gurbetde daḫı bir āşīnā gördük

(4. [Senin] mahallenin taşını görüp, izine yüz sürsem şaşılır mı? [Çünkü o,] yıllardır gurbette gördüğüm tek tanıdık [kişidir.]

5 Sezādır devr-i hüsniñde Sikender-vār ‘ayş itsem

Yüziñde çün senüñ āyīne-i gītī-nümā gördük

(5. Güzelliğinin devrinde İskender gibi yiyip içsem uygundur. Çünkü [senin] dünyayı gösteren aynayı gördük.)

6 Dil-i Sevdāyīñ derdine em sorduk ṭabīb aydur

Şarāb-ı la’l-i yār olmazsa derdüñ bī-devā gördük

(6. Sevdâyî’nin gönül derdine doktordan ilaç sorduk. “Sevgilinin dudağının kadehi olmazsa derdini devasız gördük” dedi.)

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

1 Sür kapuñdan şol raķīb-i kāfiri bir çāre kıł

Vir şalātı Aħmed'e şeytānı gel āvāre kıł

(1.[Ey sevgili,] bir çāre bul şu kâfir râkibi kapından
kov. Hz. Peygamber'e salat et, gel şeytanı başı boş
bırak.)

2 Kāngı uğrunda ölenler kışlayası didiğüm

Var ħamāyıl zülfiñi şol gerden-i ağıvāre kıł

(2.Uğrunda ölenlerin hangisi kışlayacak dediğim,
var saçını şu rakiplerin boynuna muska eyle.)

3 Çünkim ol Ĥurşīd-ťāli' toğdı dāye-- gel

Mihri bālīn eyleyüp māhı aña kehvāre kıł

(3.Ey dadı, o güneş talihli doğdu gel; güneşi yastık,
ayı da ona beşik kıł.)

4 Öykünürmiş ħaťt-ı yāre şükr-i bi'l-lāh ey şabā

Tiz iriş yüziñ anuñ bāzār içinde kare kıł

(Ey sabah rüzgârı, Allah'a şükür sevgilinin ayva
tüylerine özenirmiş, çabuk ol onun yüzünü pazar
içinde karart.)

5 Ĥançer-i cevruñle cānā bu dil-i Sevdāyīñüñ

Saña kim didi ki her dem yüreginde yāre kıł

(5. Ey sevgili, cevrimin hançeriyle Sevdâyî'nin
gönlünü her zaman yarala diye sana kim dedi?)

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1 Āhuma eşkümden artuķ kimesne hem-dem değül

Şırruma sīnemden özge hīç dil maħrem değül

(1.Āhıma gözyaşından başka kimse arkadaş değil.

Sırrıma göğsümden başka hiç kimse mahrem değil.)

2 Bir gün ola ayağıñ öpmeğe bulam dest-res

Çün meşeldür bu ki devlet er başından kem değül

(2. Bir gün ayağını öpmeğe fırsat bulursam, bu:”

“Devlet, [talih] er başından hiçbir zaman eksik değildir.” atasözüyle açıklanmıştır.

3 Bir nefesde biñ dil-i emvāta virirken hayāt

La’lūñe kimdür ki diyen ‘İsī-yi Meryem değül

(3. Bin ölü gönle bir nefeste hayat verirken; dudağına

“Meryem’in İsâ’sı değil“ diyen kim olabilir?)

4 Düşeli “mīm” ağzuñ ile “dāl” zülfüñ derdüñe

Yok durur bir dem ki cān u dilde ğam müdgam değül

(4. “Mim” ağzın ile, zülfünün dalına düşüğümden beri, can ile gönülde gamın birleşmediği bir anım yoktur.)

5 Dāl-ı zülfüñle elif kıaddüñ dehānuñ mīme

Yazmazsa Sevdāyī ger cān şuħfuna ādem değül

(5. Saçının dalı ile , elif boyunu ve mim ağzını eğer Sevdâyî can sayfasına yazmazsa adam değil.)

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1 Aç alnuñı ki matla'-ı şubh-ı şafâdur ol

Göster yüziñ ki mihr-i muhabbet-fezâdur ol

(1. O safa sabahının doğuşu olan alnın aç!

Muhabbet arttıran gün yüzünü göster!)

2 Taş urduğumu sîneme derd ile gören dir

Bir seng-dil muhabbetine mübtelâdur ol

(2. Göğsüme dert ile taş vurduğumu gören,o,

bir taş gönüllünün sevgisine tutkundur, der.)

3 İtdüm tabîbe derd-i dil-i hasteden su'âl

Didi ki 'aşk derdi durur bî-devâdur ol

(3. Doktora hasta gönlünün derdinden

sordum. "O, aşk derdidir, devasızdır" dedi.)

4 Zülfüñ hümâsı gölgesi başumdan ey perî

Dür olmasun ki sâye-i lutf-ı Hudâdır ol

(4.Ey peri, Allah'ın lutfunun gölgesi olan

saçının hümâ gölgesi başımdan eksik olmasın!)

5 Sevdâyîyi görüp ser-i kūyunda ol habîb

Dimiş ki baña 'âşık olan bî-nevâdur ol

(5. O sevgili Sevdâyî'yi mahallesi başında

görünce: "O bana âşık olan nasipsizdir" demiş.)

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 ‘Aşkına dil böylesine iltiser durur ecel

Çün meşel durur bu kim “el-ķabrü sanduku’l-‘amel”

(1.Senin aşkına ecel böylesine iletecektir Çünkü:

“Mezar, yapılan işlerin sandığıdır” diye bir atasözü vardır.)

2 Ğamzeñ ucından ĥaṭṭ-ı tezvîriñi tutdım şaḥîḥ

Ḥücceti ķāṭı’ durur anuñla kim kılar cedel

(2. Yan bakışının ucundan yalan haber veren [mektmubunu]haberini gerçek saydım. [Bu] kesin bir delildir. Onunla kim kavga eder?)

3 Mürşid-i kâmil durur zülf-i siyeh-püşîñ meger

Keşf ider nûr-ı kerâmet kime kim virirse el

(3. Meğer senin karalar giyen saçın, bir olgun bir mürşittir. O kime el verirse, kerâmet nurunu keşf eder.)

4 Mest olur minberde vâ’iz men’ idüp mey-gün lebüñ

Çünkü “zıkrü’l ‘ayş nişfu’l ‘ayş”durur fi’l meşel

(4. Vâiz minberde şarap renkli kadehini yasaklarken sarhoş olur. Çünkü “Yeme İçmeyi anmak, yeme içmenin yarısıdır” diye bir atasözü vardır.)

5 Ol ṭabîb-i cāna la’lûñden şifâ kıldum su’āl

Didi Sevdâyî dimağuna senüñ gelmiş ḥalel

(5.O can doktoruna dudağından şifa istedim. “Ey Sevdâyî senin aklın bozulmuş” dedi.)

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1 Sâķī getür şabūhu ki nūş-ı şerāb idem

Bünyād hāne-i ğama dehri h^vāb idem

(1.Ey sâķi, sabah şarabıyla dolu kadehi getir de
içeyim.Zamanın gam temelini uyku haline getireyim.)

2 Meyhāne şuffesin şulayup āb-ı eşkile

Pīr-i muġān bezmine yüzimi türāb idem

(2. Meyhane sofasını gözyaşı ile sulayıp, şeyhin
meclisine yüzümü toprak edeyim.)

3 Keşf-i kerāmet olmasa mescidde şūfiyā

Gel himmet eyle meygededen fetḥ-i bāb idem

(3.Ey sūfî, mescidde kerāmet keşf olunmasa, gel
himmet eyle meyhaneden kapı açayım.)

4 Mihmān olursa hāne-i dilde ḥayāl-i dost

Eşküm şarāb kanlu cigerden kebāb idem

(4. Dostun hayâli gönül evinde misafir olursa, şarap
[renkli] gözyaşımı, kanlı ciğerden kebab edeyim.)

5 Zencīr-i zülfüñe dil-i Sevdāyī düşkün

Mecnūn [u] Leylī bigi yazup bir kitāb idem

(5.Sevdâyî'nin gönlü senin saçının örgüsüne
düşkündür.Mecnun ile Leylâ gibi yazıp bir
kitap ideyim.)

Mef'ülü Fā'ilâtü Mefā'ilü Fā'ilün

1 Dilimi tîğ-ı cefâyile dilerseñ dilesin

Baña kan ağıladasın hâme bigi sen gülesin

(1. Gönlümü cefâ kılıcı ile dilmek istersen bana kan
ağılatsın, sen de kalem gibi gülesin.)

2 Bilmedin bārī gamuñdan ne çeker dil göreyin

Sen dağı bencileyin ‘aşık olasın bilesin

(2. Göreyim bari senin gamından gönül ne
çeker, bilmedin. Sen de ben gibi aşık ol da
bilesin.)

3 Būse virürse alıp yerine bin la’l ü güher

Vireyin iki gözümdeñ çıkarıp ne ki dilesin

(3. Bin la’l ve cevher alıp yerine öpücük verirse,
iki gözümdeñ çıkarıp ne dilerse vereyim.)

4 Dāneyi cennet içinde Ādem ü Havvā yidiler

Beñzedüp sümbülüne kendümün sünbülesin

(4. Senin kıvrık saçını buğday başağına benzetip,
Adem ile Havva cennet içinde dāneyi yediler.)

5 Dil-i Sevdâyî çü vaşla bulamaz hîç tarîk

Nice kim devr kıılır saçlarınıñ silsilesin

(5. Saçlarının örgüsüne dolandığı gibi Sevdâyî’nin
gönlü, sana ulaşmaya hiç yol bulamaz.)

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

1 'Āşık olmadı henüz nūş-ı şarāb eylemeyen

Āteş-i 'aşka yakup cānı kebāb eylemeyen

(1. Aşk ateşine yanıp canını kebab eylemeyen,
şarap içmeyen aşık olmadı henüz.)

2 Secdesi sehv durur eylesün nāz [u] niyāz

Der-i meyhānede alnını türāb eylemeyen

(2. Meyhâne kapısında alnını toprak eylemeyen
eğilmesi yanlıştır, nāz ve niyâz eylesin.)

3 'Āşık da'vāsın edüp çün ki yalan ağlamasun

Feleğn taşını eşk ile pür-āb eylemeyen

(3. Feleğn taşını gözyaşı ile doldurmayan, aşk
davasında bulunup yalandan ağlamasın.)

4 Genc-i gencine-i esrār-ı ilāhım demesün

Kendünün mülk-i vücūdın harāb eylemeyen

(4. Kendi varlığının mülkünü harap eylemeyen
Allah sırlarının hazinesinin hazinesiyim demesin.)

5 Ne kadar şufîye keşf-i kerāmāt idemez

Şuyı Sevdâyî açup şāfî şarāb eylemeyen

(5. Ey Sevdâyî, suyu açıp sâfî şarap eylemeyen,
ne kadar sofı ise de keramet gösteremez.)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Yüziñ gördükçe gülşende kızarur gül hayāsıñdan
Lebüñ şevkiyle cüş eyler kadehde mül şafāsıñdan

(1. Gül, gül bahçesinde senin yüzünü gördükçe
utancıdan kızarır; kadehdeki şarap, senin dudağının
şevkiyle sevincinden çoşar.)

- 2 Boyuñ serviniñ olaldan gözüm gönlüm hevā doldı
Arada kan olur her dem buların mācerāsıñdan

(2. Servi boyunun hevası ile gözüm gönlüm
tutulduğundan beri, bunların macerasından her an
arada kan çıkar.)

- 3 Şaçuñ efʿtisi cānuma şunar bir zehr-i kâtil kim
Geçüp durur bu çarḥ-ı hokkabāzuñ yidi taşından

(3. Bu hokkabaz feleğin yedi taşından geçip duran
engerek yılanı saçın, her an öldürücü bir zehir sunar.)

- 4 Görüp ‘unnāb-ı la’lūñ ḥūşe-i zülfüñ kenārında
Turur yetimüñ ağızı suyu iştiḥāsından

(4. Dudağının şerbetini saçının örgüsünün kenarında
görüp, yetimin iştahında ağzının suyu durur.)

- 5 Ölüsem baş ile Yāsīn okıyasın ey ‘aşk
İrişüp na’ra-i yāre-i nigāruñ oḡ yarasıñdan

(5. Ey aşk, eğer sevgilinin ok yarasının inleyişi ile
ölürsem başımda Yasin oku.)

- 6 Dil-i Sevdāyī Ferhād ol leb-i Şirīne oldu kim
Cihān Hüsrevleri kemdir anuñ kemter gedāsından

(6. Sevdâyî’nin gönlü o Şirin’in dudağına Ferhād
oldu; dünya padişahları onun değersiz bir
dilencisinden de değersizdir.)

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

1 Hâk olduğumu yolıña şor bād-ı seherden
Ko'la dağı ayağı tozu ile geldi seferden

(1. Seher yeline senin yoluna toprak olduğumu
sor! O da ayağı tozu ile seferden geldi.)

2 Dīvāne gönül öyle ki mestāne gözüne
Kurtulmadı sevdalı başum şūrla şerden

(2. Deli gönül senin gözüne öyle sorhoştur. Sevdalı
başım karışıklık ve kötülükten kurtulmadı.)

3 Fūrkat gicesinde ten [ü] tenhā vü ġāribe
Hem-dem bulunır mı dağı yek āh şherden

(3. Ayrılık gecesinde yapayalnız ve kimsesize seherde
çekilen âhtan daha iyi yoldaş bulunur mu?)

4 Ol şeh sözümüñ dürine tutmadıguçün ġüş
Gözyaşı gibi düşdüm ayaklara nazardan

(4. O şâh [sevgili] sözümün incisine kulak tutmadığı
için, gözyaşı gibi, bakıştan ayaklara düştüm.)

5 Gün yüzüne şeb-reng saçuñ olalı hāyil
Ağlar bu kara günlü gözüm devr-i kameran

(5. Gün yüzüne gece renkli saçın engel olduğundan
beri, bu kara günlü gözüm ayın dönüşünden ağlar.)

6 Sevdâyîye ger 'ömr mu'āvin olur ise
Dehrinde ol añlasa gerek ehl-i hünerden

(6. Sevdâyî'ye eğer ömrü yardımcı olursa,
hünerlilerden zamanında onu anlaması gerek.)

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

1 Gözidir gönlümüzün şehrini yağmaya viren

Ruḥıdur ‘ömrümüzün mâyesini mâya viren

(1. Gözümüzün şehrini yağmalayan [o sevgilinin]
gözüdür. Ömrümüzün mayasını suya veren de
onun yanağıdır.)

2 Serverâ kadrini iksîr-i ḥayâtûn ne bilür

Ayağın toprağını mülket-i dünyāya viren

(2. Ey padişah, ayağının toprağını dünya mülküne
veren ebedi hayat suyunun değerini ne bilir?)

3 Nakd-ı vakti koyuben guşsa-i ferdāya düşer

Şûf-i dîdârın añun cennet-i Me’vāya viren

(3. Yüzünün sofusunu Me’vâ cennetine veren,
zamanın değerini bırakıp yarının tasasına düşer.)

4 Dün [ü] gün mey-kede-i ‘aşkı tarîkatde benüm

Çeşm-i ser-ḥoşlarudur başımı gavgāya viren

(4. Tarikatta benim gece gündüz aşk
meyhanesinde
başımı gavgaya veren sarhoş gözleridir.)

5 Maṭla’-ı mîhrde Ḥurşîd-i cemālûn var iken

Nice bedr-ay durur gönlünü bed-rāya viren

(5. Güneşin doğuşunda güzel yüzünün güneşi var
iken, ayın on dördüne gönlünü veren ne kadar
kötü
düşüncelidir.)

6 Āteş-i ḥaddine Sevdâyî yanarken dil ü cān

Düde-i zülf durur gönlümü sevdāya viren

(6. Sevdâyî [sevgilinin] yanağının ateşine canı ve
gönlü [ile] yanarken, gönlümü sevdaya veren
saçının
dumanıdır.)

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

- 1 Cānā ne adem kim y zim  stine başarsın
Baş g zler m n   stine kim n r başarsın
(1.Ey sevgili, ayağınla y z m n  zerine basarsın.
G zlerimin  st ne bas da g zlerimim nuru artsın.)
- 2 Ey h me miş l itd  diy  y d h dan
D rc-i d rr y k ta ni  n harf atarsın
(2.Ey kalem gibi olan sevgili, sana yazıyı hatırlattı
diye neden yakut ve inci kutusuna laf atarsın?)
- 3 ş r n deheni r zına irmeğe niğ r n 
Ey şehd   şeker nice şorup ağzın ararsın
(3. Sevgilin tatlı dudağını sırrına ermek i in ey şeker
ve bal neden sorup sevgilinin ağzını ararsın.)
- 4 Bir ‘uğdesin ey dil şa ının  h ll idemezsin
Diğ atde eger i ki kılı kır  yararsı n
(4. Ey g n l, ger i sen dikkatte kılı kır  yararsın ama
[sevgilinin] şa ının bir d ğ m n   zemezsin.)
- 5 Baz r-ı cem linde g l p dilber n  ey g l
Y z şuyunu yirlere t k p kime şu çatarsın
(5. Ey g l, sevgilinin g zelliğinin pazarında g l p,
y z suyunu yerlere d kerek kime su satarsın?)
- 6 C n ruğları na dil zeğanu n c hına d şdi
Birin oda atdu n birini şuya şalarsın
(6. Can, yanaklarına; g n l,  ene  ukuruna d şt .
Birisini ateşe attın, diğerini suya salarsın.)
- 7 Ol g nca leb n n hicr ile ey şuhte-l le
Şanlar yuduben şaşları bağru na basarsın
(7. Ey yanmış lale, sevgilinin dudağının ayrılığı ile
kanlar yutup, bağrına taş basarsın.)
- 8 ş r nlige ağzu ndan  gurlar diy  ‘at  r
Yok yire ni  n şehdi boğazından asarsın
(8. Atar şirinlik denen ilacı ağzından  alar diye
Yok yere neden balı boğazından asarsın.)

9 Çün kim ser-i divāneye Sevdâyî kalem yok

Yak odlara bu defter ü dīvānı nidersin

(9. Ey Sevdâyî, mademki dīvânenin başına kalem yok

bu defteri ateşte yak.)

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Bize vahşet idüp ol çeşm-i âhû
Kimünle tuğdı üns âh o âhû

(1.O gözleri âhû bize vahşilik [yabancılık] edip, âh kiminle yakınlık kurdu?)

- 2 Sitâremden gözüüm ağlamasun mı
Ki elinde sîm olur ol merdümün şü

(2.Gözüm bahtıma ağlamasın mı? O sevgilinin elinde su gümüş olur.)

- 3 Şarâb-ı ‘aşkıını nüş eyle ey dil
Ki varduğı yire varmaya kayğu

(3.Ey gönül, uğradığı yerde kederin olmadığı aşk şarabını iç.)

- 4 Görünmez hâl-i haddünde meşeldür
Bu kim olur çırāk dibi karañu

(4. Sevgilin yanağı üzerinde beni görünmez. Bu: “Mum dibine ışık vermez” atasözü ile anlatılmıştır.)

- 5 Dimiş küyumda şol dervîş neyler
Didüm dervîşdür reyyân yâ hû

(5. [Sevgili:] “Şu derviş mahallemde ne yapar?” diye sormuş. “Ya hu o sarhoş bir dervîştir”, dedim.)

- 6 Dil-i Sevdâyîye la‘lünden özge
Bulınmaya şifâ içinde dârû

(6. Ey sevgili, Sevdâyî’nin gönlüne şifa olarak senin duduağından başka ilaç bulunmaz.)

Mefâ‘lün Mefâ‘lün Fe‘ülün

- 1 Gül yüziñe öykünmese ey dost iñende
Olmazdı bu vechile iñen yiri dikende

(1.Ey dost! Gül, senin yüzüne benzemeye
çalışmasaydı, bulunduğu yerde bu kadar çok
diken olmazdı.)

- 2 ‘Anber saçuñ āşūftesi olmasaydı meger
Divāne bigi tağlara düşmezdi Hotende

(2.Anber kokusu, senin saçına bu kadar düşkün
olmsaydı, deli gibi Hoten [şehrinde] dağlara
düşmezdi.)

- 3 Lü’lü dişüñü nazmını çün gördi hayādan
Dürdāneleri şerm ile şu oldu ‘Adende

(3.Aden şehrinin incileri, senin dişlerinin dizişlini
görünce; utanç ve kıskançlıkla su oldu.)

- 4 La’lin lebüñe öykündüğüçün saht-dil olup
Taş itdi ‘aķīķi uruban Tañrı Yemende

(4.Katı yürek, senin yakut dudağına özendiği
için Allah onu Yemen şehrinde akik taşı yaptı.

- 5 Sevdāyī kemāl ehli kılur sözüñe taḥsīn
Ancağ ola ger olursa şī’r-i ḥasende

(5. Ey Sevdâyî, eğer senin şiirlerin güzel olursa onu
ancak olgun kişiler takdir eder.)

Mef’ülü Mefā’lū Mefā’lū Fe’ülün

1 İziñe yüz sürürem diyu ger ağıyār öğüne

O güne irür ise ol dağı vara öğüne

(1. Eğer yabancılar, senin izine yüz sürerüm diye
övünürse, o güne ererse varsın öğünsün.)

2 Kemerin gör ki ne hoş mū-yı miyānını kuçar

Nice öper sā'id-i sīmini naẓar kıl yiñine

(2. [Sevgilinin] kemeri belinin inceliğini ne hoş
kucakladığını gör, gömleğinin [ise] gümüş kolunu
nasıl öptüğüne bak.)

3 Didi rūşen ẓo yüregüne beni severisen

Vay aña kim gide yāri ẓala 'āşık döğüne

(3. Açıkça [sevgili] beni seversen yüreğine şu ifadeyi
koy dedi: "Vay sevgilisi gidip kendi kalan kimseye"

4 Ğamzesi nīzesini tīz ẓılup ẓeşm-i nigār

Ẓa'n atar Rūm-ı ruḥundan 'Arabın öz begine

(4. Sevgilinin gözü yan bakışının mızrağını
keskinleştirip, yanağının Rumundan 'Arabın öz
beğine dil uzatır.)

5 Dil-i Sevdāyī dimişler seg-i kūy-ı ...

Dimiş öğünmesün ol delüye diñ irdiğüne

(5. "Sevdâyî'nin gönlü mahallesinin köpeğidir"
demişler. [Sevgili:] "O deliye söyleyin [oraya] ulaştığı
için övünmesin" demiş.)

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

1 İtmedi çâre çün ol yâr bu bî-çâresine

Nideyin ne kılayın neyleyeyin çâresi ne

(1. O sevgili bu çaresiz aşığa bir çâre bulmadı.

Ne yapayım, ne edeyim çaresi nedir?)

2 Gözi yâruñ seni hoş itdi gönül yâreledi

Saña kim dir ya kim var ol iki mest arasına

(2. Sevgilinin gözü seni sarhoş etti, yaraladı.

Ey gönül, sana kim o iki sarhoşun arasına gir dedi?)

3 Ölmesin derd ile bir pâre dimiş rahm ideyin

Var işiñ görgıl añañ pâresine

(3. Sevgili bir parça merhamet edeyim de ölmesin
demiş.)

4 Firkatüñ bağrumı deldi berü gel hây begüm

Vaşlıñañ merhemini ur yüreğimin yâresine

(4. Ayrılığın bağrımı deldi hay beyim beri gel
de kavuşma merhemini yüreğimin yarasına sür.)

5 No'la bir kez dise Sevdâyîyi ol yâr görüp

Ya nedür suhte halün yine âvâresine

(5. O sevgili, Sevdâyî'yi görüp bir kere "Bu
yanmış, tutuşmuş âvârenin halin nedir?" diye sorsa
ne olur?)

6 Gözlerüm yaşına bak 'afv-ı günâh it şanemâ

Akçesi ağ olanıñ bakma yüzi kâresine

(6. Ey put gibi güzel sevgili, gözlerimim yaşına
bak, günahlarımı affet. Akçesi ak olanın yüzünün
karasına bakma.)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Derfter-i hüsnüñ gibi hûb dîvân olmaya

Haţţ-ı reyḥānuñ miṣāli haţţ-ı reyḥān olmaya

(1.[Ey sevgili,] güzelliğinin defteri gibi güzel bir dîvân yoktur. Senin güzelliğinin yazısına benzer bir yazı yoktur.)

2 Göñlüme derd ü ğam-ı dilber gelüpdür ey sürür

Bunca mihmān üstine sen daḡı mihmān olmaya

(2.Ey sevinç, gönlüme sevgilinin sıkıntı ve kederi gelmektedir. Bu kadar misâfir üstüne sen de misafir gelme.)

3 Yıkılır göñlüm hayālün gelmez ise sîneme

‘Âkıbet vîrân olur şol yir ki sultân olmaya

(3. Sultânı olmayan bir yerin sonunun harabe olduğu gibi, senin hayalin [de] göğsüme gelmezse gönlüm yıkılır.)

4 Dest-i ğamdan dil girîbânın ḡalâş itmez

Çak idüp cān cübbesin ‘uryân-ı büryân olmaya

(4.Can cübbesini yırtıp çıplak kalmayan, gönül yakasını kederin elinden kurtaramaz.)

5 Bu keder meydânına girüp kaçâlar tîrine

Sîne tutmaya siper-veş merd-i meydân olmaya

(5. Bu keder meydanına girip, kaza oklarına göğsünü siper gibi tutmayan yiğit olamaz.)

6 ‘İyd-i vaşla irmesün ol kimse kim görüp senün

Şol kemān ebrûlaruñ karşıña qurbân olmaya

(6. Senin keman kaşlarını görüp, karşında kurban olmayan, kavuşma bayramına erişmesin.)

7 Dilberün Sevdâyî taḡrîr eyle haţţı nüṣḡasın

Ger dilerseñ defterün mânendi dîvân olmaya

(7. Eğer senin defterinin benzeri başka dîvân olmamasının istersen ey Sevdâyî, dilberin hattının nüshasını yaz.)

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1 Kākül-i müşgîn ki gelmiş hadd-i dilber üstine
Sünbül-i ter sâye şalmış verd-i aḥmer üstine

(1. Tâze sünbülün gölgesini kırmızı gülün üzerine
saldığı gibi, sevgilinin yanağı üzerine [de], misk
kokulu kâkülü düşmüş.)

2 Beñzedüm dimiş meger nergīs göziñe lâf idüp
Acıyup sūsen anıñçün düşdi ḥançer üstine

(2. Nergis [senin] gözüne benzedim diye laf etmiş.
Susam ona acıdığı için üzerine hançer düştü.)

3 ẖaddiñe öykünmegi serv-i sehīden ummazam
Bu edepsizlikler düşer līkin şanavber üstine

(3. Senin boyuna özenmeyi uzun serviden
beklemezdim. Bu terbiyesizlikler ancak çam fıstığının
yapabileceği şeylerdir.)

4 Çeşm-i yāķūtum eline kıl kâlem alup müdām
Naķş-ı mū-yı miyānuñ resminün zer üstine

(4. Yakut gözlerim, dâimâ eline kıl [kadar ince]
kalem alıp; [senin]l belinin inceliğinin resmini altın
üzerine çizer.)

5 Ey raķīb alma zebānuña dişi naẖmın anuñ
ẖoma eylersin zarar elmās-ı gevher üstine

(5.Ey rakib, onun dişinin düzenini ağzına alma,
Elmas ile gevher üstünde zarar edersin.)

6 Hicr-i ḥübān öldürür çün āķıbet Sevdâyîyi
Gelseler bâri bu miskīniñ güzeller üstine

(6. Güzellerin ayrılığı sonunda Sevdâyî'yi öldürür.
Güzeller, bu miskînin bâri [ölüsü] üzerine gelseler.)

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Çün çekdi şehā hāl ü haṭuñ leşker-i fitne
Toldı dil ü cān kişveri şehd ü şer-i fitne
(1.Ey sultân gibi güzel sevgili, benin ve ayva tüylerin
fitne askerini çekince cân ve gönül ülkesi bal ile fitne
karışıklığı ile doldu.)
- 2 Kıl sedd-i Sikender haṭ-ı Ye'cücüne çek tīg
Tā Rūma hücum eylesün leşker-i fitne
(2. İskender'in seddini yap, Ye'cüc'ün hududuna kılıç
çek! Böylece kâfir askerleri Anadolu'ya hücum
etmesin.)
- 3 Zülfîñle gözün görinesi didi müneccim
'Akrepte karar itmiş iken aḥter-i fitne
(3. Meğer o fitne yıldızı akrep burcunda eğlenip
kalmış, müneccim zülfünle gözünün görünmesi
lazımdır dedi.)
- 4 Berk-i güle yā Rāb ne füsün yazdı haṭuñ kim
Açıldı kenārında anuñ 'abher-ı fitne
(4. Ey Allah'ım senin yazın sihirle gül yaprağına
ne yazdı da, onun kenarında fitne nergisi açıldı.)
- 5 Sevdâyî anuñ zülf ü haṭṭ u hālîni medh it
Dīvānuñ ola tā ki senüñ defter-i fitne
(5.Ey Sevdâyî, senin dîvânın fitne defteri oluncaya
kadar onun saçını, ayva tüylerini ve hâlîni methet.)

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Hâl [ü] ebrûsı tûrup tāk u revāk üstinde
Tākatüm sihr ile tāk eyledi tāk üstinde
(1.Onun beni ile kaşı revāk kemerinin üzerinde
durunca takatimi sihir ile son haddine getirdi.)
- 2 Raḥş-ı devletde görüp hil'at-i ḥüsn ile seni
Hulle geymiş şanuram ḥür Burāk üstinde
(2.Talih atında güzel elbise ile seni görünce;
Burāk üstündeki cennet elbisesi giymiş, hûri
sanarım.)
- 3 Cānım ol ḡabḡab ile sīb-i zeḡān fikründe
Gözüm ol sâ'id ile gönlüm o sāk üstinde
(3. Canım o [sevgilinin] elma çenesi ile çene altının
fikrinde, gözüm kolunda, gönlüm ise baldırındadır.)
- 4 Müşkil-i meş'ele-i 'aşkıñı ḡall idemedüm
Nazarum ḡaldı siyākıyla sibāk üstinde
(5. Aşk meselesinin müşkülünü çözemedim.[Bu işin]
başında gözüm kaldı.)
- 5 Ruḡlaruñ 'aksini gördikçe serāyuñda şehā
Şanuram pertev-i Hurşid vişāk üstinde
(5.Ey padişah! Sarayında yanaklarının aksini
gördükçe güneş pırıltısı ile anlaşılmış sanırım.)
- 6 'Aşk bābında raḡīb ile dilā itme cedel
Ki ḡarīm olmaz āña kimse nifāk üstinde
(6.Ey gönül aşk kapısında rakiplerler kavga etme.
Kimse ona iki yüzlülük konusunda rakip olamaz.)
- 7 Gördi Sevdâyî ki 'uşşākına şeh nāz eyler
İtdi āheng-i Sifāhānı 'ırāk üstinde
(7. Sevdâyî, sevgilinin aşıklarına nāz sultanı gibi
davrandığını gördü. Uzaktan [ırankan] İsfāhan
âhengine girdi.)

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

1 Gel h l l eyle dil   c n gibi c n  ten me

Girev z t  ki yatup birlige pir hen me

(Ey sevgili, g n l ile c n gibi birlikte yatıp
g mleğime girinceye kadar gel tenime gir.)

2 H k kını lu f u vef  ni'metin  bilmezisem

Uğrasun cevri   cef  t ğı ben m gerden me

(2. Ey sevgili, bağıslama ve vef  nimetinin hakkını
bilmezsem, bel  ve sıkıntı kılıcı benim boynumu
vursun.)

3 ' te -i 'a  a yakup yandıruram  em' gibi

 ar -ı perv ne- ıf at ger gele pir hen me

(3. Eğer [sevgili] perv ne gibi d nerek g mleğime
gelse, mum gibi a k ate ine yakıp yandırırım.)

4  ecer-i s nede  te  g resin M s -v r

Ger  ayıs isteyu gelsen bu dil-i Medyen me

(4.Eğer bu Meyden  ehri gibi olan g nl me Kayıs'ı
ararken gelsen; g ğs s ağacında Hz. Musa gibi ate 
g resin.)

5 Dil-i Sevd y 'yi k yunda g r p y r demi 

B lb l-i bağ-ı İrem geldi ben m g l en me

(5. Sevgili, Sevd y 'nin g nl n  mahallesinde
g r nce:" G l bah eme İrem bağının b lb l  geldi."
demi .)

Fe' l t n Fe' l t n Fe' l t n Fe' l n

1 Sen gül gibi her laḥza gülistān arasında

Bülbül bigi ben āh ile efgān arasında

(1.Sen gül gibi her an gül bahçesindesin, ben [ise]

bülbül gibi āh ve feryâtlar arasındayım.)

2 Sünbülleriñi ḥaṭṭ-ı ‘izāruñda gören dir

‘Aḳrep ne ‘acep olduğı reyḥān arasında

(2.Saçlarını, yanağının ayva tüyleri üzerinde gören:

“Akrebin reyhan arasında ne işi var?” der.)

3 Ağlamağ ile āh ḳara baḥtum ucından

Ḳaldum ḳarañu gicede yārān arasında

(3. Ah, kara bahtım sebebiyle ağlayarak karanlık

gecede dostlar arasında kaldım.)

4 La‘lin lebüñü ki sormağā ne men‘ ḳılursın

Lā-büdd şorulur kim buluna ḳan arasında

(4. Yakut dudağın [hakkında] soru sormaktan neden

beni men edersin? Bir yerde kan varsa onun sebebi

mutlaka sorulur.)

5 Dīvāneleri defter idersen şanemā yaz

Sevdāyîyi ser defter o dīvān arasında

(5. Ey put gibi güzel sevgili, delileri bir deftere

kaydetmek istersen, Sevdâyî’yi o dīvān arasında

defterin başına yaz.)

Mef‘ülü Mefā‘lū Mefā‘lū Fe‘ülün

1 Serv ü 'ar'ar bitmedi kıaddũn gibi bustānda

Olmadı řāvũs zũlfũn bigi Hindistānda

(1. Bostanda [senin] boyun gibi bir servi ve ardıç yetişmedi. Hindistan'da senin saçına benzer bir tavus olmadı.)

2 Dil lebüñ 'aksin görüp çeşmümdede ağlar gũyĩyā

Hüccārdur kim şekkerin ğarķ eylemiş 'ummānda

(2.Gönül, dudağının aksini gözümde görüp ağlar. Sanki denizde şekere gark olmuş tüccardır.)

3 Gerçi mümkündür mişālũñ 'aķla ey nādir vücūd

Lĩkin olmuşdur nazĩruñ mümteni a'yānda

(3. Ey varlğı nadir olan, gerçi akla senin benzerin mümkün görünür ancak ileri gelenler arasında senin benzerinin olması imkansızdır.)

4 Leblerũñ emsem disem ķaşuñ ne resme ķĩn ider

Ķũn meyũñ yokdur yasağı milket-i 'Oşmānda

(4. Dudaklarını emmek istesem, kaşlarını ne biçim kırıştırırsın [çatarsın] çünkü Osmanlı Devleti'nde içki yasağı yoktur.)

5 Yār ķũn ölmez demişler sĩni Sevdāyĩ şaķın

Bu cihāndır niceler yiter ķuru bũhtānda

(5. Ey Sevdāyĩ sana "Sevgili için ölmez" demişler. Bu pek çok kişinin kuru iftiraya uğradığı dünyadır)

Fā'ilātũn Fā'ilātũn Fā'ilātũn Fā'ilũn

1 Beni ger mû-yı miyānuñ ğamı bir kıl kıla

Kim ola kılca saña kâl ide yâ kıl kıla

(1. Eğer beni senin belinin inceliğinin derdi kıl kadar zayıflatırsa, sana az da olsa [bunun] dedikodusunu kim yapar?)

2 Virmezem bir kılıñı Çîn u Hıta milketine

Ger bu sūd ile sevdâ beni her kıl kıla

(2. Bu sevda beni kıla döndürse de, senin bir kılını bile Çin ve Hıta ülkelerine değişmem.)

3 Kûh-ı ğam cānda vü cān zülfüñ berdâr velî

Bu kadar yâra taḥammül nice bir kıl kıla

(3. Gam dağı canda ve can da saçına asılmış, ancak Bu kadar yaraya nasıl tahammül edilebilir?)

4 Dest-i cevruñ şanemâ kâmetimi çeng ideli

Üzülüp rişte-i cān olmadı bir kıl kıla

(4. Ey put gibi güzel sevgili, cevrinin eli belimi büküğünden beri, can ipi üzülüp bir söz söylemedi.)

5 Cān-ı Sevdâyîyi didüm ḳoma zülfünde esîr

Didi ḥalli müşkül olur ṭolaşıcak kıl kıla

(5. Sevgiliye, Sevdâyî'nin canını saçında esir bırakma dedim. Her kıl birbirine dolaşırsa çözülmesi zor olur dedi.)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şūfiyā gel ‘ārif ol nūş eyle cām-ı bādeyi
Rind iseñ dehr-i şarāb it hırķa [ü] seccādeyi
(1. Ey sūfî gel aklını kullan, o şarap kadehini iç.
Eğer rind isen seccade ve hırkayı şarap zamanı yap.)
- 2 Pāy-māl olmuş durur zūlfüñ ucından hāste-dil
Dest-gīr olup götür topraķdan ol üftādeyi
(2. Hasta gönül saçının ucu sebebiyle ezilmiştir.
O düşmüşün elinden tut, onu topraktan kurtar.)
- 3 Serverā bend-i ğam-ı zūlfüñden irür bir nefes
Añlayumazven nidem ben bu dil-i āzādeyi
(3. Ey server, [senin] saçının gamı bendinden bir
nefes aldığını anlamzsam ben bu hür gönlü ne
yapayım?)
- 4 Tālī’-i ferħunde kim şol ‘izz u nāz aşķab
Cem’ ider maħbūb ile şem’ ü şarāb u bādeyi
(4. Sevgili ile şarap, gece ve kadehi bir araya
getirenler; bahtı açık, izzet ve naz sahipleridir.)
- 5 Her kişi bir yoldan irür menzile Sevdāyī sen
Gel şefi’ idin bu yolda himmet-i şehzādeyi
(5. Her kişi amacına farklı yollardan ulaşır. Sevdâyî,
sen de bu yolda şehzâdenin himmetini kendine şefaatt
edin.)

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Dağ urur hâl-i ruḥuñ cānumıza lâle bigi
Dökülür gözlerümün kanlu yaşı jâle bigi

(1. Yanağının beni canımızı lâle gibi yaralar.
Gözlerimin kanlı yaşı jâle gibi dökülür.)

- 2 Şanasın bedr-i münîr oldu cemâlûñ şanemâ
Ki tutar dâiresin hâl ü ḥaṭuña hâle bigi

(2. Ey put gibi güzel sevgili, yüzün dolunay gibi
parladı. Onun etrafını, benim ve ayva tüylerin hâle
gibi çevreler.)

- 3 Kanı bir mu'nis-i maḥrem-i dil kim ola hem-dem
Beytü'-l ğamda gice tâ şubḥa deĝin nâle bigi

(3. Gam evinde gece sabaha kadar inilti gibi
gönle yakın bir dostun arkadaşlığı nerede?)

- 4 Dehenüñden gözükür gözlerüme ḥalka-i mîm
Târ-veş devr idicek nokta-i cevvăle bigi

(4. Karanlıkta nokta gibi hareket edince senin ağzın
gözlerime mim halkası gibi görünür.)

- 5 Boyadı defter-i Sevdâyîyî reng-i âle
Dökülüp eşk gözümünden dem-i seyyâle bigi

(5. Gözümünden sel gibi yaşlar dökülüp, Sevdâyî'nin
defterini kırmızıya boyadı.)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Boynuma halka halka şalup zülf ü hayderî

Oldum çerağ-ı rāyet-i 'aşk ile Hayderî

(1. Boynuma saç ve yeleği halka halka sarıp aşk yolunun çırası ile Hayderî oldum.)

2İRmeğe rāz-ı mû-yı miyānunuña cān virüp

Oldum tecerrüd ile cihānuñ kalenderi

(2. Senin kıl gibi ince belinin sırtına ulaşmak için can verip, her şeyden vazgeçip cihan kalenderisi oldum.)

3 Sihr ile itdi şol iki cāzū gözün esir

Bir 'anberin kemende şeh-i heft-kışverî

(3. Şu iki cadı gözün, sihir ile anber kokulu bir kemende [saçına] yedi ülkenin padişahını esir etti.)

4 Yıkısañ rakib gönlünü cānā 'aceb değil

Haydar harāb eyledi çün sūr-ı Hayberî

(4. [Ey sevgili], rakibin gönlünü yıkarsan buna şaşılmaz. Çünkü Hayber kalesini Haydar [Hz. Ali] yıktı.)

5 Sevdâyî nakşın ol şanemüñ levh-i cānā yaz

Kim defterüne irmeye dīvān-ı Āzerî

(5. Sevdâyî! Azerî senin divanına ulaşmasın diye, o sanemin nakşını can levhasına yaz.)

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Görsem ağyārı şovuk an derlerüm kar buz bigi
Gözlerümden dökülür yaşlar yire arpuz bigi
(1. Yabancıları görsem kar buz gibi soğuk kan terlerim
Gözlerim yere karpuz gibi yaşlar dökülür.)
- 2 Gerçi kim benden açar sevmez el'ân gibi raıb
Burnunuñ dibinde badum ben añun berber bigi
(2. Rakip beni sevmez, benden şimdiki gibi açar.
Ben onun burnunun dibinde berber gibi baktım.)
- 3 Ejdehâ-yı heft-serdür bu cihân-ı tünd-u
'Âıbet çıyner seni Elbürz olursuñ ber bigi
(3. Bu sert huylu dünya yedi başlı bir ejderhadır.
Sonunda seni de çiner, senin de sonun Elbürz gibi
saygın olursun.)
- 4 Hâke şalma gevherünüñ adrini Sevdâyî bil
Yosa atılır cihân halkı anı gözsüz bigi
(4. Sevdâyî, cevherinin kadrini bil toprağa salma,
yoksa onu cihan halkı dikkate almayıp atar.)
- 5 Pâyemâl-i nefis-i şehvet olma pâk ol rû-veş
Pehlevân-ı âlem ol baş nefisini gözsüzbigi
(5. Şehvetinin düşüncesinin esiri olma, ruh gibi temiz
ol. Nefsini görüyor gibi dimdik ol, âlemin pehlivanı
ol.)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Gözlerüñ kıydı vefâ mülketini ‘Âd gibi

Kaşlaruñ yapdı cefâ tākını Şeddād gibi

(1. Gözlerin vefa ülkesini ‘Ad kavmi gibi yaptı.

Kaşların [ise] Şeddād gibi cefâ takını yaptı.)

2 Gözümüñ kanlı yaşı Şaṭṭ bigi seyl-āb oluban

Ṭolanır kūyunıñ etrāfını Bağdād gibi

(2. Gözümüm kanlı yaşı Şatt ırmağı gibi sel olup

aktı. Mahallenin etrafını Bağdad gibi dolandır.)

3 Hüsrevā şerbet-i la’l-i leb-i meygūnuñ için

Çekerem kūh-ı ğamuñ sengini Ferhād gibi

(3. Ey Hüsrev, senin yakut dudağının şerbeti

için; Ferhat gibi gam dağınının taşını çekerim.)

4 Dil esīr oldı saçuñ bendine gerçek ḥaṭṭuñ

Eline virdi ‘aşk nāmesin āzād gibi

(4. Gönül senin saçının bağına esir oldu. Senin aşk

mektubunu hür biriymiş gibi eline verdi.)

5 Dil-i Sevdāyīnūñ ol dilber-i Hūrşīd-liḳā

Nola ğamgīn dilin eylerse Feraḥ-şād gibi

(5. O güneş yüzlü güzel, Sevdâyî’nin kederli gönlünü

Ferah-şad gibi gamlı eylerse şaşılır mı?)

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

1 Arturur ol yüzi gül çünki dil-âzâdlığı

Sen de bülbül gibi kem itme dil-âzârlığı

(1. O gül yüzlü gönül rahatlığını artırır, sen de bülbül gibi, kötülük edip gönlü incitme.)

2 Çār-sū-yı haṭuñ ārestedür ‘anber ile

Ḳılalu Hindū benūñ Rūmda ‘aṭṭārlığı

(2. Siyah benin, Anadolu’da attar olduğundan beri ayva tüylerinin dört bir yanı anberle süslüdür.)

3 Ṭul-i ‘ömr ile ser-i zülfüñi ayıraydı elim

Felek-i sofrā-nevāz itmese ğaddārlığı

(3. Ömrün uzunluğu ile elim saçının ucunu ayırsaydı yemek seven feleğin gaddarlığına uğramazdı.)

4 Hüsni Bağdād ü zenaḥdānı çeh-i Bābildür

Gözü cem‘ eyleyeli siḥr ile ‘ayyārlığı

(4. Sevgilinin gözü sihir ile kurnazlığı topladığından beri, güzelliği Bağdad ve çenen Bâbil kuyusudur.)

5 Dil-i Sevdāyīye sevdā-yı ser-i zülfı gibi

Şeb-i yeldāda kim olur ki ide ğam-ḥ^vārlığı

(5. Sevdâyî’nin gönlüne saçının başı sevdası gibi uzun gecede kim tasalanır?)

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ ilün

1 Şacı zībādur anuñ sünbül-i pür-tāb gibi

Gözi şehlādur anuñ nergis-i sır-āb gibi

(1. Onun saçı, parıldayan sümbül gibi süslüdür.)

Onun gözü, suya kanmış nergis gibi hafif şaşıldır.)

2 Āb-ı ḥasret döküben gözlerimüñ küzeleri

İñledür çarḥ beni derd ile dulāb gibi

(2. Gözlerimin testilerinden hasret suyu dökülür.

Felek ben dert ile dolap gibi inletmektedir.)

3 Āh kim āb-ı 'izāruñda bu cān zevraḫını

Çekdi çāh-ı zeḫanuñ kendüye gird-āb gibi

(3. Ah! Yanağının suyunda bu can gemisini, çene
çukurun girdap gibi kendine çekti.)

4 Ḥamza-veş mihrine dil vireli Güstehemi

İçirür bize yılan zehrini cüllāb gibi

(4. Güstehemi, Hamza gibi sevgine gönül verdiğiinden
beri, bize yılan zehrini gül suyu gibi içirir.)

5 'Ömr-veş peyküñ olup baḥtuñ aḡyārlaruñ

Küllisinden koparam tācını 'Uḳḳāb gibi

(5. Ömer gibi talihinin habercisi olup bütün
yabancıların taçlarını 'Ukkab gibi koparayım.)

6 Ser-i zülfüñ dil-i Sevdāyīyi zincire çeküp

Çar-nā-çar iledür her yaña ḳallāb gibi

(6. Saçın Sevdâyî'nin gönlünü zincire vurup
çaresiz her tarafa hilebâz gibi dolaştırır.)

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

1 Bir cev̄r ola mı cānuma ol yār itmedi

Ol yār itdügün̄ baña ağıyār itmedi

(1. Cānıma o sevgili öyle eziyetler etti de, o sevgilinin bana yaptığını bana başkaları yapmadı.)

2 Virdüm vişālını şatun almağa cān u ser

Sermāyemüz değıl diyü bāzār itmedi

(2. Kavuşmanı satın almak için başımı ve canımı verdim; sermayemizi kurtarmaz diye pazarlık bile etmedi.)

3 Bir hār-ı ğam mı var çemen-i ‘aşk içinde kim

Cān bülbulünü zaḥm-ı dil-efğār itmedi

(3. Aşk çimenliğinin içinde can bülbulünün yaralı yüreğini yaralamayan bir gam dikenini mi var ?)

4 Gelsün çemende gül gibi şol gonca dā’imā

Kim bir nefes bu bülbulü bī-zār itmedi

(4. Şu gonca çimenlikteki gül gibi her zaman gelsin. Bu bülbul, bir nefes [bile] bıkmadı.)

5 Ol cān-ı ṭabīb derdüñi Sevdāyī gön̄lümün̄

Gördi devāsı yok diyü tīmār itmedi

(5. Sevdâyî, o doktorun canı gön̄lünü görünce bu derdin devāsı yoktur diye iyileştirmede.)

Mef’ülü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

1 Destānum hoş gelür dile medh ü senā gibi

Yazup getürürem bāşım üzre duā' gibi

(2. Destānım gönle övgü gibi hoş gelir.[Onu] yazıp
duā gibi başımın üstünde yazıp götürürüm.)

2 Atma yabana tīrini doğru yime beni

Bağrına başma eğer egridir ağıyār-ı yā gibi

(2. [Ey sevgili] beni doğru ok gibi yabana atma; “ye”
harfı gibi eğri olan yabancıları da bağrına basma.)

3 Her subh u şām mihr ü meh ey sīmā-yı hūsn

Turur kapuñda bende-i zerīn-ķabā gibi

(4. Ey güzel yüzlü! Ay ve güneş gece gündüz
kapıda altın elbiseli köle gibi durur.)

4 Ben ķuluñı rakīb ile şehā muķābil it

Germ oluban ķapayım anı kehrübā gibi

(4. Ey sultan gibi güzel sevgili, ben kulunu rakip ile
karşı karşıya getir; ben kızıp, onu kehrübā[saman
kapan] gibi kapayım.)

5 İletmege peyāmımı sen şāh işigine

Peyk-i revende olmaya bād-ı şaba gibi

(4.Sen padişahın eşiğine sözlerimi ulaştırmak için
sabah rüzgârı gibi yürüyen bir haberci bulunmaz.)

6 Kūyın gedāsı olalı Sevdāyī hūsrevā

Ulular aña ‘izzet ider padişā gibi

(5. Ey sevgili, Sevdâyî mahallenin dilencisi
olduğundan beri ulu kişiler ona padişâh gibi saygı
gösterir.)

Mef’ülü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

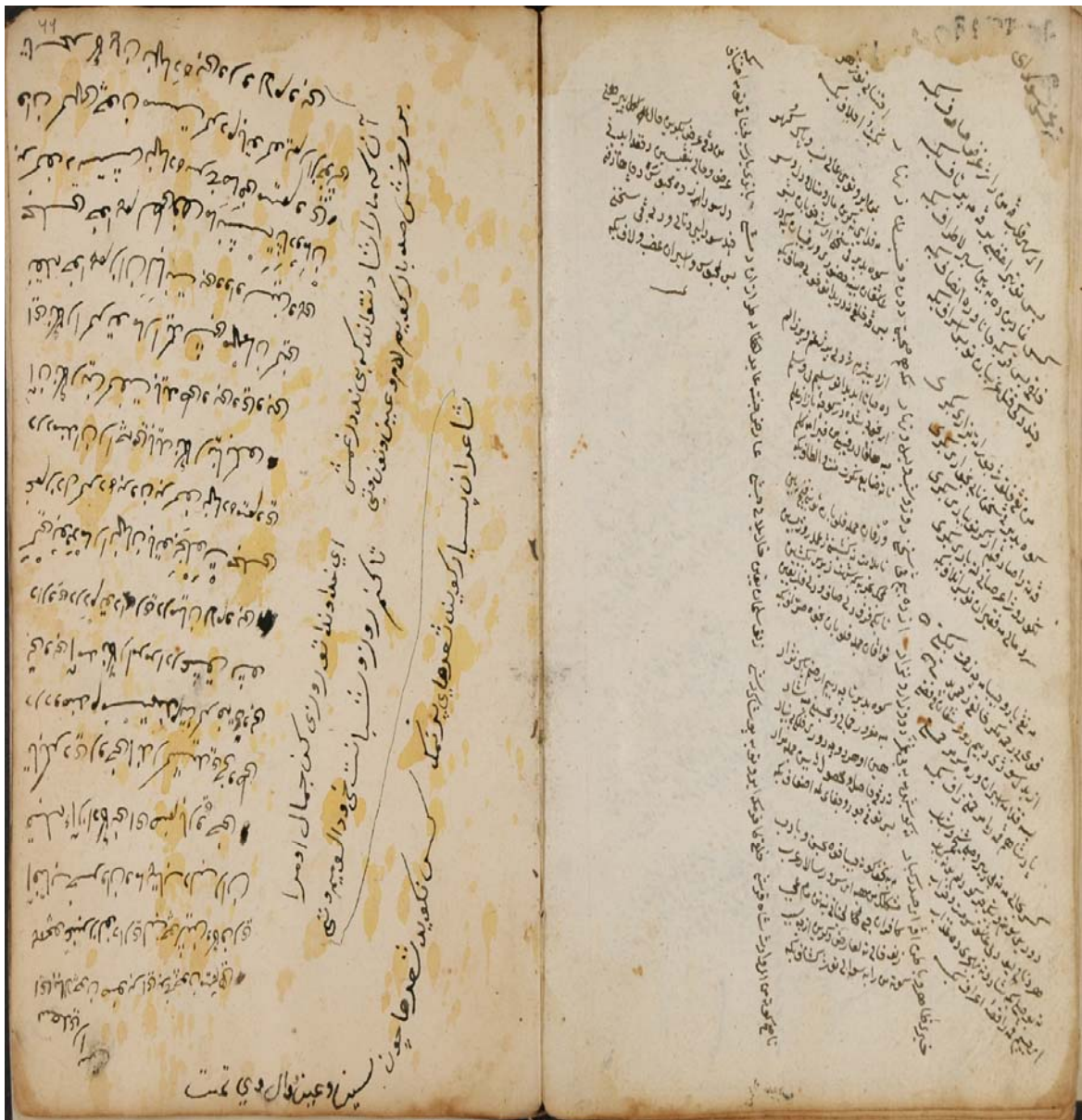
MURABBA*

- 1 Dil virelden sen saçı Leylāya cānım Muştafā
Düşmüşüm Mecnûn gibi şahrāya cānım Muştafā
Cān [ü] başı virmemek mümkün midür bu dem saña
Sen gibi bir dilber-i ra'nāya cānım Muştafā
(1. Sen saçı Leylā'ya gönül verdiğimden beri ey
cānım Mustafā, Mecnûn gibi çöllere düşmüşüm.
Senin gibi gönül açan bir sevgiliye şimdi başı ve gözü
vermemek mümkün müdür ey cānım Mustafā?)
- 2 Görmemiş mişlûn cihānda çeşm-i ādem şüphesiz
'Arz-ı ruhsār ile gel bu dehre bir dem şüphesiz
Haşre dek ārzū çekirdi halk-ı 'ālem şüphesiz
Sen perī-peyker melek-sīmāya cānım Muştafā
(2. Dünyada insan gözü şüphesiz senin benzerini
görmemiştir. Bir an bu dünyaya yanağını sunarak
gel, şüphesiz dünya halkı sen peri yüzlü, melek
simayı kıyāmete kadar arzuları, cānım Mustafa!)
- 3 Dest-i lutfuñla bu eşk-i çeşm seyldür sevdiğim
Buñca demdür ağladursın raḥm eyle güldür sevdiğim
Ya irişdir vaşlıña ya kı'ālim öldür sevdiğim
Tek meded şalma beni feryāda cānım Muştafā
(3. Sevdiğim, lutfunun eliyle bu göz yaşları, seldir.
Bunca zamandır ağlatırsın merhamet et güldür
sevdiğim. Ya beni kavuştur ya da razıyım öldür.
Ama sakın beni sonraya atma cānım Mustafa!)
- 4 Sevdiğim bezm-i elestde kılduğun ikrār için
Hürmet-i nūr-ı Muḥammed Ḥazret-i Settār için
Çār yār-ı bā-şafā ol Ḥaydar-ı Kerrār için
Merḥamet kıl Sevdāyī -i şeydāya cānım Muştafa

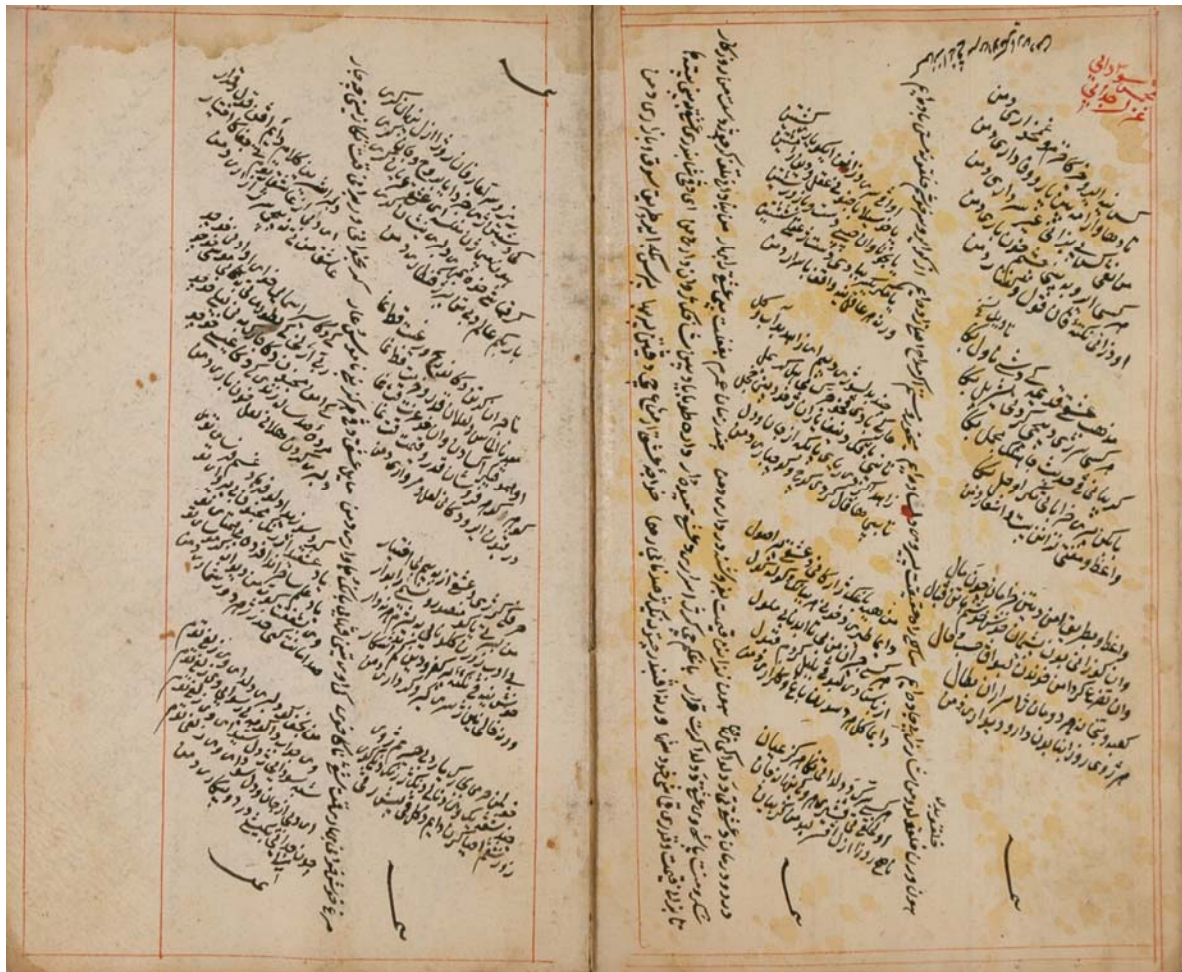
* M2

(4.Sevdiğim, elest meclisinde ettiğin tasdik için,
Hazreti setttar olan Muhammed'in nuru hürmeti için,
dört halifenin safası ve Hazreti Ali için, ey canım
Mustafa, bu çılgın Sevdâyî'ye merhamet et!)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

(M 1), Milli Kütüphane, T 811. 2108, 06 Mil. Yz. 2600, 21b.

SONUÇ

“Sevdâyî Dîvânı’nın Çeviri Yazı Metni ve Günümüz Türkçesiyle Nesre Aktarımı” adlı çalışmamızda XVI. yüzyılda yaşadığı bilinen şair Sevdâyî’yi ve Dîvânı’nı tanıtarak bu Dîvân’ı günümüz Türkçesiyle nesre çevirdik.

Kaynaklarda XVI. yüzyılda yaşamış Sevdâyî mahlasını kullanan iki şaire yer verilmektedir. Bunlardan ilki Edirne Muradiyesi’nde hanendelik yapmış ve Galata’da 1590’da ölmüş Sevdâyî Ahmet Çelebi’dir. Diğerisi ise Kırkkilise kadılığı yapmış Mevlânâ Sevdâyî’dir. Üzerinde çalıştığımız Dîvân’da mahlas olarak “Sevdâyî” ismi geçmektedir. Bu Sevdâyî’nin Kırkkilise kadısı Sevdâyî mi yoksa Edirne Muradiyesi’nde hanende olan Sevdâyî mi olduğu tespit edilememiştir. Şiirde kullanılan üslûp Dîvân’ın tek bir şaire ait olduğunu göstermektedir. Sevdâyî isimli şairin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde eseri 1514’te tamamladığını belirten bir kıt’a vardır. Edirne Murâdiyesi’nde hanende olan Sevdâyî’nin 1590 (H.999)’da öldüğü bilindiğine göre Dîvân Sehî Bey’de geçen Kırkkilise kadısı Sevdâyî’ye aittir.

Sevdâyî’nin Dîvân’ından başka iki eseri tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Leyla vü Mecnûn mesnevisidir. Eserin tek nüshası Cambridge Üniversitesinde, fotokopisi Türk Dil Kurumu kitaplığındadır. Şair eserinde mesneviyi 1514’te tamamladığını bildiren bir kıt’a yazmıştır. Sevdâyî adına kayıtlı diğer bir eser de İhtilac-nâmedir. Mesnevi tarzında yazılmış eserin vücudun muhtelif uzuvlarının seğirmesini tefe’ül yoluyla izah ettiği bilgisinin yanı sıra ‘Alî Paşa isminde birine ithaf edildiği bilinmektedir. Eserin hangi Sevdâyî’ye ait olduğu bilinmemektedir.

Sevdâyî’nin, üzerinde çalıştığımız Dîvânı’nın, bir şiir mecmuasında yer alanının dışında başka nüshası tespit edilmemiştir. Ancak şiir mecmualarında şair adına kayıtlı bir murabba, bir Farsça tahmis ve bir Farsça muhammesin yanında Edirne şairlerinin tanıtıldığı Ahmed Badi Efendi’nin Riyâz-ı Belde-i Edirne eserinde şaire ait üç gazel tespit edilmiştir.

Dîvân’da 1 na’t, 3 kasîde, 60 gazel, 1 murabba’, Farsça 1 tahmis ve 1 muhammes yer almaktadır.

Çalışmamızda Dîvân’ında yer alan nazım şekilleri ve bu şekillerin özellikleri ile şiirlerde kullanılan vezin, kafiye ve redifler üzerinde durulmuştur. Sevdâyî’nin şiirlerindeki dil ve üslûp özellikleri kullandığı deyimler, atasözleri ve atasözü hükmündeki ifadeler incelenmiştir. Şairin şiirlerinden hareketle şiir anlayışı, şiirlerinde işlediği konular, edebi kişiliği belirlenmeğe çalışılmış, yazdığı nazirelerle Ahmet Paşa’nın etkisinde kaldığı vurgulanmıştır.

Bu alışma ile XVI. yüzyılda yaşamış Sevdy'yi tanıtmak, onun Dvn'nını gün yüzüne çıkarmak ve Dvn' günümüz Türkçesine çevirerek herkesin anlayabileceği bir biçimde okuyucuya sunmak amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993.
- Ahmed Bâdî Efendi, **Riyâzi Belde-i Edirne**, Selimiye Kütüphanesi, Nu. 2315.
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1993.
- Emecen, Feridun, "Şehzade Korkut", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.26, Ankara 2002, s.205-207.
- İsen, Mustafa, **Sehî Bey Tezkiresi**, Akçağ Yay., Ankara 1998.
- İpekten, Haluk, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, Dergâh Yay., İstanbul 1997.
- , ———, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu**, C. I, MEB, İstanbul 1965.
- Karatay, F. Edhem, **Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Türkçe Yazmalar Katalogu**, Topkapı Sarayı Müzesi Yay., İstanbul 1961.
- Levend, Agâh Sırrı, **Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984.
- , ———, **Edebiyatı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998.
- , ———, "Türk Edebiyatında Leylâ ve Mecnûn Yazan Şairler", **TDAY Belleten**, Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî**, (hızl.Nuri Akbayır), C. I-IV, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 1996.
- Muallim Nâci, **Lügât-ı Nâci**, Çağrı Yay., İstanbul, 1995.
- Onay, Ahmet Talât, **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı**, Akçağ, Ankara 2000.

Osman Nûri Peremeci, **Edirne Tarihi**, Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu, İstanbul 1939.

Özkırımlı, Atilla, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, Cem Yay., C.4, İstanbul 1995.

Parlatır, İsmail, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yay., İstanbul 2007.

Pakalın, M.Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, MEB Yay., İstanbul, 1993.

Pala, İskender, **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü**, Akçağ Yay., Ankara 1999.

Redhouse Sir James W., **A Turkish and English Lexicon**, Çağrı Yay., İstanbul 2006.

Saraç, Yekta, **Klasik Edebiyat Bilgisi**, Gökkubbe Yay., İstanbul 2004.

Şükün, Ziya, **Farsça-Türkçe Lûgat**, MEB, İstanbul 1967.

Şemsettin Sâmî , **Kâmus-ı Türkî**, Çağrı Yay., İstanbul, 1992.

Tarlan Ali Nihad, **Ahmet Paşa Dîvânı**, MEB, İstanbul, 1995.

Tahir-ül Mevlevî, **Edebiyat Lugati**, (hızl. K.Edip Kürkçüoğlu), Enderun Yay., İstanbul 1994.

Tuman, Mehmed Nâil, **Tuhfe-i Nâilî Dîvân Şairleri Muhtasar Biyografileri**, (hızl. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı), Bizim Büro Yay., Ankara 2001..

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler /İsimler / Eserler/ Terimler, Dergâh Yay., C.7, İstanbul 1981.